

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Dědění ze závěti

Rigorózní práce

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Obor rigorózního řízení: občanské právo a civilní proces

Dědění ze závěti

Rigorózní práce

Mgr. Lucie Abelová

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň 2023

Mgr. Lucie Abelová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému konzultantovi JUDr. Jindřichovi Psutkovi, Ph.D. za cenné rady, komentáře a připomínky při zpracování této práce.

OBSAH

Seznam použitých zkratk

Úvod	1
1. Obecně k základním pojmům dědického práva	4
1.1. Základní zásady dědického práva.....	6
1.2. Dědické tituly.....	7
1.2.1 Dědická smlouva.....	9
1.4. Dovětek.....	12
1.5. Dědický nápad.....	14
1.6. Zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví.....	15
1.6.1. Zřeknutí se dědického práva.....	15
1.6.2. Odmítnutí dědictví.....	17
1.6.3. Vzdání se dědictví.....	17
1.7. Dědická nezpůsobilost.....	19
2. Závěť	21
2.1. Pojem závěť.....	21
2.2. Způsobilost k pořízení závěti.....	23
3. Formy závěti	28
3.1. Závěti holografní.....	30
3.2. Závěť allografní.....	33
3.3. Závěť pořízená veřejnou listinou – notářským zápisem.....	40
3.4. Privilegované závěti.....	45
4. Obsah závěti	58
4.1. Vedlejší doložky v závěti.....	65
4.2. Náhradnictví a svěrenské nástupnictví.....	81
4.2.1. Náhradnictví.....	81
4.2.2. Svěrenské nástupnictví.....	84
4.2. Povinný díl.....	90
4.3. Vydědění.....	93
5. Zrušení závěti	95
6. Úloha notáře při zjišťování stavu a obsahu závěti v řízeních o pozůstalost	101
7. Právní úprava závěti v maďarském občanském zákoníku	105
Závěr	110

Resumé.....	113
Seznam použitých pramenů.....	116

Seznam použitých zkratek

Zkratka - význam

ObčZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ObčZ 1964 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

ObčZ 1950 – zákon č.141/1950 Sb., občanský zákoník

ABGB – zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský

z.ř.s. – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Listina - Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky

o.s.ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Úvod

Tématem této rigorózní práce je zpracování problematiky dědění ze závěti. Toto téma jsem si vybrala zejména z toho důvodu, že působím již šestým rokem v notářství a setkávám se téměř dennodenně s různými formami závěti, a to jak v souvislosti s řízeními o pozůstalosti, tak v souvislosti s notářskou činností, kdy se na notářský úřad obracejí žadatelé o sepis nejrůznějších pořízeních pro případ smrti, mezi které patří i závěť. V této rigorózní práci bych se tedy chtěla zaměřit nejen na obsah a formy závětí, ale též poukázat na některé problémy, ke kterým dochází při dědění ze závěti.

Problematika dědění ze závěti je poměrně obsáhlá z toho důvodu jsem se zaměřila zejména na ty nejpodstatnější pojmy, které s touto problematikou souvisejí.

Závěť je obecně nejběžnějším pořízením pro případ smrti a dle občanského zákoníku z roku 1964 se jednalo o jediný způsob, kterým mohl zůstavitel vyjádřit svoji vůli o tom, jak má být jeho majetek rozdělen po jeho smrti. Po rekodifikaci soukromého práva, které proběhlo k 1.1.2014 se okruh způsobů, jakým lze o majetku pořídit, rozrostl, a to o dědickou smlouvu a o dovětek. Tyto dva instituty byly známy již v ABGB. Přestože od rekodifikace uběhlo již více než 9 let stále nejsou tyto tzv. nové způsoby pořízení pro případ smrti mezi občany (myslím laickou veřejností) příliš známy. Z toho důvodu tedy stále v praxi převládá dědění ze závěti a ze zákona.

Dědické právo je upraveno v ustanoveních § 1475 až § 1676 občanského zákoníku, v těchto ustanoveních je upraveno tzv. hmotné dědické právo. Procesní úprava řízení o pozůstalosti je zařazena v hlavě III zákona o zvláštních řízeních soudních, konkrétně v ustanoveních § 98 až § 288a. *„Objektivní právo hmotné (materiální) upravuje dovolené chování nebo zakazuje nedovolené chování anebo stanoví určité povinnosti lidí a jiných subjektů práva v jejich vzájemných společenských vztazích osobních, rodinných a majetkových. Objektivní právo procesní upravuje – obecně řečeno – postup při realizaci či ochraně hmotného práva prostřednictvím ochrany subjektivních práv. Zároveň procení právo*

*upravuje – vedle postupu – též procesní práva a povinnosti.*¹ Z uvedeného této vyplývá, že spolu vzájemně právo hmotné a procesní úzce souvisí, z toho důvodu se v této práci zaměřím též na procesní úpravu dědění ze závěti.

Tuto rigorózní práci jsem rozdělila na 7 základních kapitol, které dále obsahují jednotlivé podkapitoly.

V první kapitole nazvané Obecně k základním pojmům dědického práva se věnuji zejm. popsání jednotlivých pojmů z oblasti dědického práva, tak aby bylo čtenáři poskytnut, alespoň základní náhled do problematiky dědického práva obecně. S ohledem na hlavní zaměření této práce se však nevěnuji pojmům dopodrobna, ale spíše se snažím zaměřit na to nejpodstatnější, co s jednotlivými pojmy souvisí.

Druhé, třetí, čtvrté a páté kapitoly jsou stěžejní kapitoly této rigorózní práce. Ve druhé kapitole této práce se věnuji dopodrobna zejména výkladu pojmu závěti. Ve třetí kapitole se věnuji jednotlivým formám závěti. Ve čtvrté se věnuji výkladu obsahu závěti. V páté kapitole se zaměřím na způsoby zrušení závěti.

V šesté kapitole této práce se věnuji úloze notáře při zjišťování stavu a obsahu závěti v řízeních o pozůstalosti. Notář má v řízení o pozůstalosti povinnost lustrvat na základě dálkové přístupu v Centrálním informačním systému zpravovaného Notářskou komorou České republiky v Evidenci právních jednáních pro případ smrti, pokud zjistí při této lustraci, že zůstavitel pořídil závěť musí oslovit příslušného notáře (popř. příslušný okresní soud) s žádostí o tzv. publikaci závěti. K publikaci závěti též dochází v případě, že sami účastníci řízení (popř. jiné osoby, kteří účastníky řízení o pozůstalosti nejsou) donesou závěť příslušnému notáři.

V sedmé kapitole této práce se věnuji popisu úpravy závěti, tak jak je obsažena v maďarském občanském zákoníku. Maďarskou právní úpravu jsem si vybrala hlavně z toho důvodu, že o úpravě závěti v Maďarsku, nebo obecně o dědickém právu v Maďarsku nejsou dostupné téměř žádné zdroje v českém jazyce

¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část, 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 59

a také mě samotnou zajímalo z profesního hlediska, jak je závěť v tomto státě upravena.

Podkladem pro zpracování této rigorózní práce byla zejména odborná literatura, zejm. komentáře k občanskému zákoníku, odborné články publikované např. v AD Notamu – časopise českého notářství, ale též soudní rozhodnutí, zejm. tedy rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky. Taktéž jsem při zpracování této práce vycházela ze svých vlastních zkušeností, které jsem během šesti let v notářství načerpala.

V závěru této rigorózní práce předložím shrnutí této práce a dále uvedu všechny použité zdroje.

1. Obecně k základním pojmům dědického práva

Dědické právo lze vymezit jako dědické právo v objektivním smyslu a dědické právo v subjektivním smyslu. „*Dědické právo v objektivním smyslu je soubor právních norem, které upravují přechod práv a povinností člověka, který zemřel (tj. zůstavitele), které jeho smrtí nezanikly (tzv. pozůstalost), na jeho právní nástupce (tj. dědici). Dědické právo v objektivním smyslu lze tedy chápat jako úpravu dědického právního nástupnictví, tzn. dědické sukcese.*“²

„*Naproti tomu dědické právo v subjektivním smyslu, lze chápat jako právo na pozůstalost, popř. právo být dědicem.*“³ V této souvislosti je nutné zmínit článek 11 odst. 1 větu třetí Listiny, kde je stanoveno, že „dědění se zaručuje“. Celý článek 11 odst. 1 Listiny zní: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.“. „*Dědické právo je tak úzce spojeno s právem vlastnickým, navazuje na ně a je předpokladem pro jeho zachování a další rozvoj. Pokud by neexistovalo dědické právo, pak by i samotné právo vlastnické bylo značně oslabeno a ztrácelo by svou motivační funkci.*“⁴

Dle usnesení Ústavního soudu ze dne 10.2.1997, sp. zn. IV. ÚS 227/96, Ústavní soud považuje za nutné upozornit, že záměrem ústavodárce bylo zcela nepochybným způsobem vtělit institutu dědění ono neporušitelné a přirozené právo, které mu bylo v předcházejícím období nesvobody upíráno. Smyslem ústavněprávní garance je tedy vyloučit jakékoli pochybnosti o tomto institutu jako takovém. Na druhé straně však právo zaručující dědění nelze automaticky slučovat s právem vlastnit majetek tvořící předmět dědictví. „*Dědické právo v subjektivním smyslu lze též vymezit jako souhrn práv a povinností, které náleží určité osobě; tato osoba se nazývá dědic (heres, mn.č. heredes). Tato práva a povinnosti náleží dědici právě v důsledku existence dědického práva objektivního, tedy v důsledku právních*

² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 28

³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 29

⁴ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku,* Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 37

norem upravujících tuto problematiku. Subjektivní dědické právo má absolutní povahu a působí vůči všem (erga omnes).“⁵

Dědické právo (v subjektivním smyslu) je definováno v ustanovení § 1475 odst. 1 ObčZ jako právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Pojem pozůstalost je dále definován v ustanovení § 1475 odst. 2 ObčZ, ve kterém je uvedeno, že pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Odst. 3 tohoto ustanovení stanovuje, že komu náleží dědické právo je dědic a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím. *„Dědic vstupuje do všech zůstavitelových práv a povinností, které na dědice přecházejí a zůstavitelovou smrtí nezanikly. Na dědice přechází jak zůstavitelovo jmění, tak i jeho dluhy.“⁶* Jedná se o tzv. univerzální sukcesí. Naproti tomu singulární sukcese je upravena v ObčZ v ustanovení § 1477 v podobě odkazu, dle tohoto ustanovení se odkazem odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu nebo na zřízení určitého práva. *„Odkaz (legatum) je kvalifikovaný druh příkazu zůstavitele zajišťující nabytí jednotlivých věcí či práv. Má charakter jakéhosi darování, které bylo zanecháno zemřelým, resp. přímého poskytnutí majetkového prospěchu posledním pořízením“⁷*

Odkazovník není dědicem. Odkazovník tedy ve smyslu ustanovení § 1477 nabývá pouze pohledávku a není odpovědný za zůstavitelovy dluhy. *Při singulární sukcesí vstupuje dotyčná osoba pouze do určitých práv či povinností svého předchůdce (např. kupující nabývá vlastnické právo k převáděné věci od prodávajícího).*⁸ Zásada univerzální sukcese je jednou ze stěžejních zásad dědického práva.

Dle ustanovení § 1479 ObčZ vzniká dědické právo (tzv. dědický nápad) smrtí zůstavitele a ten kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí. *„Důvodová zpráva k § 1670 až 1673 obč. zák. rozeznává vznik práva na pozůstalost*

⁵ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 2

⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1454

⁷ HORÁK, O. a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy. Vybrané otázky.* Praha:Leges, 2017, s. 136

⁸ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 9-10

*a okamžik, kdy toto právo dospěje, tedy když dědic nabude dědictví.*⁹ Právo na pozůstalost vzniká okamžikem smrti zůstavitele. Nabytí dědictví dědici potvrzuje usnesením příslušný soud k projednání pozůstalosti, resp. dle ustanovení § 101 odst. ZŘS úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti provádí jako soudní komisař notář, kterého tím soud pověřil.

1.1. Základná zásady dědického práva

Stěžejní zásadou dědického práva je zásada univerzální sukcese, která byla již výše popsána. Mezi další zásady dědického práva patří zásada zachování hodnot, zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice, zásada rovnosti, zásada volnosti přijmout nebo odmítnout dědictví, či zásada ingerence veřejné moci.

Zásada či princip zachování hodnot je souhrn pravidel (právních norem), kterými se řídí přechod majetkových poměrů zemřelého jednotlivce na subjekty jiné. Tato zásada se projevuje v současné právní úpravě zejména konstrukcí dědických tříd.

Zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice či autonomie vůle zůstavitele znamená, že je čistě na volbě zůstavitele, zda o svém majetku pořídí závěti (popř. uzavře dědickou smlouvu nebo v dovětku uvede odkazovníku odkaz) nebo ponechá dědění svého majetku podle zákonné dědické posloupnosti. *„Zásadu lze také vyjádřit latinským úslovím *Uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto* (Jak kdo ustanovil o svém majetku nebo o poručenství nad svým hospodářstvím, tak budiž po právu).*¹⁰

Zásada rovnosti znamená zejména rovná práva pro všechny dědice a zákaz diskriminace z důvodu rasy, pohlaví, sexuální orientace apod. V LZPS je tato zásada zakotvena např. v článku 1, který stanovuje, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech a v článku 32 odst. 3 LZPS, ve kterém je uvedeno, že děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.

Zásada volnosti přijmout nebo odmítnout dědictví je vyjádřena v ustanovení § 1485 odst. 1 ObčZ, které stanoví, že dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví

⁹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV. 2. Vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 30

¹⁰ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2018, s. 9

odmítnout. Nikdo nemůže být nucen přijmout či odmítnout dědictví, záleží čistě na osobě, přicházející v úvahu jako dědic, zda dědictví přijme či ne.

Zásada ingerence veřejné moci je vyjádřena zejména tím, že po smrti zůstavitele je příslušný soud k projednání pozůstalosti povinen pověřit notáře jako soudního komisaře k projednání pozůstalosti. V usnesení o pověření notáře jako soudního komisaře je též obsažen výrok o tom, že se zahajuje řízení o pozůstalosti. Pouze soud potvrzuje nabytí pozůstalosti dědici (ustanovení § 185 odst. 1 písm. a) ZŘS), popř. rozdělí pozůstalost mezi více dědiců podle nařízení zůstavitele a potvrdí podle rozdělení nabytí dědictví více dědici (ustanovení § 185 odst. 1 písm. b) ZŘS) nebo např. schválí dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti, která není v rozporu se zákonem, a potvrdí podle ní nabytí dědictví více dědici (ustanovení § 185 odst. 1 písm. d) ZŘS). Bez ingerence veřejné moci tedy není autoritativně stanoven okruh dědiců.

1.2. Dědické tituly

V současně platné právní úpravě lze dědit na základě různých dědických titulů a těmi jsou dědická smlouva, závěť nebo zákon a tyto jednotlivé dědické tituly (neboli právní důvody dědění) mohou působit i vedle sebe (viz ustanovení § 1476 ObčZ). *„Souběh dědických titulů je možný, pokud si navzájem nekonkurují (nevyklučují se).“¹¹* V praxi se nejčastěji dědí podle zákona, tj. podle zákonné dědické posloupnosti (intestátní dědická posloupnost) a pokud se nedědí podle zákona, dědí se podle závěti (tj. testamentární dědická posloupnost). S děděním podle dědické smlouvy se setkáváme v praxi naprosto v minimální míře, resp. já jsem se osobně ve své praxi ještě s děděním podle dědické smlouvy nesetkala. Pokud nedojde k dědění na základě ani jednoho z dědických titulů připadá dědictví státu jako odúmrt' (viz ustanovení § 1634 ObčZ). *„Úprava zákonné dědické posloupnosti je odrazem představ zákonodárce a společnosti o spravedlivém rozdělení pozůstalosti, je proto postavena na obecném požadavku na zachování spravedlnosti a právní jistoty a dále na zvláštních principech dědického práva; v kontextu zákonné posloupnosti se uplatní především princip přechodu na*

¹¹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1455

*jednotlivce a dále princip rodinné solidarity a princip rovnosti dědiců, ve kterých se odráží také ústavně zaručená ochrana rodiny a dětí.*¹²

ObčZ stanovuje 6 dědických tříd, a to v ustanoveních § 1635 – 1640 ObčZ. V první dědické třídě dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý stejným dílem. Pokud nedědí některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí i o vzdálenějších potomcích téhož předka. Ve druhé dědické třídě dědí manžel, zůstavitelovy rodiče a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před smrti ve společné domácnosti, a kteří z toho důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé dědické třídy dědí stejným dílem, manžel však nejméně polovinu pozůstalosti. Ve třetí dědické třídě dědí stejným dílem zůstavitelovy sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před smrti ve společné domácnosti, a kteří z toho důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti. Ve čtvrté dědické třídě dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele. V páté dědické třídě dědí jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá. Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, připadne uvolněná osmina druhému členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo. V šesté dědické třídě dědí děti sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti. Nejbližšími příbuznými, kteří přicházejí v úvahu jako dědici v šesté dědické třídě jsou tedy prasynovci a praneteře zůstavitele a bratřanci a sestřenice zůstavitele. Děti bratřanců a sestřenic nepřicházejí v úvahu jako dědici ze zákona.

Podle ObčZ 1964 bylo možné dědit ze zákona pouze dle 4 dědických skupin. Tyto skupiny byly upraveny v ust. § 473 až 475 a. Dle první dědické skupiny dědili zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejným dílem. Také platilo,

¹² TALANDA, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. 1, vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 46

že nedědilo-li některé dítě, nabývaly stejným dílem jeho dědický podíl jeho děti. A dále nedědily-li ani tyto dědi, dědili stejným dílem jejich potomci. V druhé dědické skupině dědil manžel nebo partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé skupiny dědili stejným dílem, manžel nebo partner však vždy nejméně polovinu dědictví. Ve třetí dědické skupině dědili stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. A pokud nedědil některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. V poslední čtvrté dědické skupině dědili stejným dílem prarodiče zůstavitele, a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti. Také podle ObčZ 1964 platilo, že dědictví jehož nenabude žádný dědic připadne státu, toto bylo upraveno v ust. § 462.

1.2.1. Dědická smlouva

Dědická smlouva je pořízením pro případ smrti a je upravena v ust. § 1582 až 1593 ObčZ. Dědická smlouva je novým dědickým titulem, byla obsažena v naší právní úpravě až do účinnosti ObčZ 1950, poté již nebyla upravena ani v ObčZ 1950 ani v ObčZ 1950. Úprava dědické smlouvy byla přejata z čl. 512 an. a čl. 534 an. švýcarského ObčZ(ZGB). Inspirací též byla úprava v německém občanském zákoníku (BGB) a v rakouské úpravě (ABGB).

Definice dědické smlouvy je obsažena v ust. § 1582 odst. 1 ObčZ, které stanovuje, že dědickou smlouvou povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Mezi základní vlastnosti závěti jako právního jednání určité osoby, je že pořizovatel (tedy budoucí zůstavitel) má právo svoji závěť kdykoli změnit či zrušit. Naproti tomu dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, kterým pořizovatel (tedy budoucí zůstavitel) povolává úplatně či bezúplatně druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo pouze její části a tato strana své ustavení přijímá. Strany této smlouvy se mohou též dohodnout, že bude povolána třetí osoba za dědice pozůstalosti či její části. „*V dědické smlouvě jde sice o povolání určité osoby za dědice, avšak za*

*dědice presumptivního (podobně jako v závěti), neboť ani fakt takové smlouvy nezbavuje tohoto dědice práva dědictví odmítnout nebo žádat soupis pozůstalosti. Jako každá jiná smlouva, tak i tato zakládá povinnost a oprávnění, a proto nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena.*¹³ Z toho důvodu je dědická smlouva v současné době nejsilnějším dědickým titulem. V dědické smlouvě jak bylo nastíněno i v její definici lze povolát i odkazovníka odkazovníkem určitého odkazu.

Dle ust. § 1582 odst. 2 ObčZ je vyžadována forma veřejné listiny, tj. notářského zápisu. Stejně tak, je tato forma vyžadována, pokud dochází k její změně.

Způsobilost k uzavření dědické smlouvy upravuje ust. § 1584 ObčZ, dle kterého může takovou smlouvu uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný; je-li zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit jen se souhlasem opatrovníka. „*Subjektem dědické smlouvy není osoba třetí, která byla povolána za dědice či odkazovníka podle dědické smlouvy; proto se na ni požadavky způsobilosti kladené na subjekty dědické smlouvy nevztahují.*“¹⁴

Stejně jako u závěti je u dědické smlouvy vyloučena jakákoliv možnost zastoupení, neboť dědickou smlouvu mohou strany uzavřít a závazek z ní změnit jen osobním jednáním. Tento zákaz se však z povahy věci nemůže vztahovat na právnické osoby, neboť ta nemůže sama jednat a musí být vždy zastoupena. Statutární orgán právnické se osoby se považuje za jejího zástupce. Pokud by tedy zůstavitel povolával za dědice pozůstalosti právnickou osobu bude za ni jednat a tuto smlouvu uzavírat její statutární orgán.

Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůli. Pokud by zůstavitel chtěl zanechat smluvnímu dědici celou pozůstalosti, může o zbylé čtvrtině pořídit ve prospěch tohoto dědice závěť. Toto omezení se jeví jako největší negativum dědických smluv, i proto je mezi klienty notářských kanceláří obecně o dědické smlouvy velmi malý zájem.

¹³ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, 361 s., cit. dne 6.5.2023

¹⁴ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 244

Specifický případ nastává u subjektu dědické smlouvy, jehož svéprávnost byla omezená z důvodu chorobné závislosti na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobné závislosti na hráčské vášni, představující závažnou duševní chorobu. Tento subjekt je omezen co do rozsahu poručení o svém majetku formou dědické smlouvy tak, že z rozsahu pozůstalosti, v jakém by mohl pořídit závěti (tj. nejvýše o polovině – dle ust. § 1528 ObčZ), musí zůstat jedna čtvrtina volná, tedy jedna osmina vzhledem k celku.

Pokud dojde k tomu, že dědická smlouva je uzavřena s tím, že ostatní dědici se zřekli svého dědického práva, pozbyde zřeknuté se dědictví účinky, nebude-li dědit dědic povoláný v dědické smlouvě. V dědické smlouvě lze uvést i různé podmínky za nichž se druhá smluvní strana stane dědicem, ať už se jedná např. o podmínky odkládací či rozvazovací.

Ust. § 1588 ObčZ stanovuje, že dědická smlouva nebrání zůstaviteli, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti. A pokud není ujednáno něco jiného, nemůže strana povoláná za dědice převést své právo na jinou osobu. Pokud pořídí zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře darovací smlouvu takovým způsobem, že to s dědickou smlouvou není slučitelné může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednáních. „*Obvyklá (příležitostná) darování nemusí být neslučitelná s dědickou smlouvou. Shodně nemusí být považováno za neslučitelné s dědickou smlouvou sepsání další dědické smlouvy, když první smlouva pokrývá jen část zůstavitelova majetku, případně není s dědickou smlouvou neslučitelné ani sepsání závěti, kterou zůstavitel pořídil o zbývajících čtvrtině své pozůstalosti nezahrnuté do dědické smlouvy.*“¹⁵

Pokud by se strany dědické smlouvy dohodly, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života, může být tento majetek sepsán ve formě veřejné listiny. V takovém případě platí, že nepřevéde-li zůstavitel všechn svůj majetek, anebo získá-li po převodu další majetek, dědická smlouva se vztahuje jen na majetek takto sepsaný, ledaže bylo ujednáno mezi stranami něco jiného. Pokud se uskutečnilo předání (převedení) ještě za života, přechází práva a

¹⁵ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 249

povinnosti z dědické smlouvy na dědice smluvního dědice, ledaže bylo ujednáno mezi stranami něco jiného.

Své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i pořízením závěti. K účinnosti zrušení se však vyžaduje souhlas smluvního dědice ve formě veřejné listiny. Tento souhlas je neodvolatelný a nemusí být dán současně se zrušením povinnosti z dědické smlouvy pořízením závěti, ale může být dán i později.

Pokud by dědická smlouva nebyla sepsána ve formě veřejné listiny, nebo nesplňovala podmínky uvedené v ust. § 1584 a 1585 ObčZ nebo by její ustanovení nevyhovovala ustanovením o smlouvách uvedené v části čtvrté ObčZ byla by taková dědická smlouva neplatná, ale mohla by mít přesto platnost závěti, pokud by jinak splňovala všechny požadavky kladené na pořízení závěti.

Zvláštní ustanovení platí pro dědické smlouvy uzavřené mezi manželi. Manželé mohou dle ust. § 1592 odst. 1 ObčZ uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem. Dle odst. 2 tohoto ustanovení mohou takovou smlouvu uzavřít pro případ vzniku manželství i snoubenci, ale smlouva se stává účinnou až vznikem manželství. Pokud dojde k rozvodu manželství neruší se práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže dědická smlouva určí něco jiného. Po rozvodu manželství se může každá strana domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud. Soud však návrhu nevyhoví, bude-li směřován proti tomu z manželů, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil. Pokud by bylo manželství prohlášeno za neplatné ruší se práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže takové manželství již dříve zaniklo smrtí jednoho z manželů.

1.3. Dovětek

Dovětek (neboli kodiciel) je spolu s dědickou smlouvou a závětí zařazen mezi pořízení pro případ smrti. Avšak nejedná se o samostatný dědický titul. Dovětkem lze dle ust. § 1498 ObčZ nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku. Z toho důvodu se jedná o

jednostranné a kdykoliv odvolatelné právní jednání, které musí být, ale dostatečně určité. Dovětkem nelze povolát dědice k dědění.

Dovětek jako pořízení pro případ smrti nebyl v právní úpravě účinné do 31.12.2013 vůbec upraven. *„Dovětek byl upraven OZO zpravidla společně se závětí nebo samostatně a rozlišoval se dovětek pořízený vedle konkrétní závěti, pak šlo o dovětek testamentární, nebo bez vztahu k určité závěti, případně aniž by zůstavitel závěti vůbec pořídil, pak šlo o dovětek intestátní.“*¹⁶

Dovětek bývá obvykle dodatkem k pořízení závěti, ve kterém zůstavitel dodatečně objasňuje jednotlivá ustanovení závěti, nebo doplňuje pořízenou závěť o nějaké skutečnosti, na které v závěti zapomněl. Dovětkem, však nebude listina, v níž zůstavitel pouze sděluje, že učinil poslední pořízení - dle rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 4. května 1933, R II 156/32: *„Dopis, v němž zůstavitel sděluje, že učinil poslední pořízení a že v něm učinil určitý odkaz (třetí osobě) – není dovětkem.“*¹⁷

Dovětek však nemusí být pořízen pouze v souvislosti se závětí, ale může být pořízen i samostatně. Tento názor je vyjádřen i v rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. prosince 1939, R I 701/39: *„Jestliže zůstavitel nezanechal v písemné poslední vůli nikomu ani celou pozůstalost, ani určitou poměrnou část pozůstalosti, nýbrž pořídil jen o jednotlivých věcech a o jednotlivých částkách, které dohromady nevyčerpávají celé pozůstalostní jmění, jest jeho poslední pořízení pouhým dovětkem, nikoliv závětí, třebaže zůstavitel v něm pojmenoval některé obmyšlené osoby jako dědice.“*¹⁸

Stejně jako při pořízení závěti či dědické smlouvy je i u pořízení dovětku zakázáno jakékoliv zastoupení, ať už zákonným zástupcem či např. na základě plné moci.

Také na dovětek se kladou obecné požadavky na právní jednání, zejm. dle ust. § 551- 552 ObčZ vůle zůstavitele musí být pravá a vážná, dle ust. § 553 odst. 1 ObčZ projev vůle musí být učiněn určitě a srozumitelně, dle ust. § 587 ObčZ

¹⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. (§1475 – 1720). Komentář.* 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 2015, s. 102

¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 4.5.199, R II 156/32, [Vážný 11638]

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7.12.1939, Rv I 701/39, [Vážný 17506]

zůstavitel musí svoji vůli projevit svobodně, tj. bez jakéhokoliv donucení. Taktéž je potřeba, aby byl pořizovatel dovětku k pořízení způsobilý a nejednal např. v duševní poruše, která by ho činila nezpůsobilým právně jednat. A v neposlední řadě obsah dovětku nesmí být v rozporu s dobrými mravy nebo odporovat zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje a předmětem nesmí být splnění něčeho naprosto nemožného

1.4. Dědický nápad

Dědický nápad neboli delace je zakotven v ust. § 1479 ObčZ, které stanovuje v první větě, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Ve druhé větě tohoto ustanovení, je určeno, že kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí. *„Taková situace může nastat např. při hromadných neštěstích, při dopravních nebo leteckých nehodách. Domněnku současné smrti (§ 27) lze však vyvrátit, je-li určen přesný okamžik úmrtí obou zůstavitelů.“*¹⁹ Pokud by došlo k situaci, že by nejdříve zemřel zůstavitel a krátce po něm jeho dědic, bude mít tento dědic své dědické právo zachováno a jeho dědické právo přechází na jeho dědice.

*„Dědici smrtí zůstavitele vzniká dědické právo jako právo absolutní, právo na celou pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní (§1475 odst. 1). Toto právo nabude dědic přímo ze zákona, i když se o úmrtí zůstavitele třeba nedozvěděl, aniž by se o něj musel nějakou přihláškou ucházet.“*²⁰ Platně dědit může tedy pouze ten, kdo přežije zůstavitele, je dědicky způsobilý a neodmítl dědictví. Nabytí dědictví musí být pravomocně potvrzeno usnesením soudu, toto usnesení má deklaratorní charakter.

Dle ust. § 1480 ObčZ platí, že dědického práva, které má teprve vzniknout, se lze jen zříci; nelze je převést ani s ním jinak naložit. Z tohoto tedy vyplývá, že potenciální dědic, kterému může v budoucnu vzniknout dědické právo po zůstaviteli, může uzavřít smlouvu se zůstavitelem a tohoto svého dědického práva se zříci, a to smlouvou o zřeknutí se dědického práva uzavřenou dle ust. § 1484 ObčZ.

¹⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1457

²⁰ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV. 2. Vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 30-31

1.5. Zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví

Tyto tři instituty, tj. zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví mají několik společných ale i odlišujících znaků. Obecně je můžeme vymezit jako projevy vůle dědice, a to jak potenciálního dědice, tak též dědice, který je způsobilý dědit, svědčí mu některý z dědických titulů a neodmítl dědictví). *„Podstatou všech tří institutů je tedy právní jednání, a to právní jednání ve formě konání, neboť všechny tři instituty předpokládají aktivitu ze strany příslušné osoby. Další společných znak, a to znak na první pohled nejnápudnější, spočívá v právních následcích těchto projevů vůle. Dědici, jenž učinil jeden z výše uvedených právních jednání, totiž pozůstalosti buď vůbec nenapadne nebo dědic nebude z již napadlé pozůstalosti nic dědit.“²¹*

Kromě tedy již výše zmíněných společných znaků, je možné tyto instituty rozlišovat z několika hledisek:

- a) časového období, kdy je možné projev vůle učinit (zda ho lze učinit před smrtí zůstavitele nebo po něm, zda ho lze učinit v průběhu řízení o pozůstalosti),
- b) zda se jedná o projev vůle jednostranný nebo dvou a vícestranný,
- c) jakou formu musí/může mít daný projev vůle (např. ústní do soudního protokolu či písemný),
- d) zda lze daný projev vůči posléze odvolat,
- e) zda lze někoho k projevu vůle zplnomocnit,
- f) zda je možné projevem vůle přímo a výslovně určit osobu, které případně dědické právo namísto dědice.

1.5.1. Zřeknutí se dědického práva

Jak bylo uvedeno v předešlé podkapitole dědic se může svého dědického práva předem zříci, a to dle ustanovení § 1484 ObčZ smlouvou se zůstavitelem a pokud není v této smlouvě uvedeno jinak, působí zřeknutí i proti potomkům. Také dle

²¹ KONDROVÁ, M., *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci*; Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, č. 01/2014, s. 6

tohoto ustanovení platí, že ten, kdo se zřekne dědického práva, zříká se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezříká se tím práva z dědické posloupnosti. Dále je stanoveno, že zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.

Smlouva o zřeknutí se dědického práva musí být sepsána ve formě veřejné listiny, tj. ve formě notářského zápisu. Práva a povinnost z této smlouvy však mohou být zrušeny, pokud smluvní strany dodrží písemnou formu. *„Na jedné straně tedy smlouvu uzavírá (budoucí) zůstavitel, na straně druhé pak čekatel dědického práva, předpokládáný (presumptivní) dědic; některé prameny tuto stranu označují pojmem renunciant a předmětnou smlouvu jako smlouvu renunciační.“*²² Touto smlouvou se tedy presumptivní dědic vzdává svého dědického práva. Ke zřeknutí se dědického práva dochází za života zůstavitele, tím se liší od institutů odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví. Základní podmínkou k uzavření takové smlouvy je souhlas zůstavitele s tímto zřeknutím, neboť zřeknutí se dědického práva není jednostranným právním jednáním. Taktéž je potřeba, aby měly obě smluvní strany obecnou způsobilost se smluvně zavazovat (v souladu s ustanovením § 581 ObčZ). *„Za nezletilého se může zřeknout dědického práva jeho rodič jako jeho zástupce, avšak pouze se souhlasem soudu [§ 898 odst. 1 OZ ve spojení s § 898 odst. 2 písm. c) OZ per analogiam]. Souhlas soudu by nemusel být dán pouze v případě zřeknutí se dědického práva ve vztahu ke konkrétní věci, která je zanedbatelné hodnoty.“*²³

Smlouvu o zřeknutí se dědického práva je možní uzavřít jako úplatnou a taktéž jako bezúplatnou, záleží čistě na vůli smluvních stran. Taktéž je možné v souladu s právní úpravou obsaženou v ust. 1484 odst. 2 ObčZ zříci se dědického práva ve prospěch konkrétní osoby, v takovém případě by takové zřeknutí platilo, pokud by se tato konkrétní osoba stala dědicem. V případě, že se tato konkrétní osoba nestane dědicem, pak zřeknutí neplatí a nepřihlíží se k němu. Je však možné, aby se smluvní

²² MUZIKÁŘ, M., *Zřeknutí se dědického práva*; Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, č. 04/2014, s. 8

²³ MUZIKÁŘ, M., *Zřeknutí se dědického práva*; Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, č. 04/2014, s. 8

strany dohodly, že zřeknutí se dědického práva bude platné, i když se konkrétně určená osoba dědicem nestane.

1.5.2. Odmítnutí dědictví

Právní úprava odmítnutí dědictví je obsažena v ustanoveních § 1485-1486 ObčZ.

Dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout; smluvní dědic, však jen, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno. Pokud odmítá dědictví nepominutelný dědic, může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu.

Zmocněnec může za dědice prohlásit, že dědictví odmítá nebo neodmítá, nebo že dědictví přijímá, jen je-li k tomu podle plné moci oprávněn. Pokud dědic odmítne dědictví, hledí se na něho, jako by dědictví nikdy nenabyl.

Odmítnutí dědictví vyžaduje výslovné prohlášení vůči soudu. Dědictví lze odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí; má-li dědic jediné bydliště v zahraničí, činí lhůta k odmítnutí dědictví tři měsíce. Jsou-li pro to důležité důvody, soud dědici lhůtu k odmítnutí dědictví přiměřeně prodlouží. Pokud uplyne lhůta k odmítnutí dědictví, právo odmítnout dědictví zaniká. Taktéž platí, že pokud odmítne dědic dědictví pod podmínkou, s výhradou nebo jen zčásti je odmítnutí dědictví neplatné. K odmítnutí dědictví se nebude přihlížet, pokud dal dědic již svým počínáním najevo, že chce dědictví přijmout. Nepřihlíží se ani k projevu vůle, kterým dědic odvolá své prohlášení, že dědictví odmítá, nebo neodmítá, anebo že dědictví přijímá.

Zemře-li dědic před uplynutím lhůty pro odmítnutí dědictví, přechází jeho právo odmítnout dědictví na jeho dědice a nezanikne dříve, než tomuto dědici uplyne lhůta k odmítnutí dědictví i po předchozím dědici.

1.5.3. Vzdání se dědictví

Tento zcela nový institut je upraven v ust. § 1490 ObčZ. Vzdát se dědictví je možné až po smrti zůstavitele. „*Vzdáním se dědictví rozumíme dohodu dvou a více dědiců, kteří dědictví po zůstaviteli neodmítní, učiněnou před soudem v rámci řízení o*

*pozůstalosti, kterou se jeden dědic vzdává dědictví ve prospěch jiného dědice.*²⁴ Dědic, v jehož prospěch se jiný dědic chce dědictví vzdát, musí s tímto souhlasit. Pokud by dědic, v jehož prospěch se chtěl jiný dědic vzdát dědictví, se vzdáním dědictví nesouhlasil, nebylo by k němu přihlíženo. Pokud by se vzdal dědictví nepominutelný dědic, vzdal by se i práva na povinný díl, a to i s účinností pro své potomky. Následkem vzdání se dědictví, se kterým druhý dědic souhlasí je, že původní dědic již nadále nedědí (resp. není dědicem) a není tedy nadále ani účastníkem řízení o pozůstalosti. „*V souvislosti se vzdáním se dědictví upozorňuje důvodová zpráva na možné chování nepoctivého dědice, který se dědictví vzdá s cílem zkrátit své věřitele (kteří by se jinak mohli uspokojit ze zděděného majetku). Pro tento případ mají dědicovi věřitelé právo namítnout tzv. relativní neúčinnost právního jednání dědice – dlužníka a při splnění zákonných podmínek požadovat uspokojení své pohledávky z majetku, který by jinak na dlužníka jako dědictví připadl.*“²⁵

Je nutné podotknout, že vzdání se dědictví nemá vliv na odpovědnost dědice za případné dluhy zůstavitele. „*Osoba, která se vzdá svého dědického práva, přestává být účastníkem řízení a není právním nástupcem zůstavitele, zůstavitelovým věřitelům je nicméně za jeho dluhy zavázána společně a nerozdílně s osobou, v jejíž prospěch se dědického práva vzdala v souladu s § 1720 o. z. Na vzdání se dědictví se totiž použijí ustanovení o zcizení dědictví (§ 1714 - 1720 o. z.)*“.²⁶

Pokud se vzdá dědictví dědic, který byl obtížen příkazem, nařízením odkazu nebo jiným opatřením, které podle zůstavitelovy vůle může a má splnit pouze a jen osobně tento dědic, nezbavuje se vzdáním se dědictví splnit takové opatření. Soud příslušný k projednání pozůstalosti (resp. notář jako soudní komisař) musí v takovém případě postupovat podle ust. 1690 odst. 2 ObčZ, dle kterého platí, že byl-li povolán vykonavatel závěti, potvrdí soudu splnění zůstavitelových nařízení; nebyl-li povolán, prokáží to soudu dědicové. Občanský zákon však nespécifikuje, co se těmi zůstavitelovými nařízenými myslí, domnívám se, že za zůstavitelova

²⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 235

²⁵ NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M., *Nový občanský zákoník, Dědické právo*, GRADA Publishing, a.s., 2014, s. 20

²⁶ HOLÍKOVÁ, L., *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*, Ad Notam, 03/2015, s. 22

nařízení lze považovat zejm. zřízení odkazu a pododkazu. „*Pokud se týče podání zpráv o takových odkazech, jejich případného splnění nebo zajištění splnění, bude se postupovat podle § 1691. Ostatní příkazy, odkazy nebo jiná opatření podle zůstavitelovy vůle musí splnit s přihlédnutím k § 1633 odst. 2 ostatní dědici.*“²⁷

1.6. Dědická nezpůsobilost (incapacitas)

Dědit může pouze osoba, která je způsobilá být dědicem. „*Dědická nezpůsobilost vylučuje z dědického práva osobu, která se dopustila činu, v jehož důsledku se stala nehodnou dědictví nabýt, protože by její podílení se na výhodách plynoucích z právního nástupnictví po zůstaviteli odporovalo zásadám spravedlnosti a obecné morálce.*“²⁸

Právní úprava dědické nezpůsobilosti je obsažena v ustanoveních §1481-1483 ObčZ. Z dědického práva je vyloučen ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.

Dědicky nezpůsobilé budou i ty osoby, které se dopustily činu zakládajícího dědickou nezpůsobilosti, avšak se jedná o osoby trestně neodpovědné (např. osoby, které v době spáchání čin nedovršily patnáctý rok věku). „*V určitých případech pachatel nebyl odsouzen, protože zemřel, došlo k promlčení trestní odpovědnosti, byla vyhlášena amnestie nebo udělena milost. I v takových případech je dědic, který se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu, nezpůsobilým dědicem.*“²⁹

Dědická nezpůsobilost nastává ze zákona, notář jako soudní komisař má povinnost provést šetření o tom, zda je některý z dědiců nezpůsobilý dědit či nikoliv, pokud

²⁷ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 64

²⁸ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, 361 s., cit. dne 19.6.2022.

²⁹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 38

jsou mu známy informace budící podezření, že k některému činu zakládající dědickou nezpůsobilost došlo.

Zavrženíhodná jednání proti projevu poslední vůle můžeme rozdělit na dvě skupiny. První skupina jednání zahrnuje přímá jednání proti zůstavitelově projevu vůle učinit poslední pořízení. „*Sem můžeme řadit např. donucení zůstavitele sepsat poslední vůli, lstivé svedení k jejímu sepsání, ale i úmyslné zabránění či neumožnění zůstaviteli projeviti svoji poslední vůli. V těchto případech nebude sporu o tom, že k takovému jednání, aby byla naplněna skutková podstata dědické nezpůsobilosti, bude muset dojít za života zůstavitele.*“³⁰ Druhou skupinu zahrnují jednání, které směřují vůči již projevené poslední vůli zůstavitele. Půjde zejména o falšování či zničení zůstavitelovy poslední vůle.

Z dědického práva jako zákonný dědic je vyloučen zůstavitelův manžel, a to pokud probíhá v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí (viz ustanovení § 1482 odst. 1 ObčZ). Dále je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával (viz ustanovení § 1482 odst. 2 ObčZ).

Dle ustanovení § 1483 ObčZ platí, že potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. Toto ovšem neplatí v případě stanoveném v ustanovení § 1482 odst. 1 ObčZ.

³⁰ <https://advokatnidenik.cz/2022/01/02/dedicka-nezpusobilost-jak-je-to-s-okamzikem-naplneni-skutkove-podstaty/> , cit. dne 19.6.2022.

2. Závěť

Závěť je jedním z dědických titulů a označuje se též jako testament či poslední pořízení a jedná se o nejvýznačnější institut dědického práva vůbec, neboť jde tradičně o nejobvyklejší způsob, kterým zůstavitel pořizuje o svém majetku pro případ jeho smrti. Při děděni ze závěti dochází tedy, k tzv. testamentární dědické posloupnosti.

2.1. Pojem závěť

Závěť je spolu s dovětkem a dědickou smlouvou tzv. pořízením pro případ smrti, jak je stanoveno v § 1491 ObčZ a dle ustanovení § 1494 odst. 1 ObčZ je závěť odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně odkaz. Zatímco v ObčZ 1964 definice závěti zcela chyběla, v tzv. středním občanském zákoníku, tj. v ObčZ 1950, byla upravena závěť dle ustanovení § 534 jako jednostranný projev zůstavitelovy vůle, kterým zůstavitel osobně činí pořízení o svém majetku. Co se týká úpravy závěti v ABGB, tak vzhledem k tomu, že občanský zákoník je úpravou obsaženou v ABGB inspirována a ve značné míře z ní i vychází, je definice závětu v ABGB téměř shodná, když bylo v § 552 upraveno, že pořízením, kterým zůstavitel zůstavuje jedné nebo několika osobám pořízení pro případ smrti odvolatelně svoje jmění nebo jeho část, nazývá se posledním pořízením.

„Závěť je dědickým titulem, jehož prostřednictvím se zůstavitel svobodně rozhoduje pořizovat o svém majetku pro případ smrti ve prospěch osob, kterých si nejvíce váží a k nimž má nejhlubší vztah.“³¹

Závěť definuje několik pojmových znaků, jedním z nich je, že se jedná o odvolatelný průjev vůle, pořizovatel závěti tedy není svým pořízením vázán a může se kdykoliv rozhodnout svoji závěť změnit, anebo samozřejmě i zcela zrušit (o zrušení a odvolání závěti bude pojednáno v kapitole 2.5.). Dalším pojmovým znakem je, že je zůstavitelovým osobním právem pořídit závěť, nemůže tedy k pořízení závěti nikoho zplnomocnit. Tento znak vychází z ustanovení § 1496 ObčZ, ve kterém je upraveno, že právo povolat dědice je osobním právem

³¹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 85

zůstavitele. A dále je stanoveno, že zůstavitel nemůže povolání dědice svěřit jinému, ani porřídit společně s jinou osobou. Mezi další pojmové znaky závěti patří skutečnost, že se jedná o jednostranný projev vůle. A tento projev vůle musí vyhovovat a naplňovat obecné požadavky na právní jednání; tj. vůle zůstavitele musí být pravá a vážná (viz ustanovení § 551 a § 552 ObčZ), dále musí být projev vůle učiněn určitě a srozumitelně (viz ustanovení 553 odst. 1 občanského zákoníku) a dále zůstavitele musí svoji vůli projevit svobodně, tedy bez donucení (viz ustanovení § 587 ObčZ).

Mezi další pojmový znak závěti, patří podpis zůstavitele. Dle rozsudku Nejvyššího soudu musí být podpis zůstavitele umístěn na konci závěti tak, aby jím byl kryt (stvrzen) projev vůle zůstavitele vyjádřený v závěti, zejména obligatorní náležitost každé závěti – povolání jedné či více osob za dědice; v rozsahu, v němž by projev vůle zůstavitele v závěti nebyl kryt jeho podpisem, nemůže mít účinky zamýšlené zůstavitelem, ale mohl by sloužit pouze k vysvětlení vůle zůstavitele.³² Dále dle Rozsudku nejvyššího soudu je stanoveno, že pokud zůstavitel podepsal závěť alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti podle ustanovení 476 odst. 2 o. z., pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti.

33

„Závěť činí závěti to, že se jedná o porřízení pro případ smrti. To znamená, že takové právní jednání, kterým závěť je, nabývá účinnosti až smrti zůstavitele. Okamžikem smrti zůstavitele tedy závěť začíná právně působit – vyvolává své účinky navenek.“³⁴ Až okamžikem smrti se postaví na jisto, kdo bude dědice, resp. kdo přichází v úvahu jako dědic. Může se také stát, že se v závěti povolá k dědění osoba, která již nežije, a pokud nemá ustanovena svého náhradníka (o náhradnictví bude dále pojednáno v kapitole 2.4.) nebude dle takové závěti vůbec děděno. Taktéž se může stát, že zůstavitel ustanovení dědicem určité věci, avšak tyto konkrétní věci, již zůstavitele ke dni své smrti nevlastní, a z toho důvodu, taktéž nebude dle takové závěti vůbec děděno.

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.10.2016, sp. zn. NS 21 Cdo 5591/2015.

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.1.1983, sp. zn. NS 4 Cz 82/82.

³⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 53

2.2. Způsobilosti k pořízení závěti

„Způsobilost pořídit závěť je obecně upravena v části ObčZ upravující osoby (§ 15 a násl. ObčZ). Obecným předpokladem pro způsobilost pořídit závěť je právní osobnost (§ 15 odst. 1 ObčZ) a svéprávnost.“³⁵ Závěť a další pořízení při případ smrti mohou pořídit pouze a jen fyzické osoby a dle ustanovení § 23 ObčZ platí, že člověk má právní osobnost od narození až do smrti. Právní osobnost je obecně způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (viz ustanovení § 15 odst. 1 ObčZ). Svéprávnost je dle ustanovení 15 odst. 2 ObčZ způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

Dle § 1525 ObčZ platí, že nespěprávný není způsobilý pořizovat. Plné svéprávnosti nabývá člověk dovršením osmnáctého roku věku, tedy dosažením tzv. zletilosti, jak vyplývá z ust. § 30 ObčZ. Avšak plnou svéprávnost může člověk též nabýt uzavřením manželství nebo rozhodnutím soudu přiznáním svéprávnosti.

„Nezletilý, který dovršil 16 let a není plně svéprávný (tedy nebyla mu přiznána svéprávnost, ani nejde o druhé manželství), může uzavřít manželství s povolením soudu, k němuž soud přikročí ve výjimečných případech, jsou – li pro to důležité důvody.“³⁶ Mezi nejdůležitější důvody patří těhotenství nezletilé, avšak soud vyšetřuje a bere do úvahy též duševní vyspělost, osob, které žádají o uzavření manželství a též jejich ekonomické poměry. V případě, že by soud žádali o uzavření manželství osoby, které jsou obě nezletilé, tedy nedovršili 18. roku věku, musí soud rozhodnout a případně povolit manželství oběma. Až okamžikem vzniku manželství dochází dojde k nabytí plné svéprávnosti. Dle ustanovení § 656 ObčZ manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství, že spolu vstupují do manželství.

Třetím způsobem, kterým člověk může nabýt plné svéprávnosti, vedle výše uvedené zletilosti a uzavřením manželství, je rozhodnutí soudu o přiznání svéprávnosti. Dle ustanovení § 37 ObčZ navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý

³⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 53

³⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 78

dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého. Taktéž soud přizná nezletilému svéprávnost i na návrh jeho zákonného zástupce, pokud nezletilý s návrhem souhlasí. *„O přiznání svéprávnosti se rozhoduje v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 466 až 477 ZŘS. Jedná se o řízení nesporné. Řízení lze zahájit jen na návrh (§ 468 odst. 2 ZŘS). Oprávnění k jeho podání se odvíjí z hmotněprávní úpravy, tzn. oprávněn podat tento návrh je nezletilý nebo jeho zákonný zástupce.“*³⁷

Dle současné právní úpravy není přípustné, aby byl někdo zbaven svéprávnosti, je pouze přípustné, aby jeho svéprávnost byla rozhodnutím soudu omezena. Platí tedy, že nikdo nemůže být nesvéprávný, ale pouze může být omezen ve svéprávnosti. S ohledem na tato kogentní pravidla obsažená v občanském zákoníku je tedy nutno vykládat výše uvedené ustanovení 1525 ObčZ tak, že nesvéprávná osoba je ta, která není natolik svéprávná, aby mohla pořídit pro případ smrti.

V ObčZ 1964 nebyla pořizovací způsobilosti explicitně uvedena, kromě ustanovení § 476d, podle kterého platilo, že nezletilí, kteří dovršili 15. rok mohou projevit poslední vůli pouze formou notářského zápisu. *„Použila se obecná úprava o nezpůsobilosti k právním úkonům, podle níž byla nezpůsobilou k právnímu úkonu (tedy i k závěti) fyzická osoba, která s ohledem na svůj věk, resp. svou rozumovou a volní vyspělost odpovídající jejímu věku, nebyla schopna (sama) v konkrétním případě právní úkon učinit, dále fyzická osoba, která byla způsobilosti k právním úkonům zbavena zcela nebo omezeně (v rozsahu, který vylučoval pořízení závěti), a konečně fyzická osoba, která učinila právní úkon v duševní poruše, která ji činila k tomuto právnímu úkonu neschopnou (§8-10, § 38 odst. 1 ObčZ 1964).“*³⁸

V ObčZ 1950 bylo stanoven v ustanovení § 540 odst. 1, že činit pořízení nemůže, kdo není v plném rozsahu svéprávný (§ 9 a násl.). V ustanovení § 9 tohoto zákona

³⁷ PILÍK, V. *Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349

³⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 2015, s. 155

bylo upraveno, že svéprávnost (tj. způsobilost vlastními úkony nabývat práva a zavazovat se vzniká v plném rozsahu dosažením zletilosti.

V ABGB byla pořizovací způsobilost upravena v ustanovení § 569, že nedospělí nejsou způsobilí pořizovati. Nezletilí, kteří nedokončili ještě osmnáctého roku, mohou pořizovati jen ústně před soudem. Soud musí se snažiti, aby se přiměřeným šetřením přesvědčil, že projev poslední vůle stal se svobodně a s rozvahou. O pořizení sepíše se zápis a k němu se připojí, co šetřením vyšlo najevo. Po dokončení osmnáctého roku lze pořizovati bez jakéhokoliv omezení. *„Řečený nedostatek mají osoby, které nedokonaly 14. roku. Ty vůbec nemohou pořizovati mortis causa, ani za spolupůsobení zákonného zástupce (a zákonný zástupce nemůže pořizovati jejich jménem, § 564).“*³⁹

Osoby, které dovršily patnácti let věku a dosud nenabýly plné svéprávnosti, mohou pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce formou veřejné listiny, tak stanovuje ustanovení § 1526 ObčZ. *„Protože pořizení pro případ smrti je právní jednání, musí jít podle § 3026 odst. 2 o notářský zápis.“*⁴⁰ V ObčZ 1964 bylo stanoveno v ustanovení § 476 odst. 2, že nezletilí, kteří dovršili 15. rok, mohou projevit poslední vůli pouze formou notářského zápisu. Důvodová zpráva se k návrhu ustanovení § 1526 ObčZ vyjádřila, že: *„Návrh ustanovení § 1526 přejímá podstatu § 476d odst. 2 stávajícího obč. z., avšak s tím posunem, že nevolí výslovný odkaz na poslední pořizení ve formě notářského zápisu, jak je tomu dnes, ale obecný poukaz na veřejnou listinu, jaký osnova volí i v jiných případech. Aktuálně se na věcném obsahu právní úpravy nemění nic a sepisování závětí zůstane i nadále vyhrazeno notářům.“*⁴¹ V ObčZ 1950, tedy v tzv. středním občanském zákoníku, bylo v ustanovení § 540 odst. 2 stanoveno, že nezletilec, který dovršil patnáctý rok, může však učinit pořizení o tom, čeho nabytí prací.

Ustanovení § 1527 ObčZ stanovuje, že kdo byl ve svéprávnosti omezen tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto platně poříditi v jakékoliv formě, pokud se

³⁹ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J., *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 100

⁴⁰ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 33

⁴¹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, s.379, cit. dne 28.3.2022

uzdravil do té míry, že je schopen projevit poslední vůli. Jedná se tedy o dva případy, prvním je případ kdy zůstavitel pořídí závěť (či dovětek) v období mezi právní moci rozsudku, kterým byla omezena svéprávnost určité osoby a mezi právní moci rozsudku o navrácení svéprávnosti (resp. o její plné obnově) této osoby. Druhým případem je, že se zůstavitel, který pořídil závěť (či dovětek) nacházel ve stavu, tzv. světlého okamžiku – jasné období, jasná chvíle u nemocných s poruchami vědomí. „*Důkazní břemeno ohledně toho, že zůstavitel se dostatečně uzdravil (případně šlo o tzv. světlý okamžik) nese v tomto případě ten, kdo se dovolává porřízení pro případ smrti a jeho platnosti.*“⁴² V praxi může nastat poměrně velký problém s tím, skutečně prokázat, že se pořizovatel závěti (či dovětku) opravdu nacházel v tzv. světlém okamžiku. Toto prokazování nebude předmětem řízení o pozůstalosti, ale toto se bude prokazovat ve sporném řízení a dle ustanovení § 170 z.ř.s. bude k podání žaloby odkázán ten, kdo se bude dovolávat oné závěti a kdo bude tvrdit, že se zůstavitel ve světlém okamžiku nacházel a z toho důvodu došlo k platnému porřízení pro případ smrti.

V ObčZ 1964 nebyla pořizovací způsobilost osoby omezené ve svéprávnosti, avšak uzdravené do té míry, že byla schopna poříditi závěť, upravena. Vycházelo se však z obecné úpravy obsažené v ustanovení § 38 odst. 2 tohoto občanského zákoníku, když byla stanovena absolutní neplatnost právního úkonu z důvodu nezpůsobilosti osoby jednající v duševní poruše, jednalo se tedy o neplatnost absolutní. „*Dále se vycházelo z toho, že byl-li postižený duševní poruchou zbaven či omezen ve způsobilosti k právním úkonům soudním výrokem, nebyly tzv. světlé okamžiky (lucida intervalla) právně relevantní.*“⁴³

Posledním ustavením, které se věnuje pořizovací způsobilosti, je ustanovení § 1528 ObčZ, které stejně jako ustanovení § 1527 upravuje pořizovací způsobilost osob omezených ve svéprávnosti. § 1528 ObčZ stanovuje v odst. 1, že kdo byl ve svéprávnosti omezen, může v rámci omezení pořizovat jen formou veřejné listiny. Dále odst. 2 stanovuje, že kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či

⁴² KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 33

⁴³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 2015, s. 160

jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoli předepsané formě, nejvýše však o polovině pozůstalosti. Zbývající část pozůstalosti případně zákonným dědicům; měl-li by však jako zákonný dědic dědit jen stát, může zůstavitel pořídit o celé pozůstalosti. Odst. 1 výše citovaného ustanovení, se tedy vztahuje na případy, kdy pořizovatel závěti je pravomocným rozsudkem omezen ve svéprávnosti, avšak nebyla omezena jeho pořizovací způsobilost ve vztahu k pořízením pro případ smrti a tato osoba tedy může pořizovat pouze formou veřejné listiny, tj. formou notářského zápisu. Pokud však někdo byl omezen ve způsobilosti pořídit pro případ smrti pak nemůže pořídit nijak, tedy ani formou veřejné listiny. Výjimku z tohoto tvoří pak ustanovení odst. 2 výše citovaného ustanoví, které se vztahuje na pořizovací způsobilost osob, které byly omezeny pro chorobnou závislost na požívání alkoholu aj. jak je popsáno výše. Tyto osoby nejsou tak omezeny formou (samozřejmě se musí jednat o formy, které zákon, tj. občanský zákoník, jako formy závěti uznává za platné) v jaké pořídí pro případ své smrti, ale jsou omezeny co do rozsahu pozůstalosti, když mohou platně pořídit pouze o polovině pozůstalosti. V této souvislosti zde vidím pro praxi jeden problém, a to ten, zda se polovinou pozůstalosti myslí obvyklá cena pozůstalosti (tj. cena, která vyjde po odečtení pasiv pozůstalosti od aktiv pozůstalosti) či obvyklá cena pouze aktiv pozůstalosti, dále může nastat v praxi ještě druhý problém, a to ten, k jakému okamžiku se bude ona polovina pozůstalosti stanovovat, zda k okamžiku smrti zůstavitele či k okamžiku pořízení závěti. Já osobně se přikláním k názoru, že ona polovina pozůstalosti se má stanovovat k okamžiku smrti zůstavitele, neboť k tomuto datu se stanovuje obvyklá cena majetku v pozůstalosti, a pouze k tomuto datu lze určit, zda byla závěť s ohledem na pořizovací způsobilost platně pořízena.

„Nadto je nutno poznamenat, že i nezpůsobilý pořizovat pro případ smrti může ze svého majetku dokazovat jen jednotlivé předměty malé hodnoty (srov. § 1595), a to formou dovětky (protože dokazuje jen jednotlivé předměty malé hodnoty.“⁴⁴

⁴⁴ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 34

3. Formy závěti

Závěť je dle současné právní úpravy možné pořídít v celkem 2 formách. A to buď ve formě písemné, anebo v ústní. Tyto formy se dále rozlišují.

Písemná forma závěti se dále rozlišuje na tzv. holografní a allografní závěť a závěti sepsané ve formě notářského zápisu. Závěť holografní je závěť, která byla pořizena zůstavitelem v písemné formě beze svědků, byla napsána celá vlastní rukou pořizovatele a také vlastní rukou pořizovatele podepsána. Závěť allografní je závěť, která nebyla sepsána vlastní rukou pořizovatele, avšak byla jeho vlastní rukou podepsána, u takové závěti musí pořizovatel před dvěma současně přítomnými svědky prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Závěti holografní a závěti allografní se řadí mezi závěti pořizené soukromou listinou.

Ústní závěti jsou tzv. privilegované závěti neboli závěti s úlevami. Tyto jednotlivé formy závěti dále podrobně popisují.

Soukromou listinou je obecně každá listina, jejímž obsahem je právní jednání a zároveň tato listina není veřejnou listinou. Dle ustanovení § 567 ObčZ je veřejnou listinou listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla. Za určitých okolností se může stát, že ten kdo se dovolává soukromé listiny, bude nucen prokazovat její pravost a správnost.

Dle ustanovení § 1532 ObčZ vyžaduje závěť písemnou formu, ledaže byla pořizena s úlevami. Pokud by podmínka písemné formy závěti nebyla splněna, byla by taková závěť absolutně neplatná. „*Za závěť v písemné formě proto nelze považovat např. text napsaný prstem na obrazovce tabletu, e-mail (byť by byl opatřen elektronickým podpisem) nebo SMS.*“⁴⁵ Projev vůle pořizovatele závěti je nutné zachytit na určitém hmotném nosiči, nejčastěji tedy na papíře. Přípustné by však bylo, i kdyby byl projev vůle pořizovatele závětu zaznamenán např. na látce, na zdi či na plátně obrazu aj. V ObčZ 1964 byla též povinná písemná forma závěti, když bylo v ustanovení § 476 zakotveno, že zůstavitel může závěť buď napsat vlastní

⁴⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1501

rukou, nebo ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědku nebo ve formě notářského zápisu. V ObčZ 1950 bylo v ustanovení § 541 odst. 1 uvedeno, že závěť lze zřídit jen v písemné formě. Naproti tomu v ABGB, ze kterého občanský zákoník vychází bylo v ustanovení § 577 povoleno pořizovat závěť i jinak než v písemné formě, když se stanovilo, že pořizovatel může mimosoudně nebo před soudem, písemně nebo ústně, písemně pak před svědky nebo bez nich.

3.1. Závěti holografní

Závěť holografní je upravena ustanovení § 1533 ObčZ, v tomto ustanovení, je uvedeno, že kdo chce pořizovat v písemné formě beze svědků, napíše celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji podepíše. *„To není nutno brát doslova, jsou lidé, kteří rukou psát nemohou a naučili se psát tak, že psací potřeby drží v ústech nebo prsty noh, a tak kreslí i píší. U takových osob lze přirozeně připustit i tento způsob psaní.“*⁴⁶ Taktéž může dojít k situaci, kdy člověk, který píše pravou rukou, se zraní a nebude moci svoji dominantní pravou ruku k pořízení závěti použít, a tak použije k pořízení závěti svoji nedominantní levou ruku, nebo naopak, člověk, který píše obvykle levou ruku, pořídí závěť pravou rukou. I taková závěť bude samozřejmě považována za platnou, neboť byla sepsána vlastní rukou pořizovatele. *„Závěť je vlastnoručně sepsána i v případě, že byla sepsána nedominantní rukou zůstavitele.“*⁴⁷ V této souvislosti je nutné, ale zdůraznit, že pořizovateli závěti nelze při sepisování závěti žádným způsobem pomáhat např. pomoci s tahem pera na papíře či mu nějakým způsobem držet při sepisování závěti jeho ruku apod. *„Pomoc poskytnutá zůstaviteli při psaní vlastnoruční (holografní) závěti, jež jakkoliv ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, způsobuje neplatnost dané závěti.“*⁴⁸

Holografní závěť nemusí být nutně označena (nadepsána) jako závěť či poslední vůle, může mít podobu např. dopisu.

Obecně je holografní závěť považována za nejsnazší způsob pořízení závěti, ten je možný využít vždy pokud není dle zákona vyžadována zvláštní forma závěti. *„Výhodou je rychlost a pohotovost takového pořízení, nevýhodou naopak, a to zejména ve srovnání se závětí pořízenou veřejnou listinou, možnost zvolit nepřesnou formulaci, jež pak nemusí vyjadřovat skutečnou zůstavitelovu vůli.“*⁴⁹

Je nutné, aby byla závěť pořizovatelem podepsána, s odkazem na ustanovení § 561 odst. 1 ObčZ k platnosti právního jednání učiněného v písemné

⁴⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 61

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2008, sp.zn. 21 Cdo 1744/2007

⁴⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 76-77

formě je vyžadován podpis jednajícího. Co se týká podpisu zákon přímo nekonstatuje, zda k platnosti postačuje uvést pouze příjmení, či je zapotřebí se podepsat celým svým jménem, tedy jménem a příjmením. Je však více než vhodné, aby pořizovatel závěti uvedl své identifikační údaje, tj. jméno, příjmení, datum narození a bydliště, a to buď v textu samotné závěti, anebo přímo k podpisu pod textem samotné závěti. *„Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27.1.1983, sp. zn. 4 Cz 82/82 by podpis měl obsahovat alespoň příjmení pořizovatele, pokud o totožnosti zůstavitele nejsou žádné pochybnosti. Taktéž dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp.zn. 21 Cdo 51/2008, za podpis zůstavitele nelze považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem, ani příjmením, např. „tvůj otec.“ S odkazem na ustanovení 79 odst. 1 ObčZ je možné, aby se pořizovatel závěti podepsal svým pseudonymem, neboť právní jednání pod pseudonymem není na újmu platnosti, je-li zřejmé, kdo jednal, a nemůže-li druhá strana mít pochybnost o osobě jednajícího.*

Zákon již výslovně netrvá na tom, aby byla závěť datována, nicméně je to více než vhodné doporučit. Dle ustanovení § 1494 odst. 1 věty druhé ObčZ platí, že není-li zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena a pořídil-li zůstavitel více závětí, které si odporují nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení, je závěť neplatná. *„Tyto podmínky zákon stanoví kumulativně, takže nelze-li vůbec zjistit datování závěti, buď protože tam žádný takový údaj není, nebo není dostačující („za krásného jarního dne“), nepřekáží to přesto platnosti závěti, pokud zůstavitel pořídil jen jednu, anebo i pokud jich pořídil více, ale tyto závěti vedle sebe existují.“⁵⁰*

Dle úpravy obsažené v ObčZ 1964 bylo nutné závěť datovat, jinak byla absolutně neplatná, viz ustanovení § 476: V každé závěti musí být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, jinak je neplatná.

Taktéž dle příslušného ustanovení ObčZ 1950 bylo nutné uvést, kdy byla závěť pořízena, viz ustanovení § 541 odst. 2: V každé závěti musí být patrný den, měsíc a rok, kdy byla sepsána.

⁵⁰ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2019, s. 17-18

Dle ustanovení § 578 věty druhé ABGB, platilo, že připojení dne, roku a místa, kde byla poslední vůle pořízena, není sice nutno, ale je radno pro zamezení sporů.

Holografní závěť je možné předat do notářské úschovy. Největší výhodou této úschovy je ta, že tato závěť bude zaevidována do Evidence právních jednání pro případ smrti a bude tedy po smrti zůstavitele vždy nalezena. Neboť jak bylo výše popsáno, každý notář v postavení soudního komisaře má v souvislosti s řízením o pozůstalosti povinnost v této Evidenci lustrvat. Další výhodou je bezpečí takové závěti, neboť nikdo se k té závěti nedostane a nemůže se tedy stát, že taková listina bude někým záměrně či omylem zničena.

V průběhu mé notářské praxe jsem se setkala i s holografní závětí, na které nejen, že byl ověřený podpis zůstavitele, ale též byla na listině nalepena fotografie pořizovatele závěti.

3.2. Závěť allografní

Závěť allografní je dle ustanovení § 1534 ObčZ závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, ale musí jí vlastní rukou podepsat a před dvěma současně přítomnými svědky výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Jedná se tedy o závěť, kterou zůstavitel nese-psal vlastní rukou, ale zároveň se nejedná o závěť ve formě notářského zápisu.

Zákon rozlišuje tzv. obecnou allografní závěť (či allografní závěť v prosté podobě) a tzv. zvláštní allografní závěť (či allografní závěť ve speciální podobě). Obecná allografní závěť je závěť, jejímž pořizovatelem není osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát. Naproti tomu zvláštní allografní závěť je závěť, jejímž pořizovatelem je osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst a psát (viz ustanovení § 1535 ObčZ).

„Charakteristickým znakem allografní závěti je, že není sepsána vlastní rukou zůstavitele, což znamená, že může být napsána jakýmkoliv jiným způsobem, např. na počítači, na psací stroji nebo rukou jiného člověka.“⁵¹

Obě výše uvedené formy allografní závěti musí být stejně jako závěť holografní podepsány pořizovatelem závěti. K podpisu závěti snad, ještě doplním, že je nepodstatné, zda je takový podpis čitelný či naopak; podmínkou je, aby bylo zřejmé, že jde o podpis pořizovatele závěti. *„Podpis však nelze nahradit jeho mechanickým vyhotovením (např. razítkem) nebo ověřeným elektronickým podpisem.“⁵²* Zákon též nevyžaduje, aby byl úředně ověřený, lze to však jen doporučit, aby bylo zabráněno vzniku případných sporů o pravost takového podpisu.

Jak bylo výše popsáno k platnosti allografní závěti je zapotřebí, aby pořizovatel závěti prohlásil před dvěma současně přítomnými svědky, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Pokud by tato podmínka splněna nebyla, jednalo by se o absolutní neplatnost takové závěti. V praxi jsem se setkala s listinou, z jejíž obsahu sice bylo patrné, že obsahuje poslední vůli zůstavitele, i v ní byli uvedeni dva svědci, kteří

⁵¹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1504

⁵² FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 181

v této listině, prohlašovali, že byli přítomni prohlášení zůstavitele o tom, že v této listině je obsažena jeho poslední vůle, avšak tato listina nebyla zůstavitelem podepsána, a jak bylo již výše uvedeno, absence podpisu zůstavitele založila absolutní neplatnost takové závěti.

Co se týká výslovného prohlášení pořizovatele allografní závěť, že listina obsahuje jeho poslední vůli, je možné, aby toto prohlášení bylo učiněno jak v písemné podobě např. pod textem závěti, a nebo i v ústní formě. Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9.5.2000, sp.zn. 21 Cdo 2985/99 je zůstavitelův projev vůle učiněn výslovně tehdy, jestliže pomocí jakýchkoliv slovních výrazů, popřípadě i obvyklých znamení, před svědky projevů způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o to, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Mezi výslovné prohlášení je možné zařadit i pouhá zůstavitelova odpověď „ano“ na položenou otázku, zda předložená listina skutečně obsahuje jeho poslední vůli, tato odpověď či toto prohlášení, se však musí dostat do sféry svědků, kteří ho musí seznat a taktéž mu náležitě porozumět.

Listina, která obsahuje zůstavitelovu poslední vůli, nemusí být před svědky vůbec sepisována nebo podepisována. Taktéž není nutné, aby svědci znali obsah závěti, neboť úloha svědků je pouze v tom, že před nimi pořizovatel závěti prohlásí, že v listině je obsažena jeho poslední vůle. Kromě toho je nutné, aby se svědci na listinu podepsali. Pokud se svědek na listinu nepopíše, je závěť absolutně neplatná. *„K podpisu je vhodné (a z praktického hlediska též potřebné) připojit doložku označující danou osobu jako svědka a přesně uvést jeho osobní údaje, tj. celé jméno, rodné číslo, trvalý pobyt i bydliště.“*⁵³ Dle ustanovení § 1539 odst. 1 ObčZ se svědci zúčastní pořizování závěti takovým způsobem, aby byli s to potvrdit, že zůstavitel a pořizovatel jsou jedna a táž osoba. Svědkem musí být osoba svéprávná, která zná jazyk nebo způsob dorozumívání, v němž se projev vůle činí (viz ustanovení § 1539 odst. 2 občanského zákoníku). Absolutně svědecky nezpůsobilá je tedy osoba mladší 18 let a osoba nesvéprávná (resp. osoba, která byla omezena ve svéprávnosti). Výjimka ze svědecké nezpůsobilosti je připuštěna pouze u privilegovaných závětí sepsaných za mimořádných okolností. Pokud by byl některý

⁵³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1509

svědek osobou vyloučeno z podání svědectví, bylo by celé pořizené absolutně neplatné.

Ustanovení § 1540 ObčZ pojednává o nezpůsobilosti dědice nebo odkazovníka svědčit o tom, co se mu zůstavuje. Taktéž není způsobilá osoba být svědkem při pořizování závěti osoba, která je blízká dědici nebo odkazovníku, anebo se jedná o zaměstnance dědice nebo odkazovníka. Mezi osoby blízké se dle ustanovení § 22 ObčZ řadí příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravující registrované partnerství; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. Pokud by se pořizovatel závěti rozhodl pořídít závěť ve prospěch osob uvedeným výše (tj. svědek závěti, která má být v této závěti ustanoven dědicem nebo odkazovníkem, osoba blízká dědici nebo odkazovníkovi a zaměstnanec svědka, který má být určen jako dědic nebo odkazovník), bylo by nutné, aby takové ustanovení napsal zůstavitel vlastní rukou, anebo aby jej potvrdili tři svědci. Pokud by toto nebylo dodrženo, byla by v té části závěť neplatná.

Ustanovení § 1540 ObčZ platí dle ustanovení § 1541 ObčZ obdobně i pro toho, koho zůstavitel povolal za vykonavatele závěti nebo kdo při pořizování závěti působí jako pisatel, předčítatel, tlumočník nebo úřední osoba. Jinými slovy dědic nebo odkazovník není způsobilý být pisatelem ohledně toho, co se mu zůstavuje. Pokud by tedy např. pisatel měl být v závěti určen jako dědic nebo odkazovník, musel by se dodržet postup uvedený v ustanovení § 1540 odst. 2 ObčZ (viz výše).

Výše uvedená ustanovení týkající se nezpůsobilosti svědka vychází opět téměř doslovně z ABGB, když v ustanoveních § 594 a 595 bylo upraveno, že dědic nebo odkazovník jest nezpůsobilým svědkem vzhledem k tomu, co se mu zůstavuje, a právě tak jeho manžel, rodiče, děti, sourozenci nebo osoby ve stejném stupni sešvagřené a placení domácí pomocníci. Aby ustanovení bylo platné, musí býti zůstavitelem vlastnoručně napsáno nebo potvrzeno třemi svědky, odlišnými od obmyšlených osob. Zůstavuje-li zůstavitel něco tomu, kdo poslední vůli píše, nebo jeho manžel, dětem, rodičům, sourozencům nebo osobám, které jsou ve stejném

stupni sešvagřeny, jest pořizení zbaviti pochybnosti způsobem uvedeným v paragrafu předešlém.

Co se týká minulé právní úpravy tak v ObčZ 1964 bylo v ustanovení § 476f zakotveno, že závětí povolány, ani zákonný dědic a osoby jim blízké nemohou při pořizování závětí působit jako úřední osoby, svědci, pisatelé, tlumočníci nebo předčítatelé. Tato úprava v podstatě kopírovala úpravu uvedenou v ustanovení § 547 ObčZ 1950 pouze ji doplnila o zákonného dědice, když bylo v tomto ustanovení upraveno, že závětí povolány dědic a osoby jemu blízké (§ 17 odst. 2) nemohou při zařizení závětí působit jako úřední osoby, svědci, pisatelé, tlumočníci nebo předčítatelé.

Zvláštní allografní závěť neboli allografní je závěť pořizená osobou se smyslovým postižením. „*Je-li osobou pořizovatele závětí osoba nevidomá, pak může projevit svoji poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal. Pořizovatel poté před těmito svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli (§ 1535 ObčZ). Pořizovatel, pokud může psát, musí listinu podepsat (§ 1536 odst.2 ObčZ).*“⁵⁴Nevidomá osoba se není schopna seznámit s obsahem toho, co bylo pojato do její závětí, jinak než, že jí někdo obsah takové listiny přečte. Je důležité, aby osoba, která závěť sepsala nebyla totožná s osobou, která obsah závětí nevidomé osobě přečte. Jak pisatel závětí, tak i osoba, která obsah závětí přečte mohou být zároveň i svědci, ale taktéž jimi mohou být třetí osoby. Pokud dojde k situaci, že osobami předčítatele a pisatele závětí nejsou totožné osoby jako svědci, tak musí závěť taktéž podepsat a též je více než vhodné uvést jakou měli při pořizení závětí funkci a též uvést údaje, podle kterých je bude možné v případě potřeby dohledat (tj. jméno, příjmení, datum narození, bydliště). Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4.5.2004, sp.zn. 30 Cdo 164/2004, který lze použít i na současnou právní úpravu, platí, že: Při pořizení allografní závětí postupem podle §476c obč. zák. (pozn. aut.: nyní § 1635 ObčZ.) je nezbytné, aby všichni tři svědkové úkonu závětí, včetně pisatele a předčítatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závětí, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle,

⁵⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 65

při sepisu listiny, při jejím přečtení, při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli, a při podpisu svědků.⁵⁵

Dle ustanovení § 1535 odst. 2 ObčZ platí, že je-li zůstavitel osobou se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí, svědkem, který závěť nepsal; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen. Zůstavitel zvoleným způsobem dorozumívání před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Právní úprava projevů poslední vůle osob, které jsou nevidomé a osob neslyšících, které nemohou číst nebo psát vyšla z úpravy obsažené v ustanoveních § 476d odst. 3, 4 a 5 ObčZ 1964. Pouze u neslyšících osob, které nemohou číst nebo psát, tj. osoby hluchoslepé se opustilo od způsobu dorozumívání skrze znakovou řeč, neboť u takových osob nelze samo sebou znakovou řeč jako způsob dorozumívání použít a uvádí se tedy pojem „zvláštní způsob dorozumívání“, což jsou dorozumívací prostředky neslyšících a hluchoslepých osob.

Občanský zákoník nedefinuje pojem zůstavitel se smyslovým postižením. Může se, ale použít pro výklad takového pojmu, zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve kterém je v ustanovení § 2 uvedeno, že za neslyšící osobu se považuje osoba, která neslyší od narození nebo která ztratila sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoba s úplnou či praktickou hluchotou, která ztratila sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem. *„Za hluchoslepé zákon považuje osoby se souběžným postižením sluchu a zraku různého stupně, typu a doby vzniku, u nichž rozsah a charakter souběžného sluchového a zrakového postižení neumožňuje plnohodnotný rozvoj mluvené řeči nebo neumožňuje plnohodnotnou komunikaci mluvenou řečí. Komunikačními systémy těchto osob jsou český znakový jazyk a komunikační systémy vycházející z českého jazyka (tj. znaková čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam*

⁵⁵ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 164

*mluvení řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma).*⁵⁶

Dle ustanovení § 1536 ObčZ má být v závěti pořízené osobou se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo závěť napsal, kdo ji přečetl nebo tlumočil a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Byl-li obsah tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, uvede se to v listině včetně údaje, jaký způsob dorozumívání zůstavitel zvolil. Listinu též podepíše i zůstavitel; nemůže-li psát, použije se § 563 ObčZ obdobně. Toto ustanovení uvádí, že pokud v písemné formě právně jedná ten, kdo nemůže číst a psát, ale je schopen seznámit se s obsahem právního jednání pomocí přístrojů či speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, opatří listinu podpisem; není-li s to se podepsat, učiní namísto podpisu před alespoň dvěma svědky na listině rukou nebo jinak vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků připíše jméno jednajícího. Nelze-li takto postupovat, vyžaduje se k jednání osoby, která nemůže číst a psát, forma veřejné listiny. Taková forma se vyžaduje i tehdy, stanoví-li zákon, že projev vůle jednajícího musí být na listině napsán vlastní rukou. Je-li toho jednající schopen, připojí na zápis o svém právním jednání vlastní znamení.

Je příhodné na tomto místě též zmínit Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2005, sp.zn. 30 Cdo 2567/2004, dle kterého se osobou nevidomou ve smyslu § 476e ObčZ (ObčZ 1964) rozumí osoba, jíž zrakové postižení (nekompenzovatelné technickými či jinými pomůckami) zcela znemožňuje, popř. podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit.

Jak bylo výše uvedeno, je v závěti nutné uvést, že zůstavitel nemůže číst nebo psát a též je vhodné uvést z jakého důvodu nemůže číst nebo psát. Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27.2.2012, sp. zn. 21 Cdo 341/2010, lze tuto náležitost splnit i jakoukoliv slovní formulací popisující skutečný stav, ze kterého je zřejmé, že zůstavitel nemůže číst nebo psát.

⁵⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 68

U všech osob, které se nějakým způsobem podílí na pořízení závěti, ať už ve funkci svědka, tlumočnicka, pisatele či předčitatele, je vhodné uvést nejen jméno, příjmení, datum narození, bydliště a funkci, kterou měl při sepisu závěti, ale též rodné číslo, neboť se může stát, že osoba změní jméno či příjmení, a pak ji bude velmi obtížné, až téměř nemožné ji dohledat. Dle ustanovení § 146 odst. 1 ZŘS má pozůstalostní soud, tj. notář jako soudní komisař, povinnost svědky vyslechnout, to však neplatí, pokud všichni dědici prohlásí, že na výsledku svědků netrvají, nebo brání-li provedení výsledku svědka závažné okolnosti. Dle ustanovení § 146 odst. 2 ZŘS může soud vyslechnout každého, kdo je informován o dědicích zůstavitele nebo o jiných osobách, které mohou mít právo na majetek z pozůstalosti. Při výsledku svědků se postupuje podle příslušných ustanovení občanského soudního řádu, zejména podle ustanovení § 126 o.s.ř. *„Základní pravidla jsou shrnuta dále. Předvolaný svědek je povinen dostavit se k soudnímu komisaři a musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje soudní komisař. Na počátku výsledku je třeba zjistit totožnost svědka a okolnosti, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost. Dále je třeba poučit svědka o významu svědecké výpovědi, o jeho právu a povinnostech a o trestních následcích křivé výpovědi.“*⁵⁷ Dále soudní komisař vybídne svědka, aby souvisle popsal vše, co ví o předmětu výsledku. Dále soudní komisař pokládá otázky související s předmětem výsledku (např. zda byl svědek přítomen celému průběhu sepisu závěti, jaký má vztah k zůstaviteli a k ostatním svědkům, v jakém pořadí byla závěť sepisována apod.). Dále mají právo klást otázky účastníci a popř. i znalec. Soudní komisař nepřipustí otázku, která přímo nesouvisí s předmětem výsledku a též tzv. kapiózní otázku, tedy takovou, která je klamavá a předstírá nepravdivé nebo neprokázané skutečnosti. O průběhu výpovědi sepisuje soudní komisař protokol. Svědek má právo na svědecké, což jsou zejména hotové výdaje (např. cestovné) a náhrada ušlého výdělků ve smyslu ustanovení § 139 o.s.ř. Toto právo zaniká (prekluduje) do tří dnů od výsledku, o tom musí soudní komisař svědka poučit.

⁵⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 319-320

3.3. Závěť porízená veřejnou listinou – notářským zápisem

Další forma závěti, je závěť porízená veřejnou listinou, dle ustanovení § 1537 ObčZ, platí, že zůstavitel může projevit poslední vůli ve veřejné listinu. Co je tedy veřejná listina? Obecně je definice veřejné listiny obsažena v ustanovení § 567 ObčZ, dle kterého je veřejná listina taková listina, která je vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla.

„Orgánem veřejné moci je orgán vykonávající veřejnou moc, tj. který autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, s nimiž není v rovnoprávném postavení a od jejichž vůle nezávisí obsah jeho rozhodnutí (I. ÚS 229/98). Jedná se o státní orgány jako ministerstva a jiné správní úřady a soudy, orgány územní, zájmové a profesní samosprávy jako např. krajské a obecní úřady či Českou advokátní komoru (NSS 6 As 40/2006), popř. PO či FO pověřené výkonem veřejné moci jako např. exekutoři (Pl.ÚS-st. 23/06).“⁵⁸

„Veřejná listina má především ohromnou důkazní sílu. Obsah veřejné listiny nestačí jenom slovně odmítat, popírat nebo jinak uvádět či o něm pochybovat. To nestačí. Skutečnosti, které veřejná listina potvrzuje, platí, dokud ten, co o nich pochybuje, neprokáže, že tomu tak není.“⁵⁹ Není tedy možné mít pouze pochybnosti, ale je nutné opak prokázat, unést tedy důkazní břemeno. Pokud je tedy nějaká skutečnost stvrzena ve veřejné listině, staví to vůči jakékoliv osobě plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, kterými byla porízena, o době, kdy byla porízena a taktéž o skutečnostech, o nichž tvůrce veřejné listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti staly nebo byly provedeny, dokud někdo neprokáže opak. Je-li ve veřejné listině zachycen projev vůle osoby při právním jednání a je-li tato veřejná listina jednajícím podepsána, je tím založen plný důkaz o takovém projevu vůle. Toto platí i v případě, že byl podpis jednajícího nahrazen způsobem, který stanovuje občanský zákoník (viz ustanovení § 568 ObčZ).

⁵⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 604

⁵⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 58

Podle § 3026 odst. 2 ObčZ se veřejnou listinou rozumí notářský zápis. Aby tedy někdo úspěšně popřel platnost závěti ve formě notářského zápisu, musí být popírajícím prokázáno, že notářský zápis není pravý a správný. V tom je tedy hlavní rozdíl soukromé listiny, neboť pokud se někdo dovolává jako důkazu soukromé listiny, je na něm, aby prokázal její pravost a správnost.

Notářský zápis může být sepsán pouze notářem, popř. jeho zástupcem ustanoveným dle ustanovení § 24 notářského řádu. Notář je fyzická osoba splňující předpoklady podle notářského řádu k tomu, aby jí stát pověřil notářským úřadem. Závěť sepsaná ve formě notářského zápisu musí splňovat požadavky dle ustanovení § 63 notářského řádu. Notářský zápis tedy musí obsahovat: a) místo, den, měsíc a rok právního jednání, b) jméno a příjmení notáře a jeho sídlo, c) jméno, příjmení, pobyt a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků a je-li účastníkem nebo zástupcem právnická osoba, její název, sídlo a identifikační číslo, d) prohlášení účastníků, kteří jsou fyzickými osobami, že jsou způsobilí samostatně právně jednat v rozsahu právního jednání, o kterém je notářský zápis, e) údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost účastníků, svědků, důvěrníků, tlumočnicků a zástupců účastníků anebo údaj o tom, že je notář zná osobně, a je-li účastníkem nebo zástupcem účastníka právnická osoba, údaj o tom, že byla notáři prokázána její existence a totožnost toho, kdo ji zastupuje, f) obsah právního jednání, g) údaj o tom, že byl notářský zápis po přečtení účastníky schválen, h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis, j) další náležitosti, stanoví-li tak notářský řád.

Všechny originály notářských zápisů, tedy i závětí ve formě notářského zápisu, má notář povinnost uložit do sbírky notářských zápisů neprodleně po jejich vyhotovení (viz ustanovení § 19 kancelářského řádu). Sbírkou notářských zápisů musí být uložena v kanceláři notáře v jeho sídle pod uzávěrou v kovové skříni. Ke sbírce notářských zápisů má přístup pouze notář a jeho k tomu pověření zaměstnanci, je tudíž vyloučena jakákoliv neoprávněná manipulace se sepsanými notářskými zápisy.

Podle § 35a odst. 1 notářského řádu byla s účinností od 1.1.20021 zřízena tzv. Centrální evidence závětí, tato evidence byla vedena Notářskou komorou

České republiky a zaznamenávaly se v ní závěti, listiny o vydědění a listiny o odvolání těchto úkonů, které byly sepsány ve formě notářského zápisu a také ty, které notář přijal do své úschovy. Do této evidence byly zaznamenány nejen všechny závěti sepsané notáři a uložené u notářů po zřízení evidence, ale taktéž závěti starší uložené v notářských trezorech. Před zřízením Centrální evidence závětí byly listiny pořizované pro případ smrti evidované v tzv. Evidenci listin pořizovaných pro případ smrti a ta byla historicky první z evidencí, které vedla a spravovala Notářská komora České republiky. Poté byla zřízena Centrální evidence závětí, dle zákona č. 30/2000 Sb. *„Došlo tím k nahrazení dosavadního již zcela nevyhovujícího systému oddělených evidencí závětí vedených u jednotlivých okresních soudů podle místa pobytu jejich pořizovatele a shrnutí údajů z nich do jediné centrální evidence. Významně se tak posílila jistota pořizovatelů, že po jejich smrti bude skutečně předmětná listina nalezena a v řízení o dědictví aplikována.“*⁶⁰

Od 1.1.2014 byla tato evidence v souvislosti s rekonstrukcí občanského práva renovována a nově se jmenuje Evidence právních jednání pro případ smrti. *„Podle § 35b odst. 1 a 2 notářského řádu se kromě závětí evidují též dovětky, dědické smlouvy, prohlášení o vydědění a prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalosti nenabude, příkázání započtení na dědický podíl, povolání správce pozůstalosti, smlouvy o zřeknutí se dědického práva a také listiny, jimiž se taková právní jednání ruší. Podrobně je evidence právních jednání pro případ smrti upravena v předpisu Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti (dále též jen „předpis notářské komory“).*⁶¹ Podle ustanovení § 35 c notářského řádu provádí notář zápisy do Evidence právních jednání pro případ smrti dálkovým přístupem bez zbytečného odkladu, a to listin o právních jednáních zůstavitele uvedených v § 35b odst. 1 notářského řádu přijatých do notářské úschovy a nebo listin o takových právních jednáních, které sepsal ve formě notářského zápisu. Evidence právních jednání pro případ smrti je neveřejná, a je vedena v elektronické podobě a vede, provozuje a spravuje ji Notářská komora České republiky v rámci Centrálního informačního systému vedeného, spravovaného a provozovaného Notářskou

⁶⁰ BÍLEK, P., JINDŘICH, M., Ryšánek, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář. 5.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 158

⁶¹ KLEIN, Š., *Evidence právních jednání pro případ smrti*, Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 05/2014, s. 16

komorou České republiky. Tato Evidence je vedena pro potřebu řízení o pozůstalosti a pro výkon činnosti správce pozůstalosti a vykonavatele závěti povolaných zůstavitelem.

Dále má notář povinnost od 1.9.2021 založit do tzv. Sbírký dokumentů notářský zápis sepsaný jak v listinné, tak v elektronické podobě, a to v den jeho sepsání (viz ustanovení § 6 Předpisu Notářské komory České republiky o Sbírcce dokumentů). Dle ustanovení § 2 Předpisu Notářské komory České republiky o Sbírcce dokumentů je Sbíрка dokumentů vedena v elektronické podobě a vede, provozuje a spravuje ji Notářská komora České republiky v rámci Centrálního informačního systému vedeného, spravovaného a provozovaného Notářskou komorou České republiky.

V některých případech zákon vyžaduje, aby byla závěť obligatorně sepsána ve formě notářského zápisu, jedná se o tyto případy:

- a) ustanovení § 563 ObčZ– případ, kdy pořizovatel nemůže učinit ani své vlastní znamení na listinu, obsahující jeho právní jednání,
- b) ustanovení § 1526 ObčZ– případ, kdy pořizuje závěť ten, kdo dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti,
- c) ustanovení § 1528 odst. 1 ObčZ– případ, kdy pořizuje závěť v rámci svého omezení ten, kdo byl ve svéprávnosti omezen,
- d) ustanovení § 309 odst. 1 a 4 ObčZ– případ, kdy zůstavitel zakládá nadaci,
- e) ustanovení § 418 ve spojení § 309 odst. 1 a 4 ObčZ– případ, kdy zůstavitel zakládá ústav,
- f) pořizují-li pro případ smrti osoby, které nemohou číst a psát proto, že to neumí, jde-li o osoby negramotné.

Posledním případem, kdy je ze zákona obligatorní forma notářského zápisu, je případ, kdy pořizovatel závěti se nachází v péči zařízení, které mu poskytuje zdravotní či sociální služby, nebo ve kterém jinak přijímá jeho služby a zároveň hodlá ustanovit dědicem osobu, které takové zařízení spravuje, je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí (viz ustanovení § 1493 odst. ObčZ). Pokud by pořizovatel pořídil závěť v jiné formě než ve formě notářského zápisu, byla by tato závěť neplatná. Z tohoto pravidla existuje však výjimka, pokud by po ukončení péče takového zařízení nebo po uplynutí doby, ve které jinak přijímal

jeho služby, mohl bez obtíží pořídit závěť ve formě notářského zápisu, nepovažovala by se závěť pořízená v jiné formě než notářským zápisem za neplatnou (viz ustanovení § 1493 odst. 2 ObčZ).

Dle ustanovení § 1538 ObčZ, má notář při sepisu závěti ve formě notářského zápisu zákonnou povinností přesvědčit se, že projev poslední vůle se děje s rozvahou, vážně a bez donucení. *„Rozvahou je třeba chápat stav, kdy má zůstavitel klidnou mysl, schopnou rozumného uvažování. Není možné akceptovat požadavek na sepsání závěti zůstavitele, který je zjevně rozrušen či rozčilen. Vážné je takové jednání, které svědčí o opravdovém, odpovědném seriózním pojmání. Pod pojmem donucení je třeba chápat stav, kdy někdo důrazně či důtklivě vybízí, pobízí či naléhá na zůstavitele, aby pořídil závěť či jinou listinu dle představ této naléhající osoby.“*⁶² V praxi se často setkávám se situací, kdy se příbuzný či známý osoby, která údajně hodlá pořídit závěť ve formě notářského zápisu obrátí na notáře a dožaduje se sepisu závěti s určitým zněním, poté kdy osoba, která má závěť pořídit dorazí k notáři je svým způsobem tlačena touto osobou k pořízení takové závěti s předem daným obsahem, ač je na první pohled jasné, že se jedná pouze o nátlak dané osoby a tato osoba třeba vůbec závěť pořídit ani nechce. V takovém případě jsou tyto žádosti o sepis závěti samozřejmě důrazně odmítány.

Závěrem této podkapitoly bych chtěla shrnout výhody sepisu závěti ve formě notářského zápisu, jednou z prvních výhod je samotná odborná konzultace s notářem ohledně představ pořizovatele, co má být obsahem závěti, druhou z výhod je zajisté snížení rizika budoucích sporů ohledně pravosti a platnosti závěti, třetí výhodou je, že se k takové závěti nikdo nepovolaný nemůže dostat a odpadá tak riziko, že závěť bude někým zničena, ať už úmyslně či ne, a čtvrtou výhodou je, že tato závěť bude řádně zaevidovaná v Evidenci právních jednáních pro případ smrti, odpadá tak riziko, že by byla ztracena.

⁶² SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 59

3.4. Privilegované závěti

Právní úprava privilegovaných (mimořádných) závětí neboli tzv. závětí s úlevami jsou upraveny v ustanoveních § 1542 až 1549 občanského zákoníku. V ustanoveních § 1542 až 1545 ObčZ jsou vyjmenovány jednotlivé druhy těchto privilegovaných závětí a ustanovení § 1546 až 1549 ObčZ obsahují pravidla platná pro všechny druhy privilegovaných závětí. Jako u mnoha jiných ustanoveních ObčZ vychází i tato úprava z úpravy obsažené v ABGB. V občanských zákonících z roku 1950 a z roku 1964 nebyla možnost pořídit závěť s úlevami vůbec upravena. Jde tedy po poměrně velké době o velkou novinku. V historii, má ale dlouhé kořeny, závěť s úlevami byla využívána např. ve starém Říme vojáky v bitvách. *„Závěť s úlevami ale není instrumentem, který bude mít v praktickém životě nějaké masovější využití, neboť praktičnost takového pořízení není velká; má spíše okrajový význam.“*⁶³ Hlavním důvodem proč se privilegované závěti opět zařadily do právní úpravy je zajisté to, aby lidé mohli pořídit závěť i v naprosto mimořádných situacích, které nemůže nikdo reálně předpovídat a očekávat a při nichž není čas a ni prostor na to, pořídit závěť se všemi formálními náležitostmi, jak je jinak zákonem vyžadováno a přesto pořídit platnou závěť. Úlevy lze chápat zejména tak, že není povinná písemná forma závěti a svědci závěti nemusí splňovat podmínky, které jinak na ně zákon klade. Taktéž lze úlevy chápat tak, že není potřeba, aby se na závěť pořízenou s úlevami podepsali svědci, je-li přesto zřejmé, že listina obsahuje zůstavitelovu poslední vůli.

Pro všechny závěti s úlevami platí, že jsou časově omezené. Lhůta pro platnost jednotlivých konkrétních druhů se liší a budou uvedeny u každého zvlášť. Platí však, že lhůta omezující platnost těchto závětí nezačne běžet a ani neběží, dokud pořizovatel nemůže pořídit závěť ve formě notářského zápisu (viz ustanovení § 1549 občanského zákoníku).

Pro svědky privilegovaných závětí platí, dle ustanovení § 1548 odst. 1 občanského zákoníku, že svědky mohou být i osoby, které dosáhly patnáctého roku věku, a osoby, které byly ve svéprávnosti omezen, pokud jsou způsobilé věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti.

⁶³ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 66

Dle ustanovení § 1548 odst. 2 ObčZ platí, že závěť s úlevami je platná, i pokud ji zůstavitel nebo svědek nepodepsal proto, že nemohl psát, nebo pro jinou závažnou překážku, je-li to v listině výslovně uvedeno.

Rozeznáváme celkem 4 druhy závětí s úlevami a níže si je podrobněji popíšeme.

a) Závěť porízená ústně před svědky

Tento druh je upraven v ustanovení § 1542 občanského zákoníku. Právo ústně porídit před třemi současně přítomnými svědky má ten, kdo je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života. Taktéž má toto právo i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styl ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby porídil v jiné formě.

Pokud neporídí svědci záznam o zůstavitelově poslední vůli, bude důvodem dědické posloupnosti soudní protokol o výslechu svědků. „*Ten je upraven v § 145 z.ř.s. a ke zjištění stavu a obsahu ústního porízení pro případ smrti nařizuje soudnímu komisaři, pověřeného provedením úkonů v řízení o pozůstalosti, aby vždy nařídil jednání, ve kterém bude zjišťováno, zda zůstavitel pro případ své smrti porídil ústně a jaký byl obsah tohoto porízení.*“⁶⁴ K tomuto jednání soudní komisař předvolá svědky ústní závěti a účastníky řízení (viz ustanovení § 110 odst. 1 z.ř.š. ty, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici). Pokud byl svědky vyhotoven písemný záznam o zůstavitelově poslední vůli provede soud tento důkaz a taktéž vyslechne svědky, před nimiž došlo k projevu poslední vůle zůstavitele. Soudní komisař nevyslechne svědka, pokud by tomu bránily závažné okolnosti, svědek by byl např. v kómatu. Výslech svědků bude proveden v souladu s ustanovením § 126 o.s.ř. Pokud svědci neporídili záznam o zůstavitelově poslední vůli, soudní komisař vyslechne svědky ohledně všech okolností porízení poslední vůle a zejména ohledně obsahu závěti. A všechny skutečnosti, které se soudní komisař dozvěděl, zanesse do soudního protokolu. A jak bylo výše uvedeno, tento protokol, resp. závěť zanesená v tomto protokolu, bude poté důvodem dědické posloupnosti (viz ustanovení § 1542 odst. 2 občanského zákoníku).

⁶⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 78

„Závěť je platná pouze potud, pokud jsou výsledky (případně záznamy) všech svědků shodné. Jelikož zákon vyžaduje účast tří svědků, je tento počet také minimálním. Pokud by tedy např. jeden ze svědků zemřel ještě dříve, než by vypověděl o zůstavitelově poslední vůli, závěť se stane neplatnou, neboť protokoly od dvou svědků nepostačují. Je tedy vhodné, aby byl alespoň jedním, nejlépe však všemi svědky pořízen záznam, případně aby svědků bylo účastno více.“⁶⁵

Takto pořízená závěť má dle ustanovení § 1549 ObčZ platnost dvou týdnů od doby, kdy mohl zůstavitel pořídit závěť ve formě notářského zápisu.

Co se týká podmínky, za které může být ústní závěť pořízená, tedy, že ohrožení života musí být objektivní, tzn. nejedná se o situaci, kdy si zůstavitel jen myslí, že se nachází v bezprostředním ohrožení života, i když to tak ve skutečnosti není. To znamená, že ohrožení života musí být očividné. Příčinou bezprostředního ohrožení života musí být nějaká nenadálá událost, tj. taková, kterou nikdo nemohl ani s vynaložením všech svých sil předpokládat. Určitě se nebude jednat např. o situaci, kdy je vyhlášen stav lavinového nebezpečí v určité oblasti a osoba znalá této informace se do této oblasti vydá a bude nucena pořizovat ústní závěť pro ohrožení života lavinou.

Taktéž dle výše citovaného ustanovení § 1542 ObčZ má právo pořídit ústní závěť ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě. *„Ochromení společenského styku mimořádnou událostí může být způsobeno nejčastěji přírodními silami. Může jít o situaci, kdy silní přivalový déšť způsobí lokální povodně a sesuvy podmáčené půdy, protržení hrází, kdy silný vítr vyvrátí stromy, které přerhají telekomunikační a elektrické vedení a zablokují příjezdové cesty do určité obydlené osady či oblasti.“⁶⁶* Taktéž se může jednat o situaci, kdy je určité území nenadále obsazeno vojsky cizího státu.

Závěrem této podkapitoly bych chtěla poukázat na ustanovení § 77 odst. 2 ZMPS, dle kterého platí, že způsobilost pořídit nebo zrušit závěť, jakož i účinky vad vůle a

⁶⁵ SALÁK, P., *Mimořádné závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 03/2017, s. 4

⁶⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1511

jejího projevu, se řídí právním řádem státu, jehož občanem je zůstavitel v době projevu vůle nebo ve kterém má v té době obvyklý pobyt. Stejně určený právní řád je rozhodný pro způsobilost pořídit a zrušit jiné druhy pořízení pro případ smrti, a i pro určení, které další druhy pořízení pro případ smrti jsou přípustné. A taktéž dle ustanovení § 77 odst. 2 ZMPS platí, že závěť je platná co do formy, jestliže forma vyhovuje právnímu řádu státu, a) jehož občanem byl zůstavitel v době projevu vůle nebo v době svého úmrtí, b) na jehož území byla závěť pořízena, c) ve kterém měl zůstavitel v době projevu vůle nebo v době svého úmrtí obvyklý pobyt, d) kterého se má použít pro právní poměry dědické, nebo by se ho pro ně mělo použít v době pořízení závěti, nebo e) ve kterém je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc. To platí i o formě zrušení závěti. Je tedy možné, aby osoba, která má české státní občanství anebo má na území České republiky trvalý pobyt, pořídila platně závěť s úlevami i v zahraničí, pokud jsou splněny zákonem dané podmínky.

b) Závěť pořízená ústně před starostou obce

Tento druh závěti je upraven v ustanovení § 1543 ObčZ. Jedná se o případ, kdy existuje důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny a za takové situace může zaznamenat jeho poslední vůli starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá, za přítomnosti dvou svědků. Za týchž samých podmínek může zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli i ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn vykonávat pravomoci starosty. Toto ustanovení je taktéž inspirováno ABGB.

„Tato úprava vychází z historické skutečnosti, že zejména v odlehlých horských oblastech mohlo docházet k situacím, kdy sice nebylo nebezpečí bezprostřední, nicméně hrozilo, že dotyčný nestihne pořídit závěť formou veřejné listiny před notářem. Proto měl v těchto případech nahradit notáře ten, kdo svým způsobem rovněž zastupuje státní moc v dané oblasti – tedy starosta.“⁶⁷

Myšlenka tohoto druhu mimořádné závěti tedy vychází z toho, že oprávněné osoby nebyl vždy snadno dostupné, nebo se mohlo stát, že v určité době nebyly snadno dostupné. Zejména v zimních měsících bylo pro venkovské obyvatelstvo poměrně

⁶⁷ SALÁK, P., *Mimořádné závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 03/2017, s. 5

obtížně dostat se včas k notáři. Vystává však otázka, zda je tento institut takové mimořádné závěti v nynější právní úpravě vůbec potřeba. „Charakter české krajiny je přeci jen poněkud odlišný od horských oblastí německých a jen zřídka dochází k situaci, že by byla nějaká obec odříznuta na delší dobu od civilizace. Ostatně i v samotném Německu je upozorňováno na fakt, že dostupnost notářských úřadů se poněkud změnila.“⁶⁸ To samé platí i v českých podmínkách, jednotlivé notářské úřady jsou umístěné po celé České republice, a to nejen v těch největších městech. Dostupnost notáře je tedy v současné dle mého názoru velmi dobrá.

Prvním předpokladem pořízení této mimořádné závěti je tedy důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit ve formě veřejné listiny (tj. závěť ve formě notářského zápisu). Tuto důvodnou obavu může starostovi sdělit, jak sám pořizovatel, tak jeho rodina, popř. lékař, který o něj pečuje. Pořízení této závěti nebrání fakt, že si zůstavitel nepřipouští, v jakém vážném stavu se nachází, avšak je ochotný pořídit svoji závěť před starostou obce, na jejímž území se právě nachází. „Nemožnost pořídit závěť včas je formě notářského zápisu může být způsobena např. momentální nepřítomností notáře, popř. skutečností, že souhrou okolností není schopen dostavit se na místo samé v požadované době.“⁶⁹ Druhým předpokladem pořízení takové závěti je samotná přítomnost starosty obce nebo osoby, která je oprávněna též vykonávat pravomoc starosty. Touto osobou může být dle zákona o obcích primátor statutárního města, místostarosta, za určitých předpokladů též pověřený člen zastupitelstva. A dle zákona o hlavním městě Praze je touto osobou primátor hlavního města Prahy, náměstek primátora hlavního města Prahy a starosta městské části. Třetím předpokladem pořízení takové závěti je přítomnost alespoň dvou svědků. Na rozdíl od závěti upravené v ustanovení § 1542 ObčZ (tj. ústní závěť pořízena před třemi současně přítomnými svědky) není vyžadováno, aby byli svědci přítomni po celou dobu, kdy pořizovatel závěti svou závěti starostovi obce sděluje. Je potřeba, aby svědci byli přítomni čtení závěti a výslovnému projevení vůle pořizovatele závěti, kterým potvrzuje, že přečtený záznam skutečně obsahuje jeho poslední vůli. Tuto závěť tedy podepisuje starosta a svědci. Pokud je závěť takto vyhotovena považuje se za veřejnou listinu (viz

⁶⁸ SALÁK, P., ČERNOCH, R., HORÁK, O., *Autonomie vůle zůstavitele podle ObčZz historické perspektivy*, 1. vyd. Brno:Maasarykova univerzita, 2019, s. 83-84

⁶⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1513

ustanovení § 1547 odst. 1 občanského zákoníku). Pokud by některá formalita nebyla dodržena, zejména chyběly by na listině podpisy svědků, ale přesto by bylo jasné, že listina bezpečně zaznamenává pořizovatelovu poslední vůli, nepůsobí to neplatnost závěti. Pouze by se dle ustanovení § 1547 odst. 2 ObčZ nejednalo veřejnou listinu.

Dle ustanovení § 1546 ObčZ má osoba, která takovou závěť vyhotovila, povinnost bez zbytečného odkladu zařídit úschovu této závěti u notáře.

Závěť porízená tímto způsobem pozbývá své platnosti tři měsíce ode dne jejího porízení, resp. je-li pořizovatel naživu pozbývá platnosti tři měsíce ode dne jejího porízení.

c) Závěť porízená ústně před velitelem námořního plavidla nebo letadla

Tento druh mimořádné závěti je obsažen v ustanovení § 1544 odst. 1 ObčZ, který uvádí, že má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce, pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu. Platnost závěti nelze popřít tím, že zůstavitel neměl k porízená závěti vážný důvod.

Odst. 2 ustanovení § 1544 ObčZ dále uvádí, že byla-li závěť porízena podle odst. 1 na palubě:

a) námořního plavidla, zaznamená to velitel v lodním deníku a závěť bez zbytečného odkladu předá zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbliže přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku, nebo

b) letadla, zaznamená to velitel v palubním deníku a závěť předá bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je neblíže místu, kde letadlo přistálo v zahraničí, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo v leteckém rejstříku.

V právní úpravě ABGB byla v ustanovení § 597 uvedena závěť, která se činila za plavby, tzv. námořní testament není tedy novota v občanském zákoníku. Za to je

novinkou možnost pořídit závěť na palubě letadla. Za zařazení tohoto způsobu posledního pořízení do naší právní úpravy stojí zejména technický pokrok a rozšíření letecké dopravy.

Letadlem zapsaným v leteckém rejstříku České republiky se rozumí (viz zákon č. 49/1997 S., o civilním letectví) letadlo (s výjimkou sportovních létajících zařízení), jehož provozovatelem je fyzická nebo právnická osoba, která má trvalý pobyt nebo sídlo v České republice a které je evidováno v leteckém rejstříku České republiky. Letecký rejstřík je veřejným seznamem a je veden Úřadem pro civilní letectví, který je správním úřadem a je podřízen Ministerstvu dopravy České republiky.

„Námořním plavidlem je v souladu se zákonem č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, myšlena námořní obchodní loď (námořní plavidlo s vlastním pohonem, které je určeno k přepravě nákladu nebo cestujících nebo obojího) a námořní jachta (plavidlo, jehož délka trupu přesahuje 2,5 m a nepřesahuje 24 m, které je vybaveno plachtami, motorem nebo obojím). Námořní plavidlo je povinno plout pod českou vlajkou v případě, že je zapsáno v námořním rejstříku České republiky, vedeného Ministerstvem dopravy ČR (Námořním úřadem).“⁷⁰ Vzhledem k tomu, že se Česká republika nachází ve vnitrozemí, bude moci být institut této závěti použit nejspíše jen na turistických námořních jachtách, které plují pod českou vlajkou a jsou zakotveny v zahraničních přístavech.

Prvním předpokladem pořízení tohoto druhu závěti je fakt, že se zůstavitel nachází na palubě letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice nebo na palubě námořního plavidla plujícího pod českou vlajkou. Druhým předpokladem pořízení je vážný důvod zůstavitele. Zákon zde neklade podmínku, aby byl zůstavitel v ohrožení života. Závažným důvodem může být v podstatě cokoliv, co má pro pořizovatele podstatný význam. Může se např. stát, že pořizovatel závěti v průběhu ledu nebo plavby zjistí, že dědic, kterého dříve ustanovil v závěti svým dědicem, zemřel a z toho důvodu by třeba ze zákona přicházela jako dědic v úvahu

⁷⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1514

osoba, se kterou není pořizovatel v žádném kontaktu a nepřeje si, aby po něm cokoliv dědila.

Stejně jako u závěti pořízené dle ustanovení § 1543 (tj. závěť pořízená před starostou obce) ObčZ je na veliteli námořního plavidla nebo letadla, aby posoudil vážnost důvodu. Velitel nemá povinnost takovou závěť zaznamenat, pokud by se domníval, že k ní není dán vážný důvod.

Třetím předpokladem pořízení takové závěti je, že bude pořízena před velitelem letadla nebo námořního plavidla a že jím bude zaznamenána. Obecně se za velitele považuje osoba, která disponuje příslušnými oprávněními k vedení plavidla nebo pilotování letadla, která je vedena jako velitel námořního plavidla nebo letadla.

Čtvrtým předpokladem pořízení takové závěti je taktéž přítomnost dvou svědků. Opět zde zákon nevyžaduje, aby byli svědci přítomni po celou dobu, kdy pořizovatel sděluje obsah svojí závěti, je však potřeba, aby byli přítomni čtení zaznamenané závěti a výslovnému projevu vůle zůstavitele, že přečtená závěť obsahuje jeho poslední vůli.

Pátým a posledním předpokladem pořízení takové závěti je, že v sepisu závěti nebrání veliteli námořního plavidla nebo letadla plnění jeho povinností při dohledu nad bezpečností ledu nebo plavby.

Podstatou tohoto druhu mimořádné závěti je tedy to, že zůstavitel před velitelem námořního plavidla nebo letadla projeví poslední vůli takovým způsobem, aby ji mohl velitel zaznamenat a následně ji pořizovateli před svědky přečíst. Poté zůstavitel před velitelem námořního plavidla nebo letadla a před dvěma současně přítomnými svědky prohlásí, že záznam obsahuje jeho poslední vůli. Tento záznam je následně podepsán velitelem námořního plavidla nebo letadla, svědky a zůstavitelem. Pokud by však zůstavitel nebo svědek nemohl psát a bylo-li by toto uvedeno v záznamu a řádně odůvodněno (např. že svědek měl obě ruce zlomené a v sádře), nebylo by to na újmu nedodržení formy závěti. Bude-li mít tento záznam veškeré náležitosti (viz ustanovení § 1547 ObčZ) bude považován za veřejnou listinu.

Pokud bude závěť pořízená na palubě námořního plavidla, je potřeba, aby tuto skutečnost zaznamenal velitel v lodním deníku. Lodní deník musí být za plavby na

palubě plavidla a velitel do něj zaznamenává vše podstatné, co se týká průběhu plavby. Závěť není vhodné zaznamenat přímo do lodního deníku, ale spíše na samostatnou listinu. Tato listina se poté předá bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbližší přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje (druhou možností je, že tuto listinu velitel předá orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku). Tento orgán by měl poté, co nejdříve zařídit úschovu této závěti u notáře, který má poté povinnost existenci této závěti zanést do Evidence právních jednání pro případ smrti.

Pokud bude závěť pořízena na palubě letadla, bude tato skutečnost zaznamenána v palubním deníku. Opět je potřeba, aby samotná závěť byla vyhotovena na samostatné listině, neboť má velitel poté povinnost předat ji bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbližší místu, kde letadlo přistálo (a nebo má taktéž druhou možnost, a to předat závěť orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku). Tento orgán by měl taktéž poté, co nejdříve zařídit úschovu této závěti u notáře, který má poté povinnost existenci této závěti zanést do Evidence právních jednání pro případ smrti.

„Mimořádnost možnosti pořídit pro případ smrti před velitelem námořního plavidla nebo letadla zákon zdůrazňuje také tím, že pro tyto případy omezuje dobu platnosti závěti. Závěť pozbývá platnosti uplynutím doby tří měsíců. Speciálně je však upraven počátek běhu této doby a její stavení. Zákon stanoví, že doba zásadně počíná běžet ode dne pořízení závěti, a ne počne běžet a neběží, dokud zůstavitel nemůže pořídit závět formou veřejné listiny.“⁷¹ Jestliže by došlo k situaci, že zůstavitel po pořízení takové závěti zemře, stane se omezení platnosti této závěti zcela bezpředmětným.

⁷¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 208

d) Závěť porízená ústně před velitelem vojenské jednotky

Tento druh mimořádné závěti je upraven v ustanovení § 1545 ObčZ, který uvádí, že při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitel vojenské jednotky České republiky, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Byla-li závěť takto porízena nelze její platnost popřít. Dále je stanoveno, že velitel takto porízenou závěť odevzdá bez zbytečného odkladu veliteli nadřízeného velitelství, odkud se bez zbytečného odkladu předá Ministerstvu obrany České republiky.

„U tohoto typu závěti zcela odpadá jakákoliv podmínka ohrožená života zůstavitele (pořizovatele). Předpokládá se, že účast ve vojenské operaci nebo válečném konfliktu je tak závažnou situací, že možnost pořídít závěť dostatečně odůvodňuje.“⁷²

V ABGB byla tato mimořádná závěť, tzv. vojenský testament, upraven v ustanovení § 600, kdy bylo stanoveno, že úlevy vojenských závětí jsou obsaženy ve vojenských zákonech.

Prvním předpokladem porízení této závěti je fakt, že zůstavitel je vojákem ozbrojených sil České republiky nebo jiná osoba náležející k ozbrojeným silám České republiky, který se účastní ozbrojeného konfliktu nebo vojenské operace. Dle zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky se do ozbrojených sil řadí armáda, Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. *„Ozbrojený konflikt (válka, vojenský stav) je možné označit jako ozbrojený boj mezi dvěma či více státy, popřípadě ozbrojený boj s ozbrojenými organizacemi či povstalci. Vojenskými operacemi můžeme rozumět plnění určitých významných vojenských úkolů (z hlediska strategického nebo výcvikového). Za vojenskou operaci by mohlo být též považováno poskytnutí podpory obyvatelstvu nebo jiným složkám státu (hasičům či policii).“⁷³*

⁷² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1516

⁷³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1516

Druhým předpokladem pro pořízení takové závěti je, že závěť je pořízena před velitelem vojenské jednotky nebo jiného vojáka v hodnosti důstojníka nebo vyšší. Takové osoby tedy být přítomny.

Třetím a posledním předpokladem pro pořízení této závěti je přítomnost dvou svědků. Opět nemusí být svědci přítomni po celou dobu, kdy velitel vojenské jednotky nebo voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší zaznamenává závěť, ale je potřeba, aby svědci byli přítomni čtení zaznamenané závěti a taktéž výslovnému projevu vůle zůstavitele, že přečtená listina skutečně obsahuje jeho poslední vůli.

Pokud jsou dodrženy všechny předpoklady pro pořízení tohoto druhu testamentu nelze pravost závěti popřít a bude se jednat o nejsilnější dědický titul, silnější než samotný notářský zápis.

Zůstavitele tedy musí před velitelem vojenské jednotky nebo vojáka v hodnosti důstojníka nebo vyšší projeviti svoji poslední vůli a tato osoba ji následně zaznamená, poté se tato poslední vůle přečte a následně zůstavitel před velitelem vojenské jednotky nebo vojáka v hodnosti důstojníka nebo vyšší a svědky prohlásí, že tento přečtený záznam obsahuje jeho poslední vůli. Tento záznam poslední vůle musí podepsat její pořizovatel (tím je myšleno velitele vojenské jednotky nebo voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší), svědci a též zůstavitel. Pokud by došlo k situaci, kdy svědek nebo zůstavitel není schopen psát, je potřeba tuto skutečnost obsáhnout do záznamu a náležitě ji odůvodnit. Absence podpisu svědka nebo zůstavitele tedy nebude mít vliv na dodržení formy. Pokud má záznam závěti jinak veškeré náležitosti dle ustanovení § 1547 občanského zákoníku, bude se jednat o veřejnou listinu.

Je opět potřeba, aby tato závěť byla velitelem nebo vojákem v hodnosti důstojníka nebo vyšší bez zbytečného odkladu předána Ministerstvu obrany České republiky. Ministerstvo obrany má dále povinnost zajistit její předání notáři do úschovy.

Platnost této závěti je omezena na tři měsíce ode dne jejího pořízení.

Společná ustanovení pro mimořádné závěti

Ustanovení § 1547 ObčZ upřesňuje další formální náležitosti, které je potřeba dodržet v případě pořizování závětí dle ustanovení § 1543-1545 občanského

zákoníku. Je tedy stanoveno, že pořídil-li zůstavitel podle § 1543, 1544, a 1545, vyžaduje se, aby osoba, která záznam pořídila, jej také s oběma svědky podepsala a zůstaviteli za přítomnosti obou svědků přečetla a by zůstavitel potvrdil, že jde o projev jeho poslední vůle. Takto pořizovaná závěť se považuje za veřejnou listinu. Dále je stanoveno, že došlo-li při vyhotovování závěti podle § 1543, 1544 nebo 1545 ObčZ k porušení předepsaných formalit, zejména chybí-li na listině podpisy přítomných svědků, ač se vyžadují, ale je-li přesto jisté, že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu poslední vůli, nepůsobí to neplatnost závěti; taková listina se však za veřejnou listinu nepovažuje.

I u mimořádných závětí musí být dodrženo to, že zůstavitel projeví svoji poslední vůli osobě, která ji zaznamenává. Není možné, aby obsah závěti formulovala jiná osoba a zůstavitel s tímto obsahem pouze projevil souhlas. Osoba zaznamenávající poslední vůli poté přečte obsah závěti před svědky a pořizovatelem. Není však nutné, aby byli svědci přítomni současně, je taktéž možné obsah závěti přečíst před každým svědkem zvlášť a zůstavitel před každým svědkem zvlášť potvrdí, že záznam skutečně obsahuje jeho poslední vůli.

Na vyhotoveny záznam závěti se poté podepíše osoba, která ho vyhotovila a taktéž ho podepíše zůstavitel a svědci. Svědci musí být s to dosvědčit, že zůstavitel prohlásil, že záznam obsahuje jeho závěť.

„Splňuje-li závěť shora uvedené náležitosti, je zákonem prohlášena za veřejnou listinu. To má význam z hlediska případného dokazování, neboť dochází k přenesení důkazního břemene na osobu, který by takto sepsanou závěť zpochybňovala. Závěť se všemi formalitami se tedy považuje za veřejnou listinu, není-li prokázán opak.“⁷⁴

Pokud by došlo k situaci, že závěť nebude obsahovat všechny předepsané formality (např. by chyběl podpis svědka), stále by se jednalo o platnou závěť, avšak by již nešlo o veřejnou listinu. Z obsahu listiny však musí vyplývat, že zaznamenává projev poslední vůle zůstavitele.

⁷⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1519

Vzhledem k tomu, že zákon prohlašuje shora uvedené závěti při dodržení všech předepsaných formalit za veřejné listiny, je taktéž potřeba, aby osoba, která dle ustanovení § 1543, 1544 nebo 1545 ObčZ závěť sepsala, dodržel pravidlo obsažené v ustanovení § 1538 občanského zákoníku. Tedy, že se přesvědčí, že projev poslední vůle je činěn s rozvahou, vážně a bez donucení.

4. Obsah závěti

Nejpodstatnější obsahovou náležitostí závěti, tj. náležitostí, bez které by na příslušnou listinu nebylo vůbec pohlíženo jako na závěť, je určení osoby dědice, popřípadě alespoň odkazovníka. Určení osoby dědice je tedy obligatorní obsahovou náležitostí závěti. Dle ustanovení § 1496 ObčZ je právo povolání dědice osobním právem zůstavitele. Zůstavitel nemůže povolání dědice svěřit jinému, ani pořídit společně s jinou osobou. Jedině tedy zůstavitel má právo určit osobu dědice (popř. dědiců), k pořízení závěti nemůže taktéž nikoho zplnomocnit. Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20.3.2008, sp.zn. 21 Cdo 2968/2006, platí, že právní úkon pořízení nebo zrušení závěti musí být učiněn osobně pořizovatelem závěti (zůstavitelem) není možné, aby tyto úkony za zůstavitele učinil jeho zástupce (zákonný nebo na základě plné moci). Taktéž nemůže projevit poslední vůli zákoný zástupce za nezletilého či opatrovník osoby, která je omezena ve svéprávnosti.

Ustanovení v závěti, která by ukládala jiné osobě, aby určila osobu dědice, by byla neplatná.

Taktéž je nutné zmínit, že za dědice či odkazovníka je možné povolat pouze osobu s právní osobností, tj. takovou osobu, která má způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (ustanovení § 15 odst. 1 občanského zákoníku). Právní osobnost mají fyzické osoby a právnické osoby. Fyzické osoby mají právní osobnost vždy, a to od narození až do smrti. „Právní osobnost má i nenarozené dítě, pokud se narodí živé; pokud se má stát takové dítě dědicem, musí v době smrti zůstavitele existovat jako plod, tzv. nasciturus.“⁷⁵ Na druhou stranu právnické osoby nemají právní osobnost vždy, pouze zákon stanoví rozsah právní osobnosti u každé právnické osoby. Dle ustanovení § 19 odst. 2 ObčZ je právnická osoba organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost. Nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právní osobnost právnických osob vzniká jejich vznikem a končí jejich zánikem.

U označení fyzických osob je nejpraktičtější uvést jméno, příjmení, datum narození a bydlištěm, popř. i rodné číslo, u osob, které žijí trvale v zahraničí je

⁷⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O., Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 55

taktéž vhodné uvést jejich kontaktní e-mailovou adresu, popř. i telefonní číslo. Určitě bych ze své praxe nedoporučovala uvést např. pouze vnuk Láďa, neboť se může stát, že zůstavitel bude mít dva vnuky, jednoho se jménem Vladislav a druhého se jménem Ladislav. Toto nedokonalé označení osoby dědice může vést až ke sporům o dědické právo.

U označení právnických osob je nejpraktičtější uvést název, adresu sídla a zejména identifikační číslo, neboť se může stát, že např. společnost změni svoji obchodní firmu, pod kterou ji pak nebude možné již dohledat a v takovém případě bude potřeba zjišťovat identifikační číslo, což může činit značné obtíže. Bohužel jsem se v praxi již více krát setkala se situací, kdy v závěti byl uveden pouze název společnosti a nebylo uvedeno identifikační číslo, a celé pozůstalostní řízení se tak protáhlo o několik měsíců, neboť bylo potřeba činit až téměř detektivní úkony, aby bylo zjištěno, jakou společnost vlastně zůstavitel určil za dědice.

Dědicem může být též povolána právnická osoba, která má teprve vzniknout (viz ustanovení § 1478 občanského zákoníku). Tato právnická osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Pokud by zůstavitel povolal za dědice skupinu osob bez bližšího určení, má se za to, že dědici jsou ti, kteří do určené skupiny patřili v době zůstavitelovy smrti (viz ustanovení § 1503 odst. 2 občanského zákoníku). Může se jednat o situaci, kdy např. zůstavitel povolá za dědice hráče fotbalového klubu FC Viktoria Plzeň, v takovém případě by byli dědici určeni hráči, kteří hrají za tento klub v době zůstavitelovy smrti. Zákon v tomto ustanovení zakládá vyvratitelnou právní domněnku, že dědici jsou ti, kteří patřili do určité skupiny osob v době zůstavitelovy smrti. K vyřešení této otázky bude mnohdy potřeba poměrně složitého dokazování.

Dále platí dle ustanovení § 1503 odst. 3 ObčZ, že povolá-li zůstavitel za dědice bez bližšího určení chudé či obdobně určenou skupinu osob, má se za to, že za dědice byla povolána obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště, která dědictví použije ve prospěch určené skupiny. Opět zde zákon zakládá vyvratitelnou právní domněnku, že za dědice byla povolána obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště. Za poslední bydliště se bude v takovém případě považovat místo, kde se zůstavitel naposledy fakticky zdržoval s úmyslem tam trvale bydlet. Zákon

zde nespécifikuje, jakým způsobem má obec mezi tuto skupinu osob dědictví rozdělit, je však možné postupovat podle ustanovení § 1600 občanského zákoníku, který uvádí, že pokud nestanoví zůstavitel jinak, je ponecháno na dědici, jak dědictví rozdělí. Osobám uvedeným v ustanovení § 1571 ObčZ přísluší právo vymáhat splnění tohoto zůstavitelova příkazu. Jedná se o osoby, jímž je příkaz ku prospěchu, vykonavatel závěti nebo jiná osoba k tomu v závěti povolána.

„Další náležitostí závěti je určení „alespoň podílu na pozůstalosti“. V závěti je tedy třeba buď uvést, že určitá osoba je ustanovena dědicem k celé pozůstalosti, nebo pokud má být ustanovena dědicem k její části, popsat jakýmkoliv srozumitelným způsobem, jak velká ta část má být.“⁷⁶ Určení podílu na pozůstalosti může být vyjádřeno např. zlomkem či procentem, popř. i jednou jednotlivou věcí nebo právem.

Pokud je závěti povolán jediný dědic, dle ustanovení § 1499 ObčZ mu připadne celá pozůstalost. Formulace v závětu může být různorodá, např. za dědice povolávám Jakuba Nováka, za dědice určuji Jakuba Nováka, nebo např. mým jediným dědicem je Jakub Novák.

Pokud zůstavitel ve své závěti povolá za dědice více osob a současně jim neurčí výši podílu každého z nich, platí dle ustanovení § 1500 odst. 1 ObčZ, že tito dědicové mají právo na pozůstalost rovným dílem.

Taktéž může dojít k situaci, kdy zůstavitel povolá za dědice více osob, těmto svým dědicům určí podíly, ale pozůstalost není vyčerpána, tak zbylá část pozůstalosti případně zákonným dědicům (viz ustanovení 1500 odst. 2 ObčZ). Toto ustanovení však nebude aplikováno, pokud je zřejmé a výkladem závěti lze dojít k závěru, že zůstavitelovým záměrem bylo pořídit o celé pozůstalosti, avšak opomenul nějakou jednotlivou drobnost (bezcné auto či bankovní účet se zůstatkem 5,00 Kč), tak i v takovém případě případně celá pozůstalost závětním dědicům a zákonní dědici nebudou mít právo na nic.

Jestliže dojde k situaci, kdy zůstavitel vyměří některým z povolaných dědiců určité podíly a jiným nikoliv, případně dědicům povolaným bez podílu zbylá část pozůstalosti rovným dílem (viz ustanovení § 1501 odst. 1 ObčZ). Pokud by nic

⁷⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 56

nezbylo, srazilo by se pro dědice, který byl povolán bez podílů, poměrně ze všech vyměřených podílů tolik, aby se mu dostalo podílu rovného s dědicem, kterému bylo vyměřeno nejméně. Jsou-li podíly ostatních dědiců stejné, srazí se z nich tolik, aby se dědici, který byl ustanoven bez podílu, dostal podíl s nimi stejným, toto ukládá ustanovení § 1501 odst. 2 ObčZ.

Výše uvedená výkladová pravidla se zařadila do právní úpravy poté, co v praxi docházelo ze značným problémům, jak má být správně v takových případech postupováno, když úprava obsažená v ObčZ 1964 žádná dostačující řešení nenabízela.

Obecně se při výkladu právních jednáních, a tedy i závěti, má postupovat tak, že mají být vykládány podle skutečné vůle toho, kdo je učinil. Občanský zákoník dále zakotvuje v ustanovení 1494 odst. 2 ObčZ pravidlo, že závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.

„Zákonodárce nadřazuje skutečnou vůli zůstavitele (tedy to, co zůstavitel chtěl, aby se stalo s jeho majetkem až zemře) nad jazykový výklad doslovného znění závěti. Skutečnou vůli zůstavitele však bude nutné v pozůstalostním řízení (resp. sporném řízení o určení dědického práva) prokázat. Slova použitá v závěti se mají vyložit předně podle toho, jaký význam jim přikládal zůstavitel. Bude-li některý z dědiců tvrdit, že zůstavitel přikládal slovům použitým v závěti zvláštní, jemu vlastní smysl, bude na něm, aby svá tvrzení prokázal. Nepřikládal-li zůstavitel slovům pro něj specifický význam nebo nepodaří-li se jej prokázat, bude třeba slova použitá v závěti vyložit podle jejich obvyklého významu.“⁷⁷

Autonomie vůle zůstavitele a zásada respektování jeho vůle je takové upevňována tím, že přímo v ustanovení § 1495 ObčZ je uvedeno, že k vysvětlení vůle zůstavitele může být použita také listina, na níž zůstavitel v závěti odkázal, i když nesplňuje náležitosti závěti.

⁷⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 97

Na tomto místě je nutné poukázat na ustanovení § 1497 ObčZ, ve kterém se uvádí, že zůstavitel musí svou vůli projevit tak určitě, že nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn. Z tohoto ustanovení plyne, že závěť je projevem vůle, který může být proveden pouze výslovným jednáním vyjádřeným slovy.

Při výkladu závěti je také potřeba dbát obecné zásady preference platného právního jednání před neplatností, tedy dle ustanovení § 574 ObčZ – na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné. Přesto je potřeba dbát na to, aby byly dodrženy základní náležitosti závěti, tj. určitost a srozumitelnost, jak je uvedeno v Usnesení Ústavního soudu ze dne 22.9.1999, sp. zn. ÚS 134/99.

Jak bylo výše uvedeno, obligatorní náležitostí závěti je určení osoby dědice. Za fakultativní náležitosti závěti pokládáme zejména zřízení odkazu, zřízení obecného náhradnictví a také svěřenského nástupnictví. Problematice náhradnictví a svěřenského nástupnictví se budu věnovat dále. Nyní se zaměřím na zřízení odkazu v závěti.

Předně je třeba říci co je odkaz a kdo je odkazovník. Odkaz (legát) je dle ustanovení § 1477 ObčZ pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věci určitého druhu, nebo zřízení určitého práva. Tedy odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věci určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. *„Odkaz můžeme definovat také jako jednostranné právní jednání obsažené v pořízení pro případ smrti (závěti, dědické smlouvě či dovětku), jímž zůstavitel zřizuje odkazovníkovi pohledávku a osobě obtížené odkazem zřizuje dluh, nebo také jako nařízení zůstavitele určené dědici či odkazovníkovi, aby vydal určitou věc z pozůstalosti nebo z vlastního majetku třetí osobě. V obecné rovině si lze pod odkazem představit právo na předání věci do vlastnictví nebo na zřízení určitého práva; přitom může jít také o zřízení pohledávky na vydání nemovité věci.“*⁷⁸

Ustanovení §1477 odst. 2 ObčZ jen velmi stroze definuje osobu odkazovníka, a to tak, že odkazovník není dědicem. Můžeme tedy porovnat osobu dědice a odkazovníka, dědic je dle ustanovení § 1475 odst. 3 ObčZ ten, komu náleží dědické

⁷⁸ FIALA, R., DRÁPAL, a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 23

právo. A dle ustanovení § 1475 odst. 1 ObčZ je dědické právo právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Naproti tomu osobě odkazovníka nenáleží dědické právo, ale pouze mu zůstavitel zřizuje pohledávku na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo zřízení určitého práva. „*Druhý zásadní rozdíl mezi dědictvím a odkazem tkví v tom, že nabytí dědictví potvrzuje dědici soud, zatímco právo na odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici bez soudní ingerence přímo.*“⁷⁹ Další podstatný rozdíl spatřuji v tom, že dědic odpovídá za dluhy zůstavitele (viz ustanovení § 1701 odst. 1 ObčZ) a odkazovník nikoliv.

Stejně jako dědici lze určit náhradníka pro případ, že by z jakéhokoliv důvodu nedělil, lze i odkazovníkovi určit náhradníka.

Dle ustanovení § 1594 odst. 1 ObčZ může být odkazovníkem pouze osoba, která je způsobilá dědit. Dědická nezpůsobilost je podrobně upravena v ustanoveních § 1481-1483 ObčZ. Dle § 1481 ObčZ je dědického práva vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul. Dále dle ustanovení § 1482 ObčZ platí, že probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic. A také, že byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti.

Z ustanovení § 1596 nebo ustanovení § 1633 ObčZ se nevylučuje možnost, že odkazovník bude současně povolán za dědice.

⁷⁹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, s. 359, cit. dne 24.4.2022

Občanský zákoník z roku 1964 institut odkazu a odkazovníka nijak neupravoval. Došlo tedy k tomu, že se poměrně často v závětech uvádí, že zůstavitel odkazuje např. automobil svému bratrovi. V současné době je tedy potřeba dbát na odlišný význam slov odkazují a zůstávají v souvislosti s pořízením závěti.

Obsahem závěti může být i tzv. negativní závěť. Obsahem negativní závěti není určení osoby dědice, ale naopak určení, že někdo dědicem nebude, např. by mohlo být v závěti uvedeno, že si nepřeji, aby moje sestra Jana po mě cokoliv dědila, nebo např. moji sestru Janu vylučuji z jakéhokoliv podílu na mé pozůstalosti. Negativní závěť je zakotvena v ustanovení § 1649 odst. 2 občanského zákoníku, ve kterém se uvádí, že stejným způsobem (myšleno viz ustanovení § 1649 odst. 21 ObčZ– Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ručí závěť.) může zůstavitel prohlásit o některém z dědiců nikoli nepominutelných, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, že pozůstalosti nenabude. *„Praktický důsledek negativní závěti spočívá v tom, že zůstavitel může takto vyloučit z dědického práva kteréhokoliv z potencionálních dědiců ze zákona s výjimkou svých potomků – ty ovšem může ze zákonných důvodu vydědit. Vyloučil-li zůstavitel z dědění některé (ho) z potenciálních dědiců ze zákona, je zřejmé, že tím současně pozitivně vymezil okruh těch potenciálních dědiců ze zákona, kteří dědit budou.“*⁸⁰

Závěrem této podkapitoly je nutné též poukázat na ustanovení § 1550 ObčZ, ve kterém se uvádí, že kdo působil při pořízení závěti nebo jiném právním jednání, pro které tento zákon vyžaduje náležitosti jako pro závěť, jako pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba, zachová o obsahu zůstavitelovy vůle mlčenlivost, ledaže je zřejmá jiná vůle zůstavitele; poruší-li tuto povinnost, odčiní zůstavitelovi újmu, kterou tím způsobil. V ObčZ 1964 nebyl institut mlčenlivosti v souvislosti s pořízením závěti vůbec znám.

⁸⁰ FIALA, R., DRÁPAL. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 428

4.1. Vedlejší doložky v závěti

Problematika vedlejších doložek v závěti je upravena v pododdílu 3 v ustanoveních § 1551-1574 ObčZ.

V ustanovení § 1551 odst. 1 ObčZ se uvádí, že zůstavitel může v závěti uvést podmínku, doložení času nebo příkaz. Jedná se tedy o vedlejší doložky závěti. Dle ustanovení § 1551 odst. 2 ObčZ platí, že směřuje-li vedlejší doložka jen k zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole, nepřihlíží se k ní. Také se nepřihlíží k vedlejší doložce, která zjevně odporuje veřejnému pořádku nebo je nesrozumitelná.

To, co platí obecně pro podmínky a doložení času u právních jednáních, platí též pro vedlejší doložky obsažené v závěti. Jedná se zejména o ustanovení § 548 – 550 ObčZ.

„Je třeba doplnit, že podmínka, doložení času nebo příkaz mohou být stanoveny dědici nebo odkazovníkovi nejen v závěti, nýbrž také dovětkem (§ 1498), který je pro tyto vedlejší doložky přímo určen. Dovětek se může vztahovat k určité závěti, může být zcela samostatný v tom smyslu, že zůstavitel neustanoví dědice, nýbrž uloží podmínku, doloží čas nebo nařídí příkaz, uloží splnění odkazu, nebo přednostní odkaz svým dědicům ze zákonné dědické posloupnosti.“⁸¹

Mezi vedlejší doložky závěti též patří povolání vykonavatele závěti a správce pozůstalosti. Přičemž dle ustanovení § 1556 odst. 1 ObčZ vyžaduje povolání správce pozůstalosti formu veřejné listiny, tj. notářského zápisu. Toto povolání správce pozůstalosti může být obsaženo v závěti, ale také může být poríženo samostatně.

V odst. 2 ustanovení § 1551 ObčZ, jak bylo též zmíněno výše, jsou popsány vedlejší doložky závěti, ke kterým se nepřihlíží. Blíže si je tedy specifikujeme.

Jedná se celkem o 4 případy:

⁸¹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 186-187

a) nepřihlíží se k takové vedlejší doložce závěti, která směřuje jen k zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole (např. se může jednat o situaci, kdy je dědic zaměstnán na určité pozici, ale zůstavitel mu určí podmínku, že musí toto zaměstnání opustit a nechat se zaměstnat na stejnou pozici u jiného zaměstnavatele),

b) vedlejší doložka zjevně odporuje veřejnému pořádku. Veřejný pořádek není zákonem definován. „*Veřejným pořádkem se rozumí pravidla, která tvoří základy společenského řádu, tj. konkrétního sociálního a hospodářského zřízení, jež chrání určité hodnoty nebo určité sociálně nebo ekonomicky zranitelné skupiny osob.*“⁸² Není tedy přípustné, aby vedlejší doložka přikazovala např. provést dědici trestný čin či vstup do nějakého hnutí, které porušuje lidská práva apod.

c) vedlejší doložka je nesrozumitelná. Jedná se tedy o takové ustanovené závěti, kdy ani výkladem nelze vyvodit, o co např. dědice žádal nebo co mu přikazoval.

d) také není přípustné, aby vedlejší doložka ukládala dědici či odkazovníkovi, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popř. aby v určitém svazku (ať už manželském či partnerském) setrval či ho rušil. Toto je upraveno v ustanovení § 1552 ObčZ. Je však přípustné, aby zůstavitel někomu zřídil právo na dobu, než uzavře manželství. Může se např. jednat o situaci, že zůstavitel dědici nařídí, aby jako odkaz dědic vyplácel některému ze sourozenců určitý finanční obnos.

Dle ustanovení § 1561 ObčZ, platí, že směřuje-li podmínky k jednání dědice nebo odkazovníka, které jím může být opakováno, musí být znovu vykonáno po smrti zůstavitele, třebaže se tak stalo již za zůstavitelova života, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele. Může taktéž dojít k situaci, že je splněn podmínky dojde již za života zůstavitele. Taktéž se může stát, že podmínku uloženou dědici v závěti již nebude možné vykonat např. zůstavitel si přál být pohřben do rakve, avšak se stalo, že vypravitel pohřbu o tomto nevěděl a nechal zůstavitele zpopelnit. „*Otázka, zda byla nebo nebyla podmínka splněna, je podstatná pro posouzení, kdo je dědicem, a může být předmětem skutkového sporu o dědické právo.*“⁸³

⁸² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 653

⁸³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1529

Dále ustanovení § 1562 občanského zákoníku, stanovuje možnost nabytí dědictví s odkládací podmínkou, tedy k nabytí toho, co bylo zůstaveno s odkládací podmínkou, je třeba, aby osoba, jíž bylo něco takto zůstaveno, přežila zůstavitele a byla způsobilá dědit. Odkládací podmínka je dle ustanovení § 548 ObčZ taková podmínka, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky jednání nastanou. Vzhledem k tomu, že dědické právo vzniká až okamžikem smrti zůstavitele, není možné, aby dědické právo vzniklo osobě, která se nedožila smrti zůstavitele, anebo osobě, která není způsobilá dědit.

Ustanovení § 1563 ObčZ stanovuje, že uděluje-li se někomu právo s nemožnou rozvazovací podmínkou, nepřihlíží se k ní. A dále ustanovení závěti, kterým se někomu uděluje právo s nemožnou odkládací podmínkou, je neplatné. Dle odst. 2 ustanovení §548 ObčZ, je podmínka rozvazovací, závisí-li na jejím splnění, zda právo následky již nastalé pominou. Pokud by došlo k situaci, kdy by byla podmínka nemožná, nebude mít s to způsobit předvídané právní následky. „*U podmínky rozvazovací to znamená, že ustanovení jako takové zůstává platné, ale k uvedené podmínce se nepřihlíží, tj. zůstavitele zřízené právo je nepodmíněné. U podmínky odkládací to oproti tomu znamená, že je neplatné celé ustanovení počítající s takovou nemožnou podmínkou, a zůstavitele zřízené právo tedy nemůže vůbec vzniknout.*“⁸⁴

a) Podmínky s doložením času

Podmínkám obsaženým v závěti s doložením času jsou věnována ustanovení § 1564-1566 občanského zákoníku.

Ustanovení § 1564 ObčZ uvádí, že omezí-li zůstavitel někomu právo doložením času a není-li jisté, zda čas nastane, platí zůstavené právo za podmíněné. Zásadní rozdíl mezi doložením času a podmínkou je především ten, že u doložení času je jasné, že jednou nastane, avšak u podmínky toto jisté není. Pokud je tedy pořizovatele závěti určitá podmínka formulována jako doložení času, ale není-li jisté, zda nastane, je na ní pohlíženo jako na podmínku.

⁸⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1530

Ustanovení § 1565 ObčZ dále upravuje, že je-li čas určen tak, že rozhodná chvíle nastat musí, přechází zůstavené právo jako jiná nepodmíněná práva i na dědice té osoby, jíž bylo takto zůstaveno. „*Jestliže se dědic určeného času dožije (a bude způsobilý dědit), pak dědické právo nabývá nikoli ke dni smrti zůstavitele, ale ke dni, kdy nastal stanovený čas. Dožije-li se povolaný dědic (odkazovník) smrti zůstavitele, ale nedožije se určeného času, pak komentované ustanovení stanoví, že dědické právo (právo na odkaz) přechází na jeho dědice.*“⁸⁵

Taktéž může nastat situace, kdy pořizovatel závěti uvede v závěti doložení času jako nemožnou podmínku, tedy dle ustanovení § 1566 ObčZ platí, že je-li jisté, že doba vyměřená v závěti nastat nikdy nemůže, posoudí se toto doložení času jako nemožná podmínka. Bude-li však nepochybné, že se zůstavitel při určení času jenom zmýlil, určí se rozhodná chvíle podle jeho pravděpodobné vůle. „*Jestliže měl čas povahu odkládací podmínky, ustanovení závěti, kterým byl takto povolán dědic k dědění, bude neplatné a osoba povoláná k dědění vůbec dědit nebude. Měl-li čas povahu rozvazovací podmínky, k určení času se nepřihlíží a osoba, jíž bylo takto něco zůstaveno, bude dědicem či odkazovníkem napořád bez omezení.*“⁸⁶

Výkladu ustanovení § 1567 a 1568 ObčZ se budu dále věnovat v kapitole svěřenské nástupnictví a náhradnictví.

b) Příkaz

Problematika příkazu, jež může být též uveden v závěti, je upravena v ustanoveních § 1569-1573 ObčZ. Zákon institut příkazu nijak nedefinuje. Příkaz je obecně nařízení, kterým zůstavitel ukládá dědici nebo odkazovníkovi povinnost, aby s majetkem určitým způsobem naložil, nebo též aby něco vykonal či naopak opominul. Za oprávněnou osobu z příkazu je považován ten, kdo má ze splnění příkazu nějaký prospěch, naopak za povinnou osobu je považován ten, kdo je tímto příkazem obtěžkán (tedy zpravidla dědic, popř. odkazovník).

⁸⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 248

⁸⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 248

Příkaz může zůstavitel uložit nejen závětním dědicům, ale též svým zákonným dědicům.

Od příkaz je nutné odlišit přání bez právní závaznosti, které je upraveno v ustanovení § 1573 ObčZ, přičemž hlavním rozdílem je užití imperativních výrazů, ty se používají právě při příkazu, zatímco u přání bez právní závaznosti toto chybí. Taktéž je nutné od příkazu odlišit odkládací podmínku, v tomto případě je hlavním rozdílem to, že dědic obtížený příkazem nabývá dědictví okamžikem smrti zůstavitele. Dále je nutné odlišit odkaz od příkazu, hlavním rozdílem je, že ve většině případů nebude znamenat příkaz majetkový prospěch, kdežto u odkazu se poskytuje dokazovníkovi přímý majetkový prospěch (viz ustanovení § 1477 ObčZ— odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. *„Rozdíl mezi odkazem a příkazem je velmi dobře charakterizován v judikátu, uveřejněném ve Sbírce Vážný pod č. 5029/25, v jehož odůvodnění je uvedeno, že „u odkazu jest primárním zůstavitelům úmysl poskytnouti obmyšlené osobě majetkový prospěch, kdežto u příkazu jest primárním zatížení toho, komu byl příkaz uložen“.*“⁸⁷

Ustanovení § 1569 ObčZ upravuje příkaz jako rozvazovací podmínku, odst. 1 tohoto ustanovení uvádí, že zůstaví-li zůstavitel někomu něco s připojením příkazu, posuzuje se příkaz jako rozvazovací podmínka, takže se zůstavení práva zmaří, nebude-li příkaz proveden, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Odst. 2 tohoto ustanovení pojednává o zákazu zcizení nebo zatížení, tedy že zákaz zcizení nebo zatížení zavazuje obtíženého, jen je-li nařízen na určitou přiměřenou dobu a odůvodněn vážným zájmem hodným právní ochrany, jinak může soud na návrh obtíženého rozhodnout, že se k zákazu nepřihlíží. Byl-li zákaz zapsán do veřejného seznamu, může obtížený požadovat, aby soud zákaz zrušil; soud návrhu nevyhoví, neprokáže-li se, že zájem na zrušení zákazu zřejmě převyšuje zájem na jeho zachování. Pokud tedy zůstavitel neprojeví jinou vůli posuzuje se příkaz jako rozvazovací podmínka, tj. neprovedením příkazu dědické právo zaniká. *„Pokud tedy dědic příkaz nesplní, ztratí tím právo na dědictví. Důvodová zpráva, ale připomíná, že zůstavitel může pro případ nesplnění příkazu stanovit i jiný následek,*

⁸⁷ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 217

třeba vznik povinnosti dědice poskytnout odkaz jiné osobě.“⁸⁸ Pokud zůstavitel projeví jinou vůli, např. že pokud obtížený příkazem příkaz nesplní je povinen určité osobě vyplatit určitou částku, tak dědické právo osoba obtížená příkazem neztratí. „*Jako rozvazovací podmínku bude možné posoudit příkaz pouze v případech, kdy ze závěti nebo jiných okolností případu bude zjevné, že zůstavitel trval na splnění příkazu a s jeho nesplněním spojoval zánik dědického práva, např. stanoví-li zůstavitel v závěti, že pro případ, že (přední) dědic nesplní příkaz, chce, aby k dědění na jeho místo byl povolán jiný (následný) dědic.*“⁸⁹

Dle výše uvedeného odst. 2 § 1569 ObčZ lze jako příkaz uvést v závěti i zákaz zcizení a zákaz zatížení. Tyto zákazy se mohou vztahovat jak k věci movité, tak k věci nemovité, tedy k věci zapsané ve veřejném seznamu, a mohou být sjednány tak, že působí pouze vůči dědici, jemuž jsou uloženy, a nebo též mohou být sjednány jako práva věcná (v takovém případě by působily i vůči třetím osobám). Zákaz zatížení a zákaz zcizení mohou být sjednány též odděleně. Tyto zákazy však musí být sjednána na určitou přiměřenou dobu a odůvodněny vážným zájmem hodným právní ochrany. Zcizením se rozumí přenechání vlastnického práva nabyvateli na základě projevu vůle dosavadního vlastníka, převod může být jak úplatný, tak bezúplatný. Zatížením se rozumí vše, co omezuje vlastníka v právu se svým vlastním majetkem v mezích právního řádu libovolně nakládat (viz ustanovení § 1012 občanského zákoníku).

Dle ustanovení § 1570 ObčZ platí, že nelze-li příkaz splnit přesně, budiž splněn alespoň tak, aby mu bylo přibližně co možná vyhověno. Není-li možné ani to, náleží osobě obtížení příkazem, co jí bylo zůstavěno, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli. Kdo se však učinil neschopným splnit příkaz, věda, že jej tím zmaří, pozbude, co mu bylo zůstavěno. „*Zůstavitel může ve svém porřízení sám stanovit následky nesplnění příkazu, může také povolit určitou benevolenci při plnění příkazu vhodně zvolenými výrazy v závěti, ponechat provedení příkazu na uvážení dědice, uložit alternativní příkaz nebo náhradní příkaz pro případ, že první příkaz nebude*

⁸⁸ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 52

⁸⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 258

splnitelný. ⁹⁰ Obecně je potřeba dle ustanovení § 1494 odst. 2 ObčZ vyložit závěť tak, aby bylo co nejvíce vyhověno zůstaviteli. Je tedy potřeba splnit příkaz uložený v závěti, alespoň tak, aby mu vyhověno, alespoň přibližně. Pokud ani to není možné, lze na příkaz pohlížet jako na nemožný a tím pádem nesplnitelný.

Příkaz je nutné dostatečně určitě formulovat, je tedy potřeba uvést taková slova, ze kterých bude zřejmé, že se jedná o příkaz. Ustanovení § 1551 a 1552 ObčZ jsou aplikovatelná i na příkaz, tj. příkaz nesmí vést ke zřejmému obtěžování dědice či odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole, nesmí odporovat veřejnému pořádku, nesmí být nesrozumitelný, nesmí ukládat dědici, aby uzavřel či neuzavřel manželství (popř. aby v manželství setrval nebo jej zrušil). Taktéž není možné, aby byl zánik dědického práva spojen s takovým příkazem, který není možné z objektivních důvodů možné splnit.

Zákon neukládá pořizovateli závěti uvést lhůtu do kdy, je nutné příkaz splnit, je tedy pouze za pořizovateli, zda lhůtu uvede či nikoliv. Pokud tedy žádná lhůta k provedení příkazu nebude v závěti uvedena, měl by být příkaz splněn v přiměřené době. S ohledem na ustanovení § 1690 ObčZ je uloženo soudu, aby potvrdil nabytí dědictví dědici až poté, co je zabezpečeno, že vůle zůstavitele bude náležitě splněna. Na naplnění vůle zůstavitele dohlíží vykonavatel závěti, pokud je povolán a pokud není, tak jiná osoba k tomu v závěti určená.

Z ustanovení § 1490 odst. 2, § 1506, § 1509, § 1629 a § 1633 odst. 2 ObčZ vyplývá, že ti, co nastupují k dědění na místo původních dědiců nebo mají prospěch z toho, že jim připadl uvolněný odkaz, mají povinnost splnit s tím spojený příkaz, nařízení odkazu nebo jiné nařízení zůstavitele, pokud se tedy nejedná o situaci, kdy se tato omezení vztahují pouze a jen k osobě povolaného dědice.

Může též dojít k situaci, kdy v závěti není přímo uvedeno, vůči komu má být příkaz splněn, v takovém případě se postupuje dle ustanovení § 1572 ObčZ, který uvádí, že směřuje-li příkaz k prospěchu více osob bez bližšího určení, splní obtížená osoba příkaz vůči právnické osobě oprávněné chránit zájmy těchto osob. Je-li takových právnických osob více a není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele, má

⁹⁰ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 222

volbu osoba obtížený příkazem; neprovede-li ji bez zbytečného odkladu, určí oprávněnou osobu soud na návrh toho, kdo na tom má právní zájem. Směřuje-li příkaz k veřejnému prospěchu, může splnění příkazu vymáhat i příslušný orgán veřejné moci. Skupinou více osob mohou být např. chudí, bezdomovci, osoby závislé na návykových látkách, uprchlíci apod.

Taktéž je možné uložit v závěti, tzv. příkaz s pohrůzkou. Ten je upraven v ustanovení § 1574 ObčZ, dle kterého je ustanovení, kterým zůstavitel dědici nebo odkazovníku přikáže s pohrůzkou ztráty nějaké výhody, aby závěti neodporoval, nemá právní účinky, jde-li jen o odpor proti pravosti závěti nebo proti výkladu jejího smyslu. Pojmem odporovat závěti lze rozumět např. odpor dědice vůči nařízením zůstavitele, tedy, že dědic odmítne splnit příkazy. Dědic však může namítat pravost závěti anebo výklad jejího smyslu.

Dle ustanovení § 1571 ObčZ mají právo vymáhat splnění příkazu kromě osoby již je příkaz ku prospěchu též vykonavatel závěti nebo jiná osoba k tomu v závěti povolána. Před vydáním usnesení o nabytí dědictví dědici musí být soudu prokázáno splnění zůstavitelových nařízení, toto prokazuje soudu vykonavatel závěti pokud je ustanoven a pokud není ustanoven prokazují soudu splnění zůstavitelových nařízení dědici. Co se týká samotného vymáhání splnění příkazu platí, že závěť není sama o sobě exekučním titulem, je tedy potřeba, aby osoba již je příkaz ku prospěchu a osoba obtížená příkazem tento příkaz nesplnila, žalovala u obecného soudu tuto osobu na splnění povinnosti.

Závěrem je nutné též zmínit přání zůstavitele, které nemá právní závaznost. Toto přání je nutné odlišit od příkazu. Dle ustanovení § 1573 ObčZ platí, že vysloví-li zůstavitel o účelu, ke kterému něco někomu zanechává, ale neuloží-li povinnost k tomuto účelu zanechané věci použít, hledí se na jeho projev vůle jako na přání bez právní závaznosti. Častokrát je výklad, zda se jedná o příkaz či o přání bez právní závaznosti poměrně obtížný. Pokud se, ale má jednat o příkaz musí zůstavitel užít slova jako nařizují, příkazují, musí být splněn, nesplní-li příkaz, ztratí dědické právo apod. Otázka, zda se jedná o příkaz či o přání bez právní závaznosti je posuzována v samotném řízení o pozůstalosti.

c) Vykonavatel závěti

Jak bylo, výše uvedeno vedlejší doložkou závěti může být též povolání vykonavatele závěti. Tato možnost je upravena v ustanovení § 1553 ObčZ, kde je též uvedeno, že zůstavitel může určit, jak má vykonavatel závěti povinnosti a zda i jak bude odměňován. Pokud soud při projednání pozůstalosti zjistí, že byl vykonavatel závěti povolán, vyrozumí ho o tom. Vykonavatel má právo z této funkce kdykoliv odstoupit a odstoupení je účinné dojde-li soudu.

„Vykonavatelem závěti je osoba, které zůstavitel důvěřuje a kterou v zájmu řádného splnění závěti žádá, aby dbala o řádné splnění jeho poslední vůle s péčí řádného hospodáře.“⁹¹ Vykonavatel závěti má též právo spravovat pozůstalosti až do potvrzení nabytí dědictví dědicům soudem (viz ustanovení § 1677 ObčZ), ledaže byl za účel správy pozůstalosti povolán správce pozůstalosti. Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku může být vykonavatelem závěti člen rodiny, jiná osoba zůstaviteli blízká, ale i notář nebo advokát, popřípadě právnická osoba zaměřená na služby tohoto druhu. Pokud je vykonavatelem závěti určena fyzická osoba je potřeba, aby tato osoba byla plně svéprávná. „Jde o funkci, která je vázána na osobu toho, koho zůstavitel povolal za vykonavatele závěti; nepřechází proto na dědice nebo na jiné právní nástupce z důvodu universální nebo singulární sukcese. Vykonavatel závěti může svou funkci vykonávat jen osobně; zastoupení (smluvní, zákonné nebo opatrovnictví) vykonavatele závěti je (i při jednotlivých úkonech) nepřípustné a ani jinak nemůže vykonavatel závěti přenést svou působnost na další osobu.“⁹²

Dle ustanovení § 1554 odst. 1 ObčZ platí, že vykonavatel závěti dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře. Náleží mu všechna práva potřebná k splnění jeho úkolů, včetně práva před soudem hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka a vůbec dbát o splnění zůstavitelových pokynů. Podstata péče řádného hospodáře je specifikována v ustanovení § 159 odst. 1 ObčZ – v tomto ustanovení je uvedeno, že kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Vykonavatel závětí tedy musí

⁹¹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV. 2. Vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 189

⁹² FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář.* 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 223-224

k výkonu funkce přistupovat s loajalitou k zůstaviteli a zejména dbát pečlivosti a být obeznámen se znalostmi, které jsou spojeny s výkonem této funkce.

Povolání vykonavatele závěti je vázáno na povolání dědice (dědiců) pokud by tedy závěť byla v této části neplatná, nemohl by se vykonavatel závěti ujmout své funkce. Taktéž by vykonavatel závěti nebyl oprávněn plnit svá práva a povinnosti, které jsou spjaty s výkonem funkce vykonavatele závěti, pokud by povolaný dědic nedědil nebo dědit nemohl (např. z důvodu dědické nezpůsobilosti nebo odmítnutí dědictví).

Taktéž by vykonavatel závěti nebyl oprávněn se ujmout své funkce, kdyby byla závěť, jíž byl vykonavatel povolán do své funkce, zrušena (např. výslovným odvoláním). Blíže se způsobům zrušení závěti budu věnovat v další kapitole.

Nikdo kromě zůstavitele není oprávněn k tomu povolat vykonavatele závěti. Soudu, resp. soudnímu komisaři, který je pověřen k projednání pozůstalosti, nepřísluší ustanovit vykonavatele závěti. Pokud není vykonavatel závěti povolán, je na závětním dědici, aby dbal na to, aby byla naplněna poslední vůle zůstavitele. Kdyby závětní dědic z nějakého důvodu nechtěl nebo nemohl zabezpečit naplnění poslední vůle zůstavitele, soud na jeho návrh uloží povinnost splnit poslední vůli správci pozůstalosti, buď toho, kterého ustanovil zůstavitel, nebo je za tím účelem jmenován nový (další) správce pozůstalosti. Dle ustanovení § 157 odst. 5 z.ř.s. platí, takto ustanovený správce pozůstalosti má stejné právní postavení jako vykonavatel závěti.

Vykonavatel závěti je účastníkem řízení o pozůstalosti dle ustanovení § 114 z.ř.s., ve kterém je též uvedeno, že účastníkem není, má-li být řízení o pozůstalosti zastaveno (§ 153 a 154 z.ř.s.) nebo má-li pozůstalost připadnout státu proto, že nedědí žádný dědic ani podle dědické smlouvy nebo závěti, ani podle zákonné dědické posloupnosti, a že se hledí na stát, jako by byl zákonný dědic. Vykonavateli závěti tak jako účastníkovi řízení náleží právo podávat řádné i mimořádné opravné prostředky proti příslušným rozhodnutím soudu a taktéž má právo se účastnit jednání při projednání pozůstalosti.

„Podstata činnosti vykonavatele závěti spočívá v péči o „řádné splnění poslední vůle zůstavitele“. Zákon vychází z předpokladu, že vykonavatel závěti ví o svém

*povolání do funkce, že zná obsah závěti (také proto se vykonavatel povolává k výkonu své funkce závěti, tím se rozumí stejnou závěti, kterou byl rovněž povolán dědic) a že je také seznámen se záměry zůstavitele a s jeho příkazy a pokyny, které v souvislosti se svou poslední vůlí projevil.*⁹³

Ke splnění úkolů disponuje vykonavatel závěti oprávnění a povinnosti v rovině hmotněprávní a procesní. Své funkce se vykonavatel závěti ujme, jakmile je mu známo, že zůstavitel zemřel. Pokud je soudnímu komisaři známo, že byl vykonavatel závěti v závěti povolán, vyzve tohoto vykonavatele, aby se své funkce ujal, toto není potřeba, pokud se vykonavatel závěti již sám obrátil na soudního komisaře, že se své funkce ujal.

Vykonavatel závěti je oprávněn z hlediska hmotněprávního využít všechny právní prostředky k tomu, aby byla obhájena zůstavitelova závěť a splněny všechny případné nařízení a pokyny, které v závěti zůstavitel uvedl. Může též namítat např. nezpůsobilost dědice, který by mohl zkrátit práva závětního dědice. Vykonavateli závěti ovšem nenáleží právo namítat platnost závěti, kterou byl do své funkce povolán či namítat nezpůsobilost dědice povoláného v závěti. Vykonavateli závěti též nenáleží právo vést spory o dědické právo, v těchto řízeních však může vystupovat jako vedlejší účastník.

V případě, že závěti byla zřízena nadace, náleží vykonavateli zvláštní povinnosti, ty jsou specifikovány např. v ustanoveních § 312 odst. 1 ObčZ či ustanovení § 330 odst. 2 občanského zákoníku. V prvně zmíněném ustanovení má vykonavatel závěti povinnost rozhodnout o náležitostech listiny nadace, neobsahuje-li je závěť a jestliže k tomuto zůstavitel neurčil jinou osobu. Jedná se o náležitosti listiny nadace, které jsou specifikovány v ustanovení § 310 ObčZ, např. název a sídlo nadace, vymezení účelu, pro který se nadace zakládá apod. Z ustanovení § 330 odst. 2 ObčZ vyplývá, že vykonavatel závěti má povinnost povolat nového správce vkladů do nadace, zanikla-li funkce dosavadního správce vkladů.

Jak bylo zmíněno výše, vykonavatel závěti může kdykoliv ze své funkce odstoupit a toto odstoupení z funkce je účinné a funkce jako taková zaniká v okamžiku, kdy

⁹³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář.* 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 225

odstoupení došlo soudu (vykonavatel závěti tak může své odstoupení z funkce zaslat (popř. přinést) jak příslušnému soudu, který pověřil příslušného notáře jako soudního komisaře, a též toto odstoupení může zaslat (popř. přinést) samotnému soudnímu komisaři. „*Funkce vykonavatele závěti dále zaniká, bylo-li namítnuto (každým, kdo na tom osvědčil právní zájem), že povolání vykonavatele závěti do funkce bylo (v příslušné závěti) neplatné, a současně, jestliže soud pravomocným rozhodnutím takové námitce vyhověl. Námitka neplatnosti povolání do funkce vykonavatele závěti se uplatňuje žalobou podanou proti vykonavateli závěti, rozhoduje o ní soud v občanském soudním řízení a funkce vykonavatele závěti zaniká dnem, kdy nabylo právní moci rozhodnutí, jímž bylo požadovanému určení vyhověno.*“⁹⁴ Toto konkrétně upravuje ustanovení § 1555 občanského zákoníku, ve kterém je uvedeno, že při námitce neplatnosti povolání do funkce může vykonavatel závěti uplatňovat svá práva a plnit své povinnosti až do právní moci rozhodnutí, že projev vůle není platný, pokud soud neučiní jiné opatření. Tímto jiným opatřením může být např. předběžné opatření, kterým soud zakáže po určité době vykonavateli závěti po určitou dobu jeho funkci vykonávat.

Dle ustanovení § 1554 odst. 2 ObčZ platí, že nepovolal-li zůstavitel správce pozůstalosti, náleží vykonavateli závěti také správa pozůstalosti, dokud soud nerozhodne o jiném opatření. Ustanovení o správci pozůstalosti se na vykonavatele závěti použijí obdobně, byl-li povolán veřejnou listinou; jinak se použijí přiměřeně. Je-li tedy závěť sepsána ve formě soukromé listiny a je-li v ní povolán vykonavatel závěti, použijí se ustanovení o správci pozůstalosti na vykonavatele obdobně, což znamená, že na vykonavatele závěti se mají použít ustanovení o správci pozůstalosti v plném rozsahu, zatímco pokud je vykonavatel závěti povolán v závěti sepsané ve formě veřejné listiny, použijí se na vykonavatele závěti ustanovení o správci pozůstalosti jen některé části právní úpravy o správci pozůstalosti.

Funkce vykonavatele závěti je obecně bezúplatná, jak bylo ale řečeno výše, zůstavitel může v závěti uvést způsob odměňování.

„*Funkce vykonavatele závěti zaniká dále: a) jeho úmrtím, b) omezením svéprávnosti v rozsahu neslučitelné s povahou jeho funkce, c) zrušením závěti*

⁹⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář.* 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 227

v části dotýkající se povolání vykonavatele, d) vykonáním závěti (tedy splněním jeho povinností uložených mu zůstavitelem v závěti), zpravidla právní mocí usnesení, kterým bude pozůstalostní řízení ukončeno.“⁹⁵

b) Správce pozůstalosti

Funkce správce pozůstalosti je upravena v ustanoveních § 1556-1560 ObčZ. Dle ustanovení § 1556 odst. 1 ObčZ může zůstavitel povolat správce pozůstalosti nebo některé její části a případně určit jaké má povinnosti a zda i jak bude odměňován. Povolání správce pozůstalosti na rozdíl od povolání vykonavatele závěti vyžaduje vždy formu veřejné listiny. Je tedy nepřípustné, aby byl správce pozůstalosti povolán do funkce v závěti sepsané ve formě soukromé listiny, takové povolání by bylo neplatné. Část pozůstalosti může představovat např. podíl v obchodní společnosti zůstavitele či určitou nemovitou věc zůstavitele. Taktéž je možné, aby bylo v závěti povoláno více správců pozůstalosti, každý pro jinou část pozůstalosti. Pokud je k tomu vážný důvod (je např. potřeba vykonávat správu nemovitosti) může jmenovat správce pozůstalosti i soud a to i bez návrhu, pokud tedy nebyl ustanoven závětí. O ustanovení správce pozůstalosti může rozhodnout soud i v průběhu řízení, ale vždy je potřeba si nejprve vyžádat jeho souhlas do ustanovení funkce správce pozůstalosti.

Správcem pozůstalosti může být jmenována jak právnická, tak fyzická osoba a i stát, pokud je zřejmé, že pozůstalost připadne státu jako odúmrtí a je potřeba neprodleně vykonávat správu pozůstalosti. „*Funkce správce pozůstalosti nelze přenášet a je vázána na osobu správce. Osobní výkon funkce nevylučuje možnost správce nechat se ohledně určité dílčí záležitosti zastoupit (na základě smlouvy). Smluvní zastoupení nevylučuje primární odpovědnost správce dědictví za řádný výkon správy.*“⁹⁶ Zůstavitel může taktéž v závěti určit konkrétní pokyny, kterými se správce pozůstalosti má při správě řídit (viz ustanovení § 1558 ObčZ). Těmito pokyny má správce pozůstalosti povinnost se řídit (nestane-li se něco nepředpokládaného, např. místo opravy střechy domu, je potřeba její rekonstrukce z důvodu záplav). Pokud zůstavitel neudělí v závěti správci pozůstalosti žádní

⁹⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1624

⁹⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1625

pokyny, platí, že správce pozůstalosti vykonává, tzv. prostou správu pozůstalosti. Prostá správa slouží pouze k zachování majetku.

Pokud by došlo k situaci, kdy je v závěti povolán jak vykonavatel závěti, tak správce pozůstalosti (nebo její části), a v závěti nejsou uvedeny pokyny, kterým se má správce pozůstalosti při správě řídit, je povinen dbát pokynů, které mu udělí vykonavatel závěti (viz ustanovení § 1558 ObčZ). Vzájemná práva a povinnosti vykonavatele závěti a správce pozůstalosti se posoudí podle ustanovení o příkazu.

Na funkci správce pozůstalosti je na rozdíl od funkce vykonavatele závěti pohlíženo, jako na úplatnou funkci. Správci pozůstalosti totiž náleží jak odměna, tak i náhrada hotových výdajů (viz ustanovení § 24 notářského tarifu – Správce pozůstalosti má nárok na náhradu hotových výdajů účelně vynaložených při správě pozůstalosti). Dle ustanovení § 22 notářského tarifu je základem odměny správce pozůstalosti obvyklá cena aktiv pozůstalosti, k jejichž správě byl správce pozůstalosti ustanoven. Odměnu a hotové výdaje jsou povinni uhradit správci pozůstalosti dědici, a to i pokud byl správce pozůstalosti jmenován soudem.

Dále dle ustanovení 1556 odst. 2 ObčZ platí, že projev vůle, kterým byl správce pozůstalosti povolán, lze zrušit stejným způsobem, jakým se zrušuje závěť. Těmito způsoby jsou např. odvolání závěti či zničení závěti. O způsobu zrušení závěti bude pojednáno v další kapitole. Správce pozůstalosti nemusí být ustanoven pouze v závěti, ale taktéž v samostatné listině, tzv. listina o povolání správce pozůstalosti sepsaná ve formě notářského zápisu. I tato listina musí být notářem, který tuto listinu sepsal, bezodkladně zapsána do Evidence právních jednání pro případ smrti. Listina o zrušení povolání správce pozůstalosti nemusí být s ohledem na výše citované ustanovení (tj. ustanovení § 1556 odst. 2 občanského zákoníku) sepsána ve formě notářského zápisu.

Správce pozůstalosti se správy ujme, je-li mu známo, že byl povolán, jakmile se dozví o zůstavitelově smrti. Zjistí-li až soud, že byl správce pozůstalosti povolán, vyrozumí ho o tom. Pokud je tedy správci pozůstalosti známo, že ho zůstavitel do funkce povolal a dozví se o jeho smrti, ujme se správy pozůstalosti. Pokud mu však toto známo není (ať už smrt zůstavitele či že ho zůstavitel povolal do funkce správce pozůstalosti), je o tom vyrozuměn soudem. Správce pozůstalosti má právo výkon funkce odmítnout, je však potřeba, aby o tom vyrozuměl příslušný soud.

Pokud je správce pozůstalosti ustanoven až soudem v samotném řízení o pozůstalosti, ujímá se správce své funkce dnem následujícím po dni, kdy mu bylo doručeno usnesení o jeho ustanovení.

Dle ustanovení § 1559 ObčZ může správce pozůstalosti z funkce kdykoliv odstoupit; odstoupení je účinné, dojde-li soudu. Výkon funkce je zcela dobrovolný a nikdo není povinen v této funkci setrvávat, pokud nechce. Pokud se správce pozůstalosti rozhodne, že již nadále tuto funkce nechce vykonávat, oznámí to příslušnému soudu, a funkce zaniká okamžikem, kdy odstoupení soudu došlo. Může být tedy zasláno jak soudnímu komisaři, tak soudu, který příslušného soudního komisaře pověřil k projednání pozůstalosti. Taktéž je možné, že správce pozůstalosti oznámí soudu své odstoupení z funkce ústně do protokolu. Soud nezkoumá důvody, které vedly správce pozůstalosti k odstoupení z funkce, pouze přijme jiné opatření pokud, je to potřeba, tj. jmenuje nového správce pozůstalosti (nebo její části). Činnost správce pozůstalosti končí také úmrtím správce, právní mocí rozhodnutí soudu o prohlášení správce za nezvěstného nebo za mrtvého, právní mocí rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti správce či správní mocí rozhodnutí o úpadku správce.

Soud má možnost dle ustanovení § 1560 ObčZ vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti odvolat a to i bez návrhu, poruší-li vykonavatel závěti nebo správce pozůstalosti závažně své povinnosti, není-li schopen své povinnosti řádně plnit nebo je-li pro to jiný vážný důvod. Povinnosti správce pozůstalosti jsou uvedeny v ustanoveních § 1678-1680 občanského zákoníku. *„Správcovou povinností je s péčí řádného hospodáře vykonávat prostou správu pozůstalosti nebo její části, pečovat o udržení a případně i rozmnožení spravované pozůstalosti, dodržovat pokyny vykonavatele závěti, soudu (např. vyhotovit seznam pozůstalostního majetku) a potažmo i dědiců a vést spolehlivé záznamy o své činnosti.“*⁹⁷ Je na příslušném soudu, aby posoudil, zda správce pozůstalosti porušil své povinnosti a v jaké míře. Návrh na odvolání správce pozůstalosti je oprávněn podat každý, kdo na tom prokáže právní zájem (např. společník o obchodní společnosti, ve které má zůstavitel také podíl). *„Zákon upravil vyvratitelnou právní domněnku, že jedná*

⁹⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1627

nedbale, kdo není této péče schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky (§ 159 odst. 1 občanského zákoníku), např. neodstoupí z funkce správce pozůstalosti. Správce uplatňuje při prosté správě všechna práva týkající se spravovaného majetku a řádně s ním hospodaří. Správce nesmí samostatně rozhodnout o změně účelu spravovaného majetku, neboť cílem správy pozůstalosti (správy prosté) je zachování majetku, uchování stavu, jaký tu byl v okamžiku smrti zůstavitele.“⁹⁸

Z ustanovení § 1677 ObčZ vyplývá, že pokud je povolán vykonavatel nebo správce pozůstalosti spravuje pozůstalost až do potvrzení nabytí dědictví správcem pozůstalosti, jinak vykonavatel závěti. Nepovolal-li zůstavitel žádného z nich, spravuje pozůstalost dědic; je-li dědiců více a neujednájí-li si nic jiného, spravují pozůstalost všichni dědicové. Je-li pro to vážný důvod, nařídí soud jiné opatření.

„Právní režim platný v období mezi dnem smrti (prohlášením za mrtvého) zůstavitele a dnem právní moci rozhodnutí soudu o dědictví (popř. jiného skončení řízení o pozůstalosti nebo nařízení likvidace pozůstalosti) se označuje jako „správa pozůstalosti“.“⁹⁹ Správa pozůstalosti tedy započíná okamžikem zůstavitelovy smrti a končí právní moci usnesení, kterým je potvrzeno nabytí dědictví dědicům.

Dle ustanovení § 1678 odst. 2 ObčZ platí, že kdo spravuje pozůstalost, poskytne z ní splátky na zaopatření osobám, které na ně mají právo, a doručí odkazovníkům zprávu o odkazech, které jim připadly. Dospělé odkazy vyrovná, schválí-li to soud. Osoby, které mají právo na zaopatření jsou např. ti, co mají právo na nutnou výživu, což jsou potomci zůstavitele, kteří nedědí a ani nemají právo na povinný díl (viz ustanovení § 1665 občanského zákoníku) nebo např. ti, co mají právo na slušnou výživu, což je např. pozůstalý manžel (ten má právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela) nebo např. těhotná vdova, ta má právo na slušnou výživu až do konce šestého týdne po porodu. A též má správce pozůstalosti povinnost informovat odkazovníky o odkazech.

⁹⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi, 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 180

⁹⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 493

4.2 Náhradnictví a svěřenské nástupnictví

Institut náhradnictví je upraven v ustanoveních § 1507-1511 ObčZ a institut svěřenského nástupnictví je upraven v ustanoveních § 1512-1524 občanského zákoníku. Jedná se o instituty dědického práva, které spolu velmi úzce souvisí, spojují je určité společné rysy, ale ve své podstatě se navzájem značně odlišují. „Společným rysem je, že v obou případech zůstavitel ustanovuje svému dědici další osobu, která ho má jako dědice za určitých podmínek nahradit. V případě náhradnictví ustanovuje zůstavitel svému dědici náhradníka, který má na místě dříve ustanoveného dědice dědit, kdyby tento na prvním místě ustanovený dědic dědit nemohl nebo nechtěl. V případě svěřenského nástupnictví ustanovuje zůstavitel svému dědici nástupce, který má v určitém případě nastoupit na jeho místo.“¹⁰⁰

Dle důvodové zprávy je náhradnictví buď obecné, anebo svěřenské. Účelem obecného náhradnictví (vulgární substitute) je určit, kdo bude dědit v případě, že se povoláný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, či pro případ, že se jí dožije, ale nebude s to dědit pro nezpůsobilost, anebo dědictví odmítne apod. Svěřenské nástupnictví (fideikomisární substitute) zavazuje dědice, který dědictví přijal, přenechat pozůstalost jiné osobě jako dalšímu dědici (svěřenskému nástupci), nastane-li událost určená v pořízení pro případ smrti.

Co se týká institutu náhradnictví, ten sice nebyl v občanském zákoníku z roku 1964 upraven, avšak jeho existence a vůbec možnost uvést dědici náhradníka byla dovozena judikatorně (např. NS R I 205/31 (Vážný 10665): Substituční případ nastává, nenabude-li napřed v závěti obmyslený dědic dědictví ať ze zákona, ať ze závěti.). Právní úprava svěřenského nástupnictví v občanském zákoníku z roku 1964 též chyběla a nebylo možné, ani judikatorně dovodit existenci a možnost upravit v závěti svěřenské nástupnictví, neboť jakékoliv podmínky, které byly obsaženy v závěti, neměli právní následky (viz ustanovení § 478 ObčZ 1964).

4.2.1. Náhradnictví

Náhradnictví se označuje (zejména v odborné literatuře) i pojmy obecná nebo vulgární substitute. Obecně se náhradnictvím rozumí zůstavitelovo nařízení, že

¹⁰⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 155

v případě, kdy pozůstalost nenabude jím ustanovení dědic - institut (a to např. z důvodu, že zemřel nebo se stal dědicky nezpůsobilým), má pozůstalosti připadnout jinému dědici – tj. náhradníkovi nebo substitutovi. Dle ustanovení § 1507 ObčZ lze i náhradníkům povolovat postupně další náhradníky a dále platí, že povolá-li zůstavitel takto několik náhradníků dědí ten, který je ve výčtu nejbližší osobě, která dědictví nenabyla.

Substituce obecná jest vlastně institucí doloženou výminkou odkládací.¹⁰¹ Tedy, že obecné náhradnictví – tzv. vulgární substituce je založeno na odkládací podmínce, neboť dědické právo substituta je závislé na tom, zda bude dědit institut, a dále je potřeba, aby substitut přežil zůstavitele a byl dědicky způsobilý. „Při obecném náhradnictví substitut nastupuje na místo instituta (nikoli jako v případě svěřenského nástupnictví po něm) a z tohoto důvodu je dědické právo substituta shodné s dědickým právem instituta a náleží mu, co mu bylo zůstavěno ode dne vzniku dědického práva (od zůstavitelovy smrti), neboť ten, kdo byl povolán před substitutem, vůbec nenabyl právo, které mu bylo zůstavěno a nemůže mít žádné nároky na zůstavitelovy věci (ani na užitky věci) do doby, než substitut nabude dědictví.“¹⁰²

S odkazem na ustanovení § 1508 ObčZ lze v závěti zřídit náhradnictví pro případ, že by povolovaná osoba dědit nechtěla nebo pro případ, že by povolovaná osoba dědit nemohla. Pokud zůstavitel v závěti neuvede, který z případů měl na mysli a pouze obecně povolá náhradníka, má se za to, že náhradnictví bylo zřízeno pro oba tyto případy. V prvním případě se jedná o situaci, kdy povolovaný dědic dědictví nenabyl, protože nechtěl, se jedná o situaci, kdy tato povolovaná osoba ve lhůtě k tomu určené dědictví odmítla nebo se předem zřekla smlouvou se zůstavitelem svého dědického práva (viz ustanovení § 1484 ObčZ). Ve druhém případě se jedná o situaci, kdy povolovaný dědic dědictví nenabyl, protože dědit nemohl, a to z toho důvodu, že byl např. platně vyděděn, stal se dědicky nezpůsobilým, zemřel před zůstavitelem či současně s ním, popř. o něm zůstavitele dle ustanovení § 1649 odst. 2 ObčZ prohlásil, že dědictví nenabude. „Význam tohoto rozlišování lze demonstrovat na

¹⁰¹ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J., *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint původního vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 136

¹⁰² FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 118

*situaci, kdy zůstavitel zřídí náhradnictví pouze pro případ, kdy povolaná osoba dědit nechtěla a tato osoba zemře před zůstavitelem. Náhradník nenastoupí a bude postupováno podle ustanovení o uvolněném dědickém podílu, bude-li pro to splněna některá z podmínek, uvedených v § 1504, v opačném případě nabudou podíl dědici ze zákona.*¹⁰³

Zásadní podmínky k tomu, aby se náhradník stal dědicem je tedy zejména skutečnost, že je způsobilým dědicem a přežije zůstavitele, neboť i on nabývá dědické právo smrtí zůstavitele.

Dle ustanovení § 1509 ObčZ platí, že omezení uložená dědici postihují také náhradníka, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli, že se tato omezení vztahují jediné k osobě dědice, nebo plyne-li to z povahy věci. Např. se může jednat o situaci, kdy povinnost uloženou zůstavitelem není schopen náhradník splnit, neboť nemá potřební fyzické předpoklady, nemá dostatečné umělecké nadání apod.

V závěti je možné též za náhradníky povolát spoludědice a v ustanovení § 1510 ObčZ jsou řešeny případy, jak provést výpočet dědických podílů. Dle věty první tohoto ustanovení platí, že jsou-li za náhradníky povoláni samotní spoludědicové, má se za to, že zůstavitel chtěl podělit náhradníky v takovém poměru, v jakém podělil dědice. Jedná se o vyvratitelnou domněnku, takže lze dokázat jiný úmysl zůstavitele. Uvolněný dědický podíl se tedy rozdělí mezi ostatní spoludědice poměrem, jaký plyne ze vzájemného poměru jejich dědický podílů. Dle věty druhé tohoto ustanovení platí, že je-li za náhradníka povolán mimo spoludědice ještě někdo jiný, pak neprojeví-li zůstavitel jinou vůli, případně uvolněný podíl všem rovným dílem.

Zánik náhradnictví je upraven v ustanovení § 1511 ObčZ, v prvním odstavci se uvádí, že nabude-li povolaný dědic dědictví, náhradnictví zanikne. Jedná se o nejčastější zánik náhradnictví. *„Také nabude-li dědictví náhradník dědice, zanikne tím náhradnictví dalších náhradníků, kteří následují v řadě za ním. Náhradnictví ovšem může zaniknout i z dalších důvodů. Patří k nim případy, když náhradník zemře před zůstavitelem nebo současně s ním, když se dědického práva zřekne,*

¹⁰³ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 152

odmítne-li dědictví, stane-li se dědicky nezpůsobilým nebo když bude, v případě nepominutelného dědice, platně vyděděn. K zániku náhradnictví dochází přímo ze zákona. „¹⁰⁴

Ve druhém odstavci ustanovení § 1511 ObčZ se uvádí, že neprojevili-li zůstavitel jinou vůli, zanikne náhradnictví, které zůstavitel zřídil svému dítěti v době, kdy nemělo potomky, zanechá-li toto dítě potomky způsobilé dědit. To platí i tehdy, zřídí-li zůstavitel náhradnictví jinému svému potomku v době, kdy tento potomky nemá. K tomu, aby obecné náhradnictví zaniklo je potřeba, aby byly splněny dvě podmínky – první je taková, že dítě, kterému zůstavitel povolal náhradníka zanechalo potomky (v tomto případě nezáleží na tom, zda se jedná o děti pokrevní nebo nezrušitelně osvojené) a druhá podmínka, je taková, že zanechaní potomci nejsou dědicky nezpůsobilí, nebyli platně vydědění nebo se nezřekli předem smlouvou se zůstavitelem svého dědického práva.

*„Zůstavitel může zabránit tomu, aby obecné náhradnictví zaniklo ze zákona, a to tím, že projeví jinou vůli, tedy výslovně prohlásí, že obecní náhradnictví jím zřízené trvá i tehdy (nezaniká), zanechá-li jeho dítě (potomek) potomky, kteří jsou způsobilí dědit.“*¹⁰⁵

4.2.2. Svěřenské nástupnictví

Svěřenské nástupnictví neboli tzv. fideikomisární substitute je institutem dědického práva, kdy jsou povolání dva dědici, tedy dědic přední, který dědictví nabude jako první, a dědic následný (tzv. svěřenský nástupce). Jedná se podobně jako obecné náhradnictví o zůstavitelem stanovenou posloupnost dědiců. Dle ustanovení odst. 1 § 1512 ObčZ může zůstavitel nařídit, že dědictví má přejít po smrti dědice nebo v určitých jiných případech na svěřenského nástupce jako následného dědice. Povolání za svěřenského nástupce se považuje i za povolání za náhradníka. Dle ustanovení odst. 2 výše uvedeného ustanovení platí, že je-li zůstavitelovo nařízení do té míry neurčité, že nelze zjistit, zda povolal náhradníka, nebo svěřenského nástupce, považuje se jeho nařízení za povolání náhradníka.

¹⁰⁴ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV. 2. Vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 117

¹⁰⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář.* 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 125

Jinými případy uvedenými v odst. 1 výše uvedeného ustanovení se rozumí případy uvedené v ustanovení § 1513 ObčZ, tedy když: a) zůstavitel povolá svému dědici dědice a zakáže-li dědici, aby o zanechaném jmění pořizoval, b) povolá-li zůstavitel za dědice někoho, kdo v době smrti zůstavitele ještě není (např. dítě, které se narodí v budoucnu), c) povolá-li zůstavitel dědice s podmínkou (např. následný dědic nabude dědictví, až vystuduje vysokou školu) nebo na určitou dobu (např. následný dědic má nabýt dědictví až za 5 let od smrti zůstavitele).

„Pokud pomine odsunutí dědického práva následného dědice, bude přední dědic (nebo jeho dědici, pokud zemřel před ním, než nastal případ, pro nějž bylo zřízeno svěřenské nástupnictví) povinen vydat mu nabyté dědictví, zatížené svěřenským nástupnictvím), jak určit zůstavitel v závět nebo v dědické smlouvě.“¹⁰⁶

Za předního dědice se označuje dědic, která je zůstavitelem určena, že má být jeho dědicem první v pořadí, také lze za předního dědice určit též osobu, která dědí před kterýmkoliv následným dědicem. Přední dědic nabývá dědictví smrtí zůstavitele a také musí být v době jeho smrti způsobilým dědicem. Za následného dědice se označuje osoba, kterou zůstavitel ustanovil jako svého dědice, ale dědictví má nabýt až po uplynutí určité doby od zůstavitelovy smrti, popř. po splnění určité podmínky, od předního dědice. *„Dědické právo následného dědice může být odloženo buď stanovením podmínky (odkládací či rozvazovací), nebo doložením času (odkládacím či rozvazovacím) nebo jiným způsobem.“¹⁰⁷*

V ustanovení § 1514 ObčZ se stanovuje že, jsou-li všichni svěřenští nástupci zůstavitelovými současníky, není omezena řada, ve které po sobě mají svěřenští nástupci následovat. Za zůstavitelovy současníky označujeme osoby, které v době zůstavitelovy smrti právně existují, ať už se jedná o fyzické osoby nebo právnické osoby. Takto určené svěřenské nástupnictví je však potřeba volit s rozmyslem, aby nedošlo k situaci, kdy podmínky pro nabytí dědictví svěřenských nástupců nastávaly velmi krátce po sobě a k tomu pověřený pozůstalostní soud, by poté ani nestihl v rozumné době tato pozůstalostní řízení projednávat.

¹⁰⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 155

¹⁰⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1486

Na žádost svěřenského nástupce dědic sestaví bez zbytečného odkladu a za jeho přítomnosti v písemné formě inventář všeho, co děděním nabyt, uvede v něm den sestavení a vydá ho svěřenskému nástupci. Na žádost svěřenského nástupce musí být podpis dědice na inventáři úředně ověřen (viz ustanovení odst. 1 § 1520 ObčZ). Taktéž může svěřenský nástupce požadovat, aby byl inventář sestaven ve formě veřejné listiny, tj. notářského zápisu. Náklady na sestavení inventáře jdou k tíži dědictví. *„Lze tedy mít za to, že tyto náklady mohou být uhrazeny z majetku nabytého předním dědicem, zatíženého svěřenským nástupnictvím. Nebudou-li v něm na to prostředky, bude náklady hradit přední dědic a budou vypořádány při projednání pozůstalosti, které proběhne, jakmile pomine odsunutí dědického práva a následného dědice.“*¹⁰⁸

Z ustanovení § 1521 ObčZ vyplývá, že přední dědic, kterému nebylo zůstavitelem svěřeno volné nakládání s dědictvím, se jako poživatel má zdržet takového nakládání s věcí, který by mařilo nebo omezovalo práva svěřenského nástupce. Tedy nesevěřil-li zůstavitel při nařízení svěřenského nástupnictví dědici právo s dědictvím volně nakládat, je vlastnické právo k tomu, co nabyt děděním, jakož i k tomu, co nabyt náhradou za zničení, poškození nebo odnětí věci z dědictví, omezeno na práva a povinnosti poživatele. Toto neplatí, pokud by byla věc z dědictví zcizena nebo zatížena na účelem úhrad zůstavitelových dluhů. Dispozici s majetkem dále upravuje ustanovení § 1522 ObčZ, ve kterém se v odst. 1 uvádí, že nesevěřil-li zůstavitel při nařízení svěřenského nástupnictví dědici právo s dědictvím volně nakládat, může dědic zcizit nebo zatížit věc z toho, co děděním nabyt, jen se souhlasem svěřenského nástupce; souhlas vyžaduje formu veřejné listiny. Dále se v tomto ustanovení v odst. 2 uvádí, že je-li vzhledem k péči řádného hospodáře potřebné věc zatížit nebo zcizit, může soud na návrh dědice souhlas svěřenské nástupce nahradit. Rozhodne-li soud, že věc bude zatížena nebo zcizena za úplatu, určí, jak se naloží s výtěžkem; přitom vezme zřetel na oprávněné zájmy svěřenského nástupce. *„Rozdíl mezi oběma ustanoveními spočívá v tom, že v případě odst. 2 na rozdíl od odstavce 1 lze souhlas svěřenského nástupce nahradit soudním rozsudkem. V tomto případě musí soud přihlídnout i k oprávněným zájmům svěřenského nástupce. Soud rozhoduje na návrh předního dědice, zváží*

¹⁰⁸ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 136

*také důvody, které vedly svěřenského nástupce k odmítnutí poskytnout souhlas a určí, jak bude naloženo s výtěžkem.*¹⁰⁹

Svěřenský nástupce má právo požadovat, náleží-li do dědictví věc přinášející plody nebo užitky, aby soud stanovil způsob a rozsah hospodaření s věcí nebo požívání věci. Plodem je obecně vše, co věc pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým účelovým určením a přiměřeně k němu, ať s přičiněním člověka nebo bez něho. Užitky se rozumí to, co věc pravidelně poskytuje ze své právní povahy.

Pokud se vlastník věci a věc, kterou přední dědic nabyt zapisuje do veřejného seznamu (jako je např. katastr nemovitostí), zapíše se do veřejného seznamu i svěřenské nástupnictví. Pokud by došlo k situaci, kdy by věc a svěřenské nástupnictví ve veřejném seznamu byly zapsány a přední dědic by naložil s věcí, kterou nabyt z dědictví, způsobem mařícím nebo omezujícím práva svěřenského nástupce, aniž s tím svěřenský nástupce souhlasil, nemělo by to vůči svěřenskému nástupci právní účinky. Pokud se věc, kterou přední dědic z dědictví nabyt, nezapisuje do veřejného seznamu, a tento dědic by naložil s věcí způsobem mařícím nebo omezujícím práva svěřenského nástupce, aniž s tím svěřenský nástupce souhlasil, má svěřenský nástupce právo domáhat se podle ustanovení o relativní neúčinnosti, aby soud určil, že právní jednání není vůči němu právně účinné. Tato pravidla mají za cíl ochránit následného dědice.

Zánik svěřenského nástupnictví je upraven mimo jiné v ustanovení § 1515 ObčZ, kdy v odst. 1 se uvádí, že je-li povoláno více svěřenských nástupců, z nichž někteří v době smrti zůstavitele jako osoby ještě neexistují, zanikne svěřenské nástupnictví, jakmile jmění nabude první svěřenská nástupce z těch, kteří nebyli zůstavitelovými současníky. Dále dle odst. 2 tohoto ustanovení svěřenské nástupnictví zanikne nejpozději uplynutím sta let od smrti zůstavitele, a to i když nařídil delší dobu. Z tohoto však existuje výjimka, pokud má svěřenský nástupce nabyt dědictví nejpozději při smrti dědice žijícího v době zůstavitelovy smrti, zanikne svěřenské nástupnictví teprve, až první ze svěřenských nástupců nabude dědictví po tomto dědici. K zániku svěřenského nástupnictví dochází též dle

¹⁰⁹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 139

ustanovení § 1516 ObčZ tehdy, není-li již žádný ze svěrenských nástupců, nebo nenastane-li případ, pro který byl zřízen. Také může dojít k zániku svěrenského nástupnictví za situace, kdy všichni svěrenští nástupci dědictví odmítnou, nebo když nenastane případ, pro který bylo svěrenské nástupnictví zřízeno (svěrenský nástupce se nenarodí, nebo nevystuduje nikdy vysokou školu).

Taktéž dle ustanovení § 1517 ObčZ zaniká svěrenské nástupnictví v rozsahu povinného dílu, povolal-li zůstavitel svěrenského nástupce svému nezletilému dítěti nezpůsobilému pořizovat a nabude-li poté pořizovací způsobilost. Musí se tedy jednat o dítě mladší patnácti let. Přednímu dědici nebo jeho dědicům tak musí zůstat majetek rovnající se svojí hodnotou povinnému dílu a k ostatnímu majetku zůstavitele zůstane zachováno svěrenské nástupnictví.

Dle ustanovení § 1518 ObčZ zanikne svěrenské nástupnictví, které zřídil svému dítěti v době, kdy nemělo potomka, zanechá-li dítě potomka způsobilého dědit, a to pouze v případech, kdy není zřejmá jiná vůle zůstavitele. Toto platí i tehdy, zřídí-li zůstavitel svěrenské nástupnictví jinému svému potomku v době, kdy ten potomka nemá. *„Toto ustanovení vychází z toho, že zůstavitel zřídil svému bezdětnému dítěti (nerozhoduje zda bylo zletilé nebo nezletilé) nebo jinému svému potomku (např. vnukovi) svěrenské nástupnictví v době, kdy nemělo potomka, a učinil tak právě z toho důvodu, že jeho dítě dědice v první dědické třídě nemá a předpokládá se, že kdyby toto dítě v době pořízení závěti děti mělo, zůstavitel by institut svěrenského nástupnictví nevyužil.“*¹¹⁰

Dalším případem, kdy může dojít k zániku svěrenského nástupnictví je situace, kdy povolá zůstavitel svěrenského nástupce osobě, která není způsobilá pořizovat pro omezení svéprávnosti, nabude-li tato osoba pořizovací způsobilosti, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli (viz ustanovení § 1519 ObčZ). Pokud tedy osoba, které byl povolán svěrenský nástupce, nabude opět pořizovací způsobilosti, svěrenské nástupnictví zanikne, pokud by si toto zůstavitel nepřál, musí výslovně projevit.

K zániku svěrenského nástupnictví též bezesporu dojde, pokud bude k dědění povolán dědic s nemožnou odkládací podmínkou, nebo když bude

¹¹⁰ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 134

svěřenské nástupnictví navázáno na nemožnou rozvazovací podmínku týkající se předního dědice. Taktéž dojde k zániku svěřenského nástupnictví, pokud zanikne věc, k níž se toto právo váže. Dále dle ustanovení § 200 písm. a) zákona o zvláštních řízeních soudních dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti zanikají dědická práva zůstavitelových dědiců, tedy i svěřenského nástupce.

„Zanikne-li svěřenské nástupnictví, stane se přední dědic nebo poslední svěřenský nástupce natrvalo vlastníkem zděděného majetku, neomezeným již pouze na požívání a bude také o něm moci libovolně pořizovat.“¹¹¹

¹¹¹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 165

4.3. Povinný díl

Nepominutelnému dědici náleží dle ust. 1642 ObčZ povinný díl. Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci. „*Děti zůstavitel se rozumějí nejbližší potomci zůstavitele v prvním stupni příbuzenství (§773). Potomky dětí se rozumějí vzdálenější potomci zůstavitele ve druhém, případně dalších stupních příbuzenství, tedy zůstavitelovi vnuci, pravnuci atd.*“¹¹²

Existuje několik případů, kdy potomek zůstavitele nedědí, jsou jimi tyto případy: a) potomek zemřel před zůstavitelem nebo současně s ním, b) potomek je dědicky nezpůsobilý, c) potomek se platně zřekl svého dědického práva a toto zřeknutí bylo upraveno takovým způsobem, že nepůsobí proti jeho potomkům, c) k potomku se v řízení o pozůstalosti nepřihlíží. Za jakých okolností se k dědici nepřihlíží je popsáno v ust. § 1671 ObčZ, tedy že dědic neuplatnil své dědické právo před soudem ve lhůtě, kterou soud stanovil a v takovém případě, dědici nezaniká jeho dědické právo, avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží. To platí též o dědickém neznámého dědice, dědice neznámého pobytu, který byl o svém právu vyrozuměn vyhláškou soudu a v určené lhůtě o sobě nedal vědět.

Nepominutelným dědicům tak náleží část majetku, která náleží do pozůstalosti, tato část se nazývá povinný díl. Nepominutelnému dědici vzniká právo na povinný díl smrtí zůstavitele. Toto právo vzniká v případě, že byl zůstavitelovým pořízením pro případ smrti opomenut, resp. v případě, že zůstavitelovým pořízením pro případ smrti se nedostane nepominutelnému dědici povinný díl ve stanovené výši např. v podobě dědického podílu anebo odkazu, má nepominutelný dědic právo na povinný díl a požadovat jeho vyplacení v penězích, nedojde-li s dědici k jiné dohodě. Opomenutí nepominutelného potomka v pořízení pro případ smrti nezpůsobuje jeho neplatnost.

Výše povinného dílu je dána ze zákona v ust. 1643 ObčZ, dle tohoto platí, že je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý,

¹¹² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, 1589 s.

musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Zletilost je posuzována ke dni smrti zůstavitele.

Povinný díl může být dle ust. 1644 ObčZ zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen. Dále platí, že k nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl, se nepřihlíží. Zůstaví-li nepominutelnému dědici více než povinný díl, vztahuje se takové nařízení, učinil-li je zůstavitel v pořízení pro případ smrti, jen na část, která přesahuje hodnotu povinného dílu. To neplatí, zemřel-li nepominutelný dědic před zůstavitelem, nebo nedědí-li z jiného důvodu. Zůstavitel také může nepominutelnému dědici uložit, aby se rozhodl pro to, co se mu zůstává s omezením nebo pro povinný díl.

Dle ust. 1645 ObčZ se stanoví, že kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, kdo je nezpůsobilý dědit nebo kdo byl zůstavitelem vyděděn, právo na povinný díl nemá, ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen.

Pro stanovení povinného dílu se majetek v pozůstalosti sepíše a odhadne; dluhy zůstavitele a závady, které na majetku vázly již v době zůstavitelovy smrti, se od hodnoty majetku odečtou. Při vypočtení povinného dílu se k pozůstalosti připočte, co se započítává na povinný díl podle § 1660 ObčZ a § 1661 ObčZ. Nepominutelný dědic má právo být při odhadu, vznášet dotazy a uplatňovat připomínky. Podle ust. § 1660 ObčZ se na povinný díl započte vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením a dále se na povinný díl započte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, ledaže zůstavitel přikáže, aby se započtení provedlo za delší dobu; potomku se kromě toho započte i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek. Při započtení se však nepřihlíží k obvyklým darováním. A dále podle ust. § 1661 ObčZ se na povinný díl potomka započte to, co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započtením podnikání; na povinný díl se započte i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka. Stalo-li se tak dříve než v posledních třech letech před zůstavitelovou smrtí, provede se započtení, pokud zůstavitel neprojeví opačnou

vůli. Potomkovi, který vstupuje na místo svého předka, se započte na povinný díl i to, co takto dostali od zůstavitele jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje.

4.6. Vydědění

„Vydědění se rozumí zůstavitelův projev učiněný za podmínek daných pro platné poslední pořízení, jímž se nepominutelnému dědicovi odnímá zcela nebo zčásti povinný díl (necht' se tím nepominutelný dědic vylučuje z posloupnosti zákonné vůbec nebo jen z práva na povinný díl).“¹¹³. Jednotlivé zákonné důvody vydědění jsou vyjmenovány v ust. 1646 a § 1647 ObčZ. Ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vydědění z jeho práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v jeho právu zkrátit. Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který: a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl, c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo d) vede trvale nezřízený život.

Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen. Dle ust. 1646 odst. 3 ObčZ platí, že přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z dědického práva.

Taktéž může zůstavitel vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Učinit to může však jen tak, že tento jeho povinný díl zůstaví dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům. „Prohlášení o vydědění umožňuje zůstaviteli zbavit své dítě nebo dalšího svého potomka (§ 1643 odst. 1) dědického práva a práva na povinný díl b případech, kdy by měl dědit někdo, jehož chování vůči zůstaviteli bylo v příkrém rozporu s dobrými mravy a obecně uznávanými představami společnosti o tom, jak se má chovat budoucí potenciální dědi k zůstaviteli.“¹¹⁴

V případě, že zůstavitel nevyсловí důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.

¹¹³ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 357 s.

¹¹⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka.* 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, 128-129 s.

Taktéž platí, že nepominutelný dědic vyděděný neplatně má právo na povinný díl; byl-li zkrácen na čisté hodnotě povinného dílu, má právo na jeho doplnění.

Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť. O způsobech zrušení závěti bude pojednáno v následující kapitole.

5. Zrušení závěti

Dle ustanovení § 1494 ObčZ je závěť odvolatelný projev vůle, tedy pořizovatel závěti má právo kdykoliv pořízenou závěť zrušit, a to jak, v celém jejím rozsahu, tak v její určité části (viz ustanovení § 1575 odst. 1 ObčZ). Dle ustanovení § 1575 odst. 2 ObčZ se závěť zrušuje odvoláním nebo pořízením pozdější závět. „*Zrušením závěti rozumíme osobní projev vůle pořizovatele závěti směřující ke zrušení platnosti závěti.*“¹¹⁵ Jednotlivé způsoby zrušení závěti upravuje pododdíl čtvrtý v ustanoveních § 1575-1581 občanského zákoník a níže si je podrobně rozebereme.

a) Pořízení nové závěti

Pořízení nové závěti jako způsob zrušení závěti je upraven v ustanovení § 1576 ObčZ, tedy dle tohoto ustanovení platí, že pořízením pozdější závěti se dřívější závěť ruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát.

Zůstavitel může za svého života postupně pořídit neomezené množství závětí, a to zejména v souvislosti s tím, jak se postupně mění jeho rodinné a majetkové poměry. „*Protože závěť, kterou zůstavitel pořídil naposledy před svojí smrtí, vystihuje jeho aktuální poslední vůli, je tradičně přijímána zásada, že dřívější (tedy starší) závěť se zrušuje závětí novější (pozdější), pokud co do obsahu nemůže vedle ní obstát.*“¹¹⁶ Ke zrušení dřívější závěti dochází ex lege přímo tím, že zůstavitel pořídí novější závěť, i když pořizovatel výslovně neuvede, že dřívější závěť zrušil. Je však potřeba podotknout, že k tomuto zrušení dojde pouze tehdy pokud je novější závěť platná. Později pořízená závěť nemůže vedle té dříve pořízené obstát jen tehdy, není-li z logických důvodů možná, aby bylo možné tyto dvě závěti uplatit zároveň (např. v dřívější závěti je uvedeno, že universálním dědicem zůstavitel stanovuje svoji sestru Janu Novákovou a v později pořízené závěti je uvedeno, že universálním dědicem zůstavitel stanovuje svého bratra Petra Nováka).

Jsou však i případy, kdy nedojde ke zrušení celé dříve pořízené závěti, např. v závěti zůstavitel uvede, že universálním dědicem veškerého jeho majetku

¹¹⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 81

¹¹⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 270

stanovuje svoji neteř Pavlu Novákovou, avšak v té později pořízené uvede, že dědicem jeho osobního automobilu Škoda Fabia, RZ: 1P1 2596, stanovuje svého synovce Karla Nováka, v takovém případě nedojde ke zrušení celé dříve pořízené závěti, avšak jen její části, resp. neteř Pavla Nováka zdědí vše kromě osobního automobilu.

„Rozdílná forma závěti není z hlediska platnosti zrušení podstatná a tak např. pozdější závěť holografní může zrušit dřívější závěť sepsanou ve formě veřejné listiny a naopak. Rozhodující je pouze skutečnost, kterou z více závětí zůstavitel pořídil později.“¹¹⁷

V souvislosti s tímto způsobem zrušení závěti je žádoucí uvést judikát Krajského soudu v Brně ze dne 26.7.1999, sp. zn. 18 Co 385/98, který stanovil, že: *„Platná závěť pozdější zrušuje závěť předcházející, pokud vedle ní nemůže obstát, již okamžikem, kdy byla zřízena. Na skutečnost, že závěť předcházející byla zrušena závětí pozdější, nemá žádný vliv, zda pozdější závěť existovala ještě v okamžiku smrti zůstavitele, nebo zda ji zůstavitel ještě za svého života odvolal, zrušil další závěti nebo zničil listinu, na niž byla závěť sepsána. Odvoláním, zrušením, či zničením pozdější závěti nedojde k obnovení závěti předcházející.“*

Pokud zůstavitel pořídí více závětí, tak pořízení novější nemusí být vždy nutně dostačující pro zrušení té dříve pořízené, pokud má tedy pořizovatel závěti v úmyslu tu dříve pořízenou v celém rozsahu zrušit, je potřeba, aby bylo pořízeno nejméně ve stejném rozsahu, v jakém bylo pořízeno v té dřívější. Jen za takové podmínky nebude moci ta dříve pořízená vedle té později pořízené obstát. Pokud však pořizovatel závěti pořídí jen o části pozůstalosti, přičemž v té dřívější pořídil o větší části pozůstalosti, popř. o veškeré pozůstalosti, pak ta dříve pořízená závěť zůstává v platnosti v té části, o které nebylo později pořízenou závětí pořízeno. Tímto způsobem tak dojde k odvolání té dříve pořízené již okamžikem pořízení té později pořízené. Avšak za jistých podmínek může dojít k obnovení platnosti té dříve pořízené závěti. Jedná se o situaci specifikovanou v ustanovení § 1580 občanského zákoníku, ve kterém se uvádí, že zruší-li zůstavitel novější závěť, ale dřívější uschová, má se za to, že dřívější závěť nepozbyla platnost a hledí se na ni,

¹¹⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 271-272

jako by nebyla zrušena. „Vzniká zde výkladový problém, zda zákonodárce chtěl založit vyvratitelnou právní domněnku (má se za to) nebo právní fikci (hledí se na platnosti dřívější závěti. Vzhledem k hlavní zásadě dědického práva, že vůli zůstavitele má být, pokud možnost co nejvíce vyhověno (§ 1494 odst. 2), se kloníme spíše k názoru, že úmyslem zákonodárce bylo uzákonit vyvratitelnou právní domněnku, která připouští důkaz opaku. Tento názor je rovněž v souladu s historickým výkladem tohoto ustanovení. V pozůstalostním řízení, případech ve sporném řízení o určení dědického práva, by mělo být možné prokázat, že zůstavitel si nepřál obnovení dřívější závěti.“¹¹⁸

b) Odvolání závěti

Ke zrušení závěti s konečnou platností je potřeba ji odvolat. K odvolání závěti může dojít několika způsoby, tj. 1) výslovné odvolání závěti, 2) odvolání závěti mlčky, 3) odvolání závěti sepsané ve formě notářského zápisu a 4) odvolání závěti v úřední úschově.

1) Výslovné odvolání závěti

Dle ustanovení § 1577 ObčZs e k výslovnému odvolání závěti vyžaduje projev vůle ve formě předepsané pro pořízení závěti, to znamená, že závěť lze odvolat v písemné formě soukromou listinou napsanou vlastní rukou zůstavitele, v písemné formě soukromou listinou nenapsanou vlastní rukou a se svědky a ve formě notářského zápisu. „Zrušení závěti pořízením v písemné formě může být provedeno i některým pořízením s úlevami podle § 1542 a násl., přičemž omezení platnosti dle § 1549 by patrně nemělo platit, takto zrušená závěť by neměla uplynutím lhůty obžít. Závěť pořízená v jedné formě může být odvolána závětí v jiné formě“.¹¹⁹

Stejně jako u pořízení závěti, tak i u jejího odvolání, platí, že se nikdo nemůže nikým nechat zastoupit, přípustné je pouze osobní jednání pořizovatele závěti. Totéž platí též pro pořizovací způsobilost, o které bylo pojednáno v kapitole XXX. Pokud by došlo ke zničení listiny obsahující závěť omylem, nešťastnou náhodou či by zničila tuto listinu jiná osoba než osoba pořizovatele, nemělo by to za následek

¹¹⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 -1720). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 27-278

¹¹⁹ ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV. 2. Vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 232

zrušení závěti. Toto by však muselo být prokázáno, a to pravděpodobně ve sporu o dědické právo, ve kterém by se osoba povoláná v takto zničené závěti za dědice svého dědického práva. Aby tedy došlo k výslovnému odvolání závěti je potřeba, aby byl tento úmysl pořizovatele závěti v textu závěti výslovně uveden. Je přípustné odvolat, jak veškeré pořízené závěti, tak i pouze některé. Například je možné uvést, Já, Ivan Novák, narozený 12.12.1991, bytem Sudoměřská 48, Praha 3, odvolávám všechny své závěti, které jsem do dnešního dne pořídil. A pokud by pořizovatel závěti měl v úmyslu odvolat pouze jednu konkrétní závěť je možné například uvést formulaci, Já, Ivan Novák, narozený 12.12.1991, bytem Sudoměřská 48, Praha 3, odvolávám závěť pořízenou vlastnoručně dne 25.5.2022.

2) Odvolání závěti mlčky

K odvolání závěti mlčky se dle ustanovení § 1578 ObčZ vyžaduje zničení listiny, na níž byla závěť napsána. Zničí-li zůstavitel jen jeden z několika stejnopisů závěti, nelze z toho ještě usuzovat na její odvolání. Dále platí, že porušil-li zůstavitel listinu jiným způsobem, nebo neobnovil-li závěť, ač ví, že listina byla zničena nebo ztracena, závěť se tím ruší, plyne-li z okolností nepochybně zůstavitelův zrušovací úmysl.

Dle Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2013, sp.zn. 21 Cdo 2242/2012, se zničením listiny obsahující závěť rozumí její roztrhání, spálení, vymazání textu, přeškrtnutí podpisu, to vše provedeno s úmyslem takovým jednáním závěť zrušit. Způsobů, jakým lze zničit listina obsahující závěť je nepochybně mnoho. *„Důležité je, aby buď tato listina byla fyzicky zničena, tj. přestala existovat, nebo aby byla natolik zjevně znehodnocena, že z tohoto znehodnocení bude patrné, že byla závěť odvolána (přeškrtnutí závěti apod.)“*¹²⁰ Pokud by závěť zrušila jiná osoba než pořizovatel této závěti, stala by se tato osoba nepochybně dědicky nezpůsobilou.

Pokud pořizovatel závěti vyhotoví několik stejnopisů závěti a zničí pouze některé, je pak potřeba se zabývat v řízení o pozůstalosti otázkou, zda měl pořizovatel závěti v úmyslu zničit všechny stejnopisy a některé nezničil pouze z opominutí, nebo neměl v úmyslu skutečně tuto závěť zrušit. *„Pokud pořizovatel závěti nezničí všechny stejnopisy závěti pouze z důvodu, že o existenci dalšího stejnopisu netušil,*

¹²⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 83

*je třeba vycházet z toho, že k odvolání závěti takto došlo a naopak, pokud pořizovatel závěti nezničil všechny stejnopisy závěti s vědomím, že ještě další stejnopis existuje, pak k odvolání závěti dojít nemohlo.*¹²¹

Pokud by došlo k situaci, že by byla závěť zničena, aniž by tak úmyslně provedl pořizovatel, nejedná se bez dalšího o odvolání závěti. Tedy i v případě, kdy je závěť někým fyzicky zničena, může se se stále jednat o platnou závěť. Jedná se např. o situaci, kdy je závěť zničena, aniž by o tom pořizovatel závěti věděl. Problém ovšem může nastat s prokazováním existence takové závěti v pozůstalostním řízení, pokud by mezi dědici nebyla shoda o tom, co bylo obsahem takové závěti a že vůbec existovala, měl by ten, kdo by se této závěti dovolával velice obtížnou pozici a bylo by velice složité prokazovat, že tuto závěť vůbec zůstavitel pořídil.

3) Odvolání závěti sepsané ve formě notářského zápisu

Dle ustanovení § 1579 ObčZ platí, že byla-li závěť pořízena ve formě veřejné listiny (tj. notářského zápisu), má zůstavitel právo požadovat kdykoli, aby mu závěť byla vydána; závěť lze vydat jen zůstaviteli osobně. Vydá-li se zůstaviteli závěť, považuje se za odvolanou; o tom zůstavitele poučí ten, kdo mu závěť vydal, a odvolání závěti i poučení poznamená na vydávané listině i ve svém spisu. Jak bylo popsáno v kapitole XXX závěť sepsaná ve formě notářského zápisu je bezodkladně po sepsání zaevidována do Evidence právních jednání pro případ smrti a je uložena ve sbírce notářských zápisů, k odvolání závěti sepsané ve formě notářského zápisu dochází tak dochází v okamžiku jejího vydání z této sbírky jejímu pořizovateli.

Závěť sepsanou ve formě notářského zápisu, lze samozřejmě zrušit i kterýmkoliv jiným způsobem pro zrušení závěti.

4) Odvolání závěti uložené v soudní a notářské úschově

Do soudní úschovy (a do úschovy bývalých státních notářství) se ukládaly závěti pořízené soukromou listinou do 1.1.1993. Od 1.1.1993, kdy vstoupil v účinnost notářský řád, se ukládají do notářské úschovy závěti pořízené soukromou listinou.

¹²¹ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 83

Notář má povinnost zaevidovat do Evidence právních jednání pro případ smrti závěť, kterou na žádost pořizovatele přijal do úschovy. O tomto přijetí listiny do úschovy sepisuje notář protokol dle ust. § 83 notářského řádu. Dle ustanovení § 84 má notář povinnost vydat závěť z notářské úschovy pouze jejímu pořizovateli. O vydání listiny se též sepisuje protokol a notář má povinnost provést výmaz údajů o závěti a o jejím pořizovateli z Evidence právních jednání pro případ smrti. Rozdíl oproti vydání závěti ve formě notářského zápisu a ve formě soukromé listiny je takový, že zatímco vydání závěti ve formě notářského zápisu se považuje za její výslovné odvolání, vydání závěti ve formě soukromé listiny se nepovažuje za její výslovné odvolání. Pokud má pořizovatel v úmyslu tuto závěť odvolat, může to učinit, kterýmkoliv způsobem, např. tuto závěť zničí (spálí ji v ohni aj.), pořídí závěť, ve která tuto výslovně odvolá apod.

Zrušit lze samozřejmě i závěť, která je stále uschována v notářské či soudní úschově.

6. Úloha notáře při zjišťování stavu a obsahu závěti v řízeních o pozůstalosti

Řízení o pozůstalosti je řízením nesporný, které je zahájeno dnem, kdy soud vydá usnesení o tom, že je příslušný notář jako soudní komisař pověřen k projednání pozůstalosti. Dle ustanovení § 101 odst. 1 z.ř.s. platí, že úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti provádí jako soudní komisař, kterého tím soud pověřil, není-li dále stanoveno jinak.

Notář jako soudní komisař po obdržení příslušného dědického spisu, ve kterém se zpravidla nachází pouze úmrtní list zůstavitele a usnesení soudu o jeho pověření, musí provést několik nezbytných úkolů. Tím dle mého nejdůležitějším je zjistit lustraci v Evidenci právních jednání pro případ smrti, zda zůstavitel zanechal nějaké pořízení právní jednání pro případ smrti. *„Evidenci právních jednání pro případ smrti podrobněji upravuje předpis Komory (Notářské komory České republiky) o Evidenci právních jednání pro případ smrti. Evidenci nahrazuje od 1.1.2014 dřívější Centrální evidenci závětí, protože při rekonstrukci soukromého práva došlo k výraznému rozšíření katalogu pořízení pro případ smrti.“*¹²² Tato evidence je neveřejná. Lustrace se provádí dálkovým přístupem skrze Centrální informační systém Notářské komory České republiky. Pojem právní jednání pro případ smrti je širší pojem než pojem pořízení pro případ smrti, neboť právními jednáními nejsou jen pořízení pro případ smrti, tak jak je vyjmenovává ustanovení v § 1491 ObčZ (tj. závět', dědická smlouva a dovětek), ale též další pořízení, ty jsou vyjmenovány v ustanovení § 35b notářského řádu, když je upraveno, že odst. 1, že v Evidenci právních jednání pro případ smrti se evidují listiny o těchto právních jednáních zůstavitele učiněných pro případ smrti: a) závěti, dovětku, dědické smlouvě, b) prohlášení o vydědění a prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalosti nenabude, c) příkázání započtení na dědický podíl, není-li takové příkázání obsaženo v závěti, d) povolání správce pozůstalosti, není-li povolán v závěti, e) smlouvě o zřeknutí se dědického práva, f) zrušení právních jednání podle písmen a) až e). *„V evidenci jsou tyto listiny vedeny, jen když byly pořízeny notářským zápisem nebo byly pořízeny jinou formou a*

¹²² KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 112

uloženy u notáře.“¹²³ Pokud notář zjistí, že je v této evidenci evidované nějaké právní jednání pro případ smrti, obrátí se na příslušného notáře (pokud je v úschově u notáře či pokud notář sepsal notářským zápisem pořízení pro případ smrti a je tedy v jeho sbírce notářských zápisů toto pořízení založeno), anebo na soud (pokud se nachází v úschově soudu) s žádostí o jeho publikaci. Dále se postupuje podle § 142 odst. 2 z.ř.s. a dožádaný notář či soud vyhotoví protokol a k němu se pevně připojí ověřená kopie příslušné listiny (tj. právní jednání pro případ smrti). Originál závěti či jiného právního jednání pro případ smrti se zašle (popř. donese) na příslušný soud, který pověřil notáře k projednání pozůstalosti do Sbírký prohlášených pořízení pro případ smrti (viz ustanovení § 142 odst. 4 z.ř.s.). Do této Sbírký se však nezakládají pořízení pro případ smrti pořízené ve formě notářského zápisu. Náležitosti protokolu jsou vyjmenovány v ustanovení § 76 odst. 1 vyhlášky ministerstva Spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, č. 37/1992 Sb. a uvede se v něm zejména v jaké formě je listina sepsána, zda není poškozena nebo opravována, zda neobsahuje skutečnosti zeslabující její věrohodnost, datum listiny a identifikační údaje o osobách uvedených v listině. Jedná-li se o notářský zápis, uvede se dále jméno, příjmení a sídlo notáře, který zápis sepsal, a rejstříkové označení notářského zápisu.

Dle ustanovení § 143 odst. 1 a dále z.ř.s. dochází je zjištění stavu a obsahu listin o pořízení pro případ smrti, o prohlášení o vydědění, o smlouvě o zřeknutí se dědického práva nebo o zrušení těchto právních jednání, které nebyly sepsány ve formě notářského zápisu a které notář přijal do notářské úschovy, veřejně. O úkonu, při němž bude provedeno veřejné zjištění stavu a obsahu listin (viz výše) notářem, soud vyrozumí osoby, kterým podle dosavadního stavu řízení svědčí zákonná dědická posloupnost nebo které již uplatnily svá práva na pozůstalost. Vyrozumění se jim zašle nejméně 15 dnů předem na adresu, kterou tyto osoby sdělily soudu, popřípadě není-li soudu jiná adresa známa, na adresu evidovanou jako místo trvalého pobytu této osoby v informačním systému evidence obyvatel a vyvěsí na úřední desku soudu; v odůvodněných případech může být vyrozumění zveřejněno prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. „*Pokud se žádná*

¹²³ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praha:Leges, 2019, s. 387

*z předvolaných osob nedostaví k úkonu, ke kterému byly obeslány, pak soud s poukazem na § 143 odst. 3 z.ř.s. provede úkon – zjištění stavu a obsahu listin – v nepřítomnosti.*¹²⁴

Dle ustanovení § 76 odst. 2 vyhlášky ministerstva Spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, č. 37/1992 Sb., se kromě náležitostí protokolu o zjištění stavu a obsahu listin o pořízeních pro případ smrti, které jsou vyjmenovány výše, uvede též, že soudní komisař vyjmul listinu z obalu, kterým byla opatřena při jejím převzetí do úschovy, a že listinu přečetl.

Zjistí-li se, že obsahem listiny o pořízení pro případ smrti je povolání vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, soud (tj. notář jako soudní komisař) má povinnost tyto osoby vyrozumět o tom, že byli do této funkce povoláni a též má povinnosti je vyzvat, aby se ujali své funkce. Dle § 148 z.ř.s. však tuto povinnost nemá, jestli mu vykonavatel závěti nebo správce pozůstalosti již dříve oznámil, že začali svou funkci vykonávat.

Vedle listin o pořízeních pro případ smrti musí notář jako soudní komisař též zjišťovat, zda zůstavitel nepořídil smlouvu o manželském majetkovém režimu, která by byla evidována v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu. Toto se též provede lustrací v této Evidenci. Pokud by bylo lustrací v Evidenci zjištěno, že zůstavitel pořídil smlouvu o manželském majetkovém režimu (např. smlouva o zúžení společného jmění manželů, smlouva o rozšíření společného jmění manželů či smlouva o založení režimu oddělených jmění), bylo by potřeba též vyhotovit protokol o stavu a obsahu takové smlouvy.

Od 1.7.2009 vedla Notářská komora České republiky evidenci smluv upravujících majetkové poměry manželů. „S účinností k tomuto datu byla zákonem č. 7/2009 Sb. Zřízena Centrální evidence manželských smluv, a to jako neveřejná evidence sloužící výhradně pro účely řízení o dědictví. Její právní úprava byla obsažena v § 35c Notářského řádu ve znění účinném od 1.7.2009 do 31.12.2013. Evidovaly se s v ní smlouvy o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů a smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů

¹²⁴ JIRSA, J., CHARVÁT, P., KOVÁŘOVÁ, D. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář, kniha III. – zákon o zvláštních řízeních soudních podle stavu k 1. 1. 2015*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, s. 362

ke dni zániku manželství, uzavřené manžely nebo mužem a ženou, kteří v době uzavření smlouvy chtěli uzavřít manželství“.¹²⁵

Též může v praxi dojít k situaci, že listina o pořízení pro případ smrti není nikde evidována. „Neevidovaná listina je zpravidla předložena soudnímu komisaři osobně tím, kdo ji má v držení, buď při prvním jednání ve věci (předběžné šetření), anebo ještě před tím. Listina může být také účastníky nalezena a soudnímu komisaři předložena při jednání na místě samém v bytě zůstavitele apod.“¹²⁶ Neevidované listiny též musí být založeny do Sbírký prohlášených pořízeních pro případ smrti a též musí být vyhotoven protokol o stavu a obsahu takové listiny. Do Sbírký se zakládá originál takové listiny a součástí dědického spisu je pak pouze ověřená kopie této listiny pevně spojená s protokolem o zjištění jejího stavu a obsahu.

„Protokol o zjištění stavu a obsahu příslušné listiny ve smyslu § 40 odst. 7 osř za použití § 1 odst. 2 z. ř. s. podepisuje notář nebo jeho pověřený zaměstnanec, který jej sepsal, a případně i zapisovatel, účastní-li se jednání.“¹²⁷

¹²⁵ BÍLEK, P., JINDŘICH, M. RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád: Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 171

¹²⁶ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 312 – 316

¹²⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 221

7. Právní úprava závěti v maďarském občanském zákoníku

Hmotná právní úprava dědického práva v Maďarské republice je obsažena též v občanském zákoníku (Polgári törvénykönyv), konkrétně se jedná o zákon V z roku 2013 (2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről), který nabyl účinnosti 15.3.2014. V tomto zákoně je dědické právo, a tedy i úprava závěti (ÖRÖKLÉSI JOG) upraveno v sedmé knize (HETEDIK KÖNYV) v celkem 100 §. V části druhé Dědění ze závěti (VÉGINTEZKEDÉSEN ALAPULÓ ÖRÖKLÉS) jsou v ustanoveních § 7:10 až 7:24 upraveny druhy závěti, podmínky platnosti a výklad. Dále v ustanoveních § 7:25 až 7:36 je upraven obsah závěti. Neplatnost a neúčinnost závěti je upravena v ustanoveních § 7:37 až 7:47.

Před účinností občanského zákoníku z roku 2013 bylo dědické právo upraveno v občanském zákoníku z roku 1959, konkrétně v části páté.

Procesní úprava dědického řízení je obsažena v Zákoně XXXVIII z roku 2010 o dědickém řízení (2010. évi XXXVIII. Törvény a hagyatéki eljárásról).

Též jako ObčZ obsahuje MOZ ustanovení (konkrétně v § 7:24), dle kterého má být v případě pochybností závěť vykládána s předpokládaným úmyslem zůstavitele, tak aby bylo jeho vůli, co možná nejvíce vyhověno. Toto však nemá vést k nápravě formálních chyb uvedených v závěti.

„Stejně jako má notář v České republice povinnost zaevidovat závěti sepsané ve formě notářského zápisu a uložené v jeho úschově do Evidence právních jednáních pro případ smrti, notáři v Maďarsku evidují závěti ve formě notářského zápisu a vzaté do notářské úschovy v Národním rejstříku závětí ((Végrendeletek Országos Nyilvántartása).“¹²⁸

4.1. Druhy závěti v maďarském občanském zákoníku

„Dle ustanovení § 7:10 MOZ může zůstavitel svobodně pro případ své smrti pořídit o svém majetku nebo o části majetku závěť. Závěť je možné pořídit pouze osobně,

¹²⁸ https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-hu-maximizeMS_EJN-cs.do?member=1 , cit. dne 11.6.2022

*je tedy vyloučena jakákoliv forma zastoupení.*¹²⁹ Dle ustanovení § 7:13 MOZ je možné projevit poslední vůli formou notářského zápisu, formou soukromé listiny a též formou ústní závěti.

a) závěť formou notářského zápisu

Závěť pořízená formou notářského zápisu je upravena v ustanovení 7:14 MOZ. Závěť formou notářského zápisu je možné učinit pouze před notářem. Ohledně formální platnosti závěti formou notářského zápisu je třeba aplikovat pravidla týkající se notářské listiny. Závěť formou notářského zápisu učiněná před osobou, která je opatrovníkem, pořizovatele závěti, či příbuzného manžela/manželky či druha/družky pořizovatele závěti je neplatná. Taktéž je neplatná závěť ve prospěch osoby, která se zúčastní pořízení závěti ve formě notářského zápisu, a též je neplatná závěť pořízení ve prospěch osoby zúčastněné při pořízení závěti, nebo osoby, která je opatrovníkem zúčastněné osoby. Nezletilá osoba, která má omezenou schopnost právně jednat a zletilé osoby, kteří jsou částečně omezení ve schopnosti právně jednat ohledně majetkového právního prohlášení mohou pořídit závěť pouze formou notářské zápisu. K platnosti takto pořízené závěti není potřebný souhlas zákonného zástupce a opatrovnického soudu. Osoba, která je slepá, není schopna psát, není schopna číst, anebo se není schopna podepsat může pořídit platnou závěť pouze formou notářského zápisu.

b) závěť pořízená formou soukromé listiny

*„Závěť pořízená formou soukromé listiny je upravena v ustanovení § 7:15 až 7:19 MOZ. Písemnou platnou závěť pořízenou formou soukromé listiny je možné učinit v takovém jazyce, kterému pořizovatel závěti rozumí, a v případě závěti napsané vlastní rukou pořizovatele závěti v takovém jazyce, ve kterém je pořizovatel schopný psát a v případě závěti, kterou vlastní rukou pořizovatel nese-psal, v takovém jazyce, ve kterém je pořizovatel schopný číst.*¹³⁰

¹²⁹ KOVÁCS KATALIN,KECSKÉS LÁSZLÓ, KOROS ANDRÁS, MAKAI KATALIN, OROSZ ÁRPÁD, OSZTOVITS ANDRÁS. Polgári jog I/VI. - Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog. Negyedik, átdolgozott, bővített kiadás. HVG-ORAC, s. 235

¹³⁰ KOVÁCS KATALIN,KECSKÉS LÁSZLÓ, KOROS ANDRÁS, MAKAI KATALIN, OROSZ ÁRPÁD, OSZTOVITS ANDRÁS. Polgári jog I/VI. - Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog. Negyedik, átdolgozott, bővített kiadás. HVG-ORAC, s. 239

Písemná závěť formou soukromé listiny může zůstavitel napsat vlastní rukou, anebo ji může nechat napsat někým jiným.

Závěť, která je napsána na stroji, nelze považovat za závěť sepsanou vlastní rukou zůstavitele, i kdyby ji zůstavitel sepsal na stroji osobně. Závěť ve formě soukromé listiny sepsaná těsnopisem nebo jinými symboly či číslicemi, než běžným písmem je neplatná.

Písemná závěť formou soukromé listiny je z formálního hlediska platná, pokud je v listině uvedený datum porřízení závěti a dále:

- a) v případě závěti sepsané od začátku do konce vlastní rukou zůstavitele, a kterou zůstavitel vlastnoručně podepíše,
- b) v případě závěti nesepsané vlastní rukou zůstavitele, ale sepsané jinou osobou za přítomnosti dvou svědků ji zůstavitel podepíše, anebo když už zůstavitel závěť podepsal, tak tento podpis za současné přítomnosti dvou svědků uzná za vlastní a takovou závěť v obou dvou případech svědkové podepíší a uvedou, též poznámku o tom, že byli svědci závěti, nebo
- c) podepíše závěť, kterou buď vlastní rukou sepsal, anebo kterou sepsal někdo jiný, a buď jako otevřenou nebo uzavřenou listinu s označením, že se jedná o závěť, uloží osobně u notáře do úschovy.

Písemná závěť sepsaná ve formě soukromé listiny napsaná vlastní rukou zůstavitele, která se skládá z vícero samostatných listů je platná, pokud je každý list postupně očíslovaný.

Písemná závěť sepsaná ve formě soukromé listiny, kterou zůstavitel vlastnoručně nesepsal, je platná, pokud je každý list závěti postupně očíslovaný a pokud je každý list podepsaný zůstavitelem a oběma svědky.

Svědkem závěti porřizené ve formě soukromé listiny nemůže být osoba, která není schopná potvrdit osobní totožnost zůstavitele, dále nezletilá osoba, zletilá osoba, která je omezená ve schopnosti právně jednat, nebo která je zcela nezpůsobilá právně jednat, a osoba negramotná.

K platnosti písemné závěti ve formě soukromé listiny není potřeba, aby svědci znali její obsah, anebo aby vůbec věděli, že byli svědky při zhotovování závěti.

Odkázání dědictví ve prospěch svědka nebo osoby, zúčastněné při pořizování soukromé závěti, nebo jejího příbuzného, poručníka nebo opatrovníka, nebo jejího svěřence je neplatné, ledaže tuto část závěti zůstavitel vlastnoručně sepiše a podepíše. Odkázání dědictví ve prospěch svědka, anebo jeho příbuzných, nebude platné ani tehdy, když na vyhotovení závěti se kromě dotknutého svědka podíleli ještě dva svědkové. Za spolupracující osobu se považuje osoba, která koncipovala, sestavovala, psala závěť a každá taková osoba, která má možnost svojí činností ovlivnit obsah závěti.

„V případě, kdy je v závěti povolána za dědice právnická osoba, nemůže být svědkem závěti člen orgánu právnické osoby, vedoucí pracovník, zástupce, člen dozorcí rady a zaměstnanec právnické osoby, účast takové osoby při porízení závěti způsobí její neplatnost.“¹³¹

c) ústní závěť

Ústní závěť je upravena v ustanoveních § 7:20 až 7:22 MOZ. Ústní závěť může pořádit ten, kdo se nachází v mimořádné situaci ohrožující jeho život, která mu neumožňuje zřízení písemné závěti. *„Ústní závěť je platná, pokud zůstavitel za současné přítomnosti dvou svědků, přednese svoji poslední vůli v jazyce, kterému svědci závěti rozumí, v případě zůstavitele, který se dorozumívá znakovou řečí, pomocí znakové řeči a zároveň prohlásí, že toto ústní prohlášení je jeho závěť.“¹³²*

Omezení týkající se osoby svědka písemné soukromé závěti, se zřetelem na zájmy jeho a jeho příbuzných se vztahují i na pořizování ústní závěti, gramotnost svědka, však není podmínkou platnosti ústní závěti.

d) společná závěť

Společná závěť je upravena v ustanoveních § 7:23 až 7:24 MOZ.

¹³¹ CSEHI Z., BODZÁSI, B., TÓKEY, B., 2013. ÉVI V. TÖRVÉNY A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL KOMMENTÁRJA, Kiadja: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2021, s. 2354

¹³² CSEHI Z., BODZÁSI, B., TÓKEY, B., 2013. ÉVI V. TÖRVÉNY A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL KOMMENTÁRJA, Kiadja: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2021, s. 2356

„Společná závěť dvou anebo více osob vyhotovená v jakékoliv formě v jedné listině je neplatná, nejedná – li se o manžele.“¹³³

Písemná poslední vůle manželů sepsaná během jejich společného soužití v jedné listině je platná, pokud: „a) v případě závěti sepsané vlastnoručně, listinu jeden z manželů sepíše od začátku do konce sám a podepíše a druhý z manželů v té samé listině napíše prohlášení, ve kterém prohlásí, že listina obsahuje také jeho poslední vůli a toto prohlášení podepíše, b) v případě závěti sepsané jinou osobou než zůstavitelem, manželé za své současné vzájemné přítomnosti a za současné přítomnosti svědků podepíšou listinu obsahující jejich poslední vůli, a nebo oba dva manželé za své současné vzájemné přítomnosti a za současné přítomnosti svědků, samostatně prohlásí, že podpis na listině se nacházející je jejich vlastní, anebo c) manželé pořídí závěť ve formě notářského zápisu.“¹³⁴

Závěť sepsaná na několika samostatných listech jinou osobou, než oběma manželi je platná, pokud je každý list postupně očíslovaný a dále pokud manželé a oba svědkové podepsali každý list. Pokud je závěť napsaná vlastní rukou jednoho z manželů a sestává z několika samostatných listů, bude platná, pokud budou listy postupně očíslovány a druhý z manželů každý list podepíše (samozřejmě na konci je podepsán ten z manželů, který sepsal tuto závěť).

Společná závěť (společný testament) manželů je upravena též v německém občanském zákoníku. „Společný testament není další formou testamentu, jedná se pouze o výjimku z pravidla, že testament pořizuje o svém majetku vždy jen jeden zůstavitel. Společný testament mohou zřídit pouze manželé nebo zapsaní životní partneři. Společný testament jiných osob např. sourozenců nebo snoubenců je neplatný“.¹³⁵

¹³³ CSEHI Z., BODZÁSI, B., TÓKEY, B., 2013. ÉVI V. TÖRVÉNY A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL KOMMENTÁRJA, Kiadja: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2021, s. 2358

¹³⁴ KOVÁCS KATALIN, KECSKÉS LÁSZLÓ, KOROS ANDRÁS, MAKAI KATALIN, OROSZ ÁRPÁD, OSZTOVITS ANDRÁS. Polgári jog I/VI. - Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog. Negyedik, átdolgozott, bővített kiadá, s. 250-251

¹³⁵ BEDNÁŘ, V. Testamentární dědická posloupnost. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021, s. 121

Závěr

Dědické právo je odvětvím práva, se kterým se většina lidí během svého života setká. Předpokladem dědění je smrt. Smrt je něčím nevyhnutelným a se smrtí též přichází otázka, jak bude naloženo s majetkem zemřelé osoby. Cílem této práce bylo podat, co možná nejkompexnější výklad jednotlivých pojmů, které souvisí s problematikou dědění ze závěti, neboť právě závěť, jak jsem již zmínila v úvodu je nejčastějším pořízením pro případ smrti. Bohužel z mé praxe plyne, že stále je mezi lidmi zakořeněna představa, že pořízení závěti u notáře stojí nějaké nehorázné peníze, ale není tomu tak, sepsání závěti ve formě notářského zápisu stojí dle notářského tarifu momentálně 2.000,00 Kč. Z toho důvodu se velké množství lidí uchyluje k tomu, že si sepsanou závěť sami doma. Bohužel sepsání závěti doma, ať už holografní či allografní, sebou nese riziko, že obsah závěti nebude odpovídat zákonným požadavkům a v neposlední řadě sebou nese riziko, že se o závěti nikdo nedozví, neboť zkratka nebude nalezena. Během své praxe jsem několikrát byla hledat závěť zůstavitele v jeho bytě, neboť dle účastníků řízení o pozůstalosti, se závěť měla právě v bytě nacházet. Bohužel i poté, co byl byt tzv. převrácen vzhůru nohama – tj. byla prohledána i ta nej nepravděpodobnější místa pro ukrytí závěti, nebyla závěť nalezena. Z toho důvodu bych každému doporučovala, sepsat závěť u notáře nebo alespoň doma sepsanou závěť u notáře uložit, aby byla v případě jeho smrti nalezena a mohla tak být naplněna poslední vůle.

V České republice došlo k 1.1.2014 k velké rekonstrukci dědického práva a z mého pohledu se v mnoha ohledech zbytečně zkomplikovalo. Zejména bych na tomto místě zmínila odpovědnost dědiců za dluhy zemřelé osoby, před rekonstrukcí platilo dle občanského zákoníku z roku 1964 (tj. dle zákona č. 40/1964 Sb.) konkrétně dle ust. § 470 odst. 1, že dědic odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí. a dle odst. 2, že: Je-li více dědiců, odpovídají za náklady zůstavitelova pohřbu a za dluhy podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví. V současné právní úpravě je odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele upravena v ust. § 1701 a dále tedy platí, že dluhy zůstavitele přecházejí na dědice, ledaže zákon stanoví jinak a dále, že neuplatní-li dědic výhradu soupisu pozůstalosti, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu, tj. v neomezené výši, a již

neplatí, že by dědic byl automaticky odpovědný za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví. Soupis pozůstalosti mělo dle mého smysl provádět v minulosti, kdy většina majetku byla uchována např. v dobytku. V dnešní době je však majetek uchován většinou v penězích, které jsou na bankovních účtech a v nemovitostech. Z toho důvodu postrádám smysl v institutu výhrady soupisu pozůstalosti a doufám, že v brzké době dojde k novelizaci příslušných ustanoveních, tak aby, dědicové odpovídali již ze zákona za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví.

Tato rigorózní práce byla rozvržena do 7 kapitol a některé z nich byly dále rozvrženy do jednotlivých podkapitol.

V první kapitole jsem se zaměřila na popis základní pojmů, které souvisí s děděním. Například jsem se věnovala popisu jednotlivých dědických titulů (tj. dědické smlouvě a dědění dle zákona) kromě popisu závěti. Dále první kapitola obsahuje informace vztahující se k odmítnutí dědictví, vzdání se dědictví a zřeknutí se dědictví. Tyto pojmy jsou mezi laickou veřejností mnohdy zaměňovány, ač mají samozřejmě každý jiný význam. A taktéž jsem shrnula jednotlivé zásady dědického práva.

Ve druhé, třetí, čtvrté a páté kapitole jsem se věnovala výkladu pojmů závěti, dále jsem se zaměřila na jednotlivé formy závěti, tak jak jsou upraveny v občanském zákoníku. Též jsem se věnovala způsobilosti k pořízení závěti, jednotlivým možnostem, jakým lze zrušit (či odvolat) pořízenou závěť. Dále jsem se věnovala vedlejším doložkám závěti a poskytnutí informací ohledně vykonavatele závěti a správce pozůstalosti.

V šesté kapitole jsem se věnovala úloze notáře při zjišťování stavu a obsahu závěti. Notář jako pověřený soudní komisař má povinnost v rámci pozůstalostních řízeních zjišťovat, zda byla pořízena závěť, toto provádí, jak bylo výše již zmíněno, lustrací v Evidenci právních jednání pro případ smrti. Pokud je zjištěno, že byla závěť pořízená je nutné provést její publikaci.

V sedmé kapitole jsem se věnovala popisu závěti tak, jak je upravena v maďarském občanském zákoníku. Dle úpravy obsažené v maďarském občanském zákoníku je možné pořídit závěť ve formě notářského zápisu a též ve formě allografní nebo holografní závěti. Velice mě překvapilo, že na rozdíl od

úpravy obsažené v občanském zákoníku, je možné dle maďarské právní úpravy, aby manželé pořídili společnou závěť. Myslím, že touto právní úpravou bychom se mohli v České republice též inspirovat, koneckonců společná závěť manželů je upravena též v německém občanském zákoníku.

Resumé

The topic of this rigorous thesis is the Inheritance from a will. On 1 January 2014 the novelization of the Civil Code came into force in the Act no. 89/2012 Coll. This act was published on the March 22 2012 in the Collection of Laws. Since then, there is more than one way to acquire about a property in case of death. Before 1 January 2014 the only way to acquire about a property in case of death contained in the Act No.40 / 1964 Coll. was last will.

So according to Civil Code, it is possible to inherit on the basis of an inheritance contract, last will or by law. The prevailing opinion is that these individual inheritance titles are reduced according to legal force in provision § No. 1476 of Civil Code.

The main objective of this rigorous thesis is to give the most comprehensive explanation of The Inheritance by law

The rigorous thesis is divided into four chapters. The first chapter is called In general, the basic concepts of inheritance law. It contains an explanation of basic concepts related to inheritance law. For example in this chapter I describe the inheritance contract and the legal inheritance classes. Currently according to the law, inheritance can be based on six inheritance classes.

The second chapter is called Last will and it contained the interpretation of the term last will and the the ability to make a will. The third chapter is called Forms of will and in this chapter I focused on the individual forms of the will, for example I focused on wills written by the testator's own hand or on wills written in the form of notarial records. The fourth chapter is called Content of the will. The fifth chapter obtained methods of revoking of last wil.

The sixth chapter is called The role of the notary in ensuring the status and content of the last will in inheritance proceeding. In inheritance proceedings, the notary is obliged to perform a search on the basis of remote access in the Central Information System managed by the Notary Chamber of the Czech Republic in the Record of legal proceedings in the event of death, if he finds during this search that the testator made a will, he must contact the relevant notary (or the relevant district court). with

a request for the so-called publication of the will. The will is also published if the parties to the proceedings themselves (or other persons who are not parties to the estate proceedings) deliver the will to the relevant notary public.

This seventh chapter is called Legal regulation of the last will in the Hungarian Civil Code. In this chapter, I focused on the description of the modification of the will in the Hungarian Civil Code with a question about the description of the most essential forms of the will. According to the legislation contained in the Hungarian Civil Code, it is possible to make a joint will of spouses, which is impossible in the Czech Republic.

In my opinion, the regulation of inheritance law contained in the 2012 Civil Code has become unnecessarily complicated. Only in some parts it brings positives. For example, in the Civil Code, which was effective until 1/1/2014, it was possible to inherit according to the law on the basis of 4 classes of inheritance, now it is possible to inherit on the basis of six classes of inheritance. By expanding the classes of inheritance, it will not so often happen that the inheritance goes to the state because there is no heir at law or by will. Another positive that I see in the recodification of the Civil Code is that it is now possible to make an oral will. It is generally possible to make a will in the event of an immediate and sudden threat to life, e.g. in the event of natural disasters. And the presence of 3 witnesses is needed.

The main negative that I see in the recodification of inheritance law is that, according to the current legislation, the heirs are responsible for the debts of the deceased person in an unlimited amount, that is, also with their own property. Before the recodification, the heirs were responsible for the debts of the deceased person up to the value of the acquired inheritance. Currently, there is only one way to limit the heir's liability for debts, and that is to apply the proviso to the inventory of the estate. If the heir applies the reservation of the inventory of the estate, he is responsible for the debts of the deceased person as for past legal arrangements, i.e. up to the price of the acquired inheritance.

The real results can be seen in long run and with considering the law practice. Only then it will be possible to say whether the legislation obtained in Code Civil proved or not and if some another amendments are needed.

Seznam použitých pramenů

a) Monografie:

BEDNÁŘ, V. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021, ISBN 978-80-7380-292-9

BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 648 s., ISBN 978-80-7400-689-0

CSEHI Z., BODZÁSI, B., TÓKEY, B., 2013. ÉVI V. TÖRVÉNY A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL KOMMENTÁRJA, Kiadja: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2021, ISBN 978-615-5710-87-2

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*, 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7552-187-3

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7478-939-7

FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. (§1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-570-1

HORÁK, O. a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy. Vybrané otázky*. Praha:Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-189-2

CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-684-5

JIRSA, J., CHARVÁT, P., KOVÁŘOVÁ, D. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář, kniha III. – zákon o zvláštních řízeních soudních podle stavu k 1. 1. 2015*.

Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, ISBN 978-80-8710-951-9

KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, ISBN 978-80-7380-742-9

KOVÁCS KATALIN, KECSKÉS LÁSZLÓ, KOROS ANDRÁS, MAKAI KATALIN, OROSZ ÁRPÁD, OSZTOVITS ANDRÁS. *Polgári jog I/VI. - Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog. Negyedik, átdolgozott, bővített kiadás*. HVG-ORAC, ISBN 978-963-258-521-5

KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, ISBN 978-80-7598-283-4

LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, ISBN 978-80-7478-869-7

NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M., *Nový občanský zákoník, Dědické právo*, GRADA Publishing, a.s., 2014, ISBN 978-80-247-5168-9

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-653-1

PETROV, J., VÝTISK, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7

ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J., *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint původního vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, ISBN 80-85963-74-

4

SALÁK, P., ČERNOCH, R., HORÁK, O., *Autonomie vůle zůstavitele podle ObčZz historické perspektivy*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2019, ISBN 978-80-210-9474-1

SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*, Praha: Linde Praha, a.s., 2013, ISBN: 978-80-7201-931-1

SVOBODA, J., KLIČKA, O., *Dědické právo v praxi*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-266-3

SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0

ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80-7502-345-2

ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-601-9

ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-579-5

ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, Svazek IV. 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-412-8

TALANDA, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. 1, vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-817-7

b) Odborné časopisy

HOLÍKOVA, L., *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*, Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 03/2015,

PILÍK, V. *Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 10,

KLEIN, Š., *Evidence právních jednání pro případ smrti*, Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 05/2014,

SALÁK, P., *Mimořádné závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 03/2017,

KONDROVÁ, M., *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci*; Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, č. 01/2014, s. 6,

MUZIKÁŘ, M., *Zřeknutí se dědického práva*; Ad Notam: notářský časopis, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, č. 04/2014,

c) Právní předpisy:

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č.141/1950 Sb., občanský zákoník

zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

vyhláška ministerstva Spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

d) Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.10.2016, sp. zn. NS 21 Cdo 5591/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.1.1983, sp. zn. NS 4 Cz 82/82.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2008, sp.zn. 21 Cdo 1744/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7.12.1939, Rv I 701/39,
[Vážný 17506]

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 4.5.199, R II 156/32,
[Vážný 11638]

e) Ostatní zdroje

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>,

<https://advokatnidenik.cz/2022/01/02/dedicka-nezpusobilost-jak-je-to-s-okamzikiem-naplneni-skutkove-podstaty/> ,

https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-hu-maximizeMS_EJN-cs.do?member=1